Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 21 mai 1991 • 19 (118)

SALA DE LECTURĂ

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1991

O amînare inutilă

Cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună Parlamentul României a făcut tot ce s-a putut pentru amînarea alegerilor legislative. Degeaba a avertizat executivul asupra probabilelor consecințe neiaste ale amînării în zadar au clamat partidele politice necesitatea urgentării alegerilor, inutilă a fost campania de presă în favoarea acestora. Nimic nu i-a putut clinti pe parlamentarii noștri din dorința lor de a mai dansa o vară dulcele vals cu scaune deputățești și fotolii senatoriale. Cînd n-au fost piedici procedurale a fost problema Basarabiei – ridicată acum cu aplomb penibil întrucît se bazează pe o eroare istorică de neiertat, aceea a recunoașterii imediate și necondiționate a independenței teritoriului românesc de dincolo de Prut –, cînd n-a fost disputa excesiv prelungită în jurul articolelor legii electorale a fost neînțelegerea – presupunînd mediere, deci altă pierdere de vreme – între deciziile celor două camere. În fine, cum-necum, aproape de sfîșitul lui mai știm mai puține despre data viitoarelor alegeri decît știam la începutul anului. Nu vom spune – precum alți comentatori – că la mijloc ar fi vorba de forțe occulte care urmăresc întîrzierea stabilizării politice și economice a țării pentru a crea un climat tensionat, un vacarm anarhic propice nostalgicilor comunismului și instrumentului lor de represiune : vechea securitate. Fără a contesta valabilitatea unei atari prezumții, vom spune că la mijloc este, mai degrabă, neseriozitatea parlamentarilor noștri, a celor mai mulți dintre ei, interesați egoist și irresponsabil de păstrarea cît mai îndelungată a imunității, eventual pînă la limita legalității, adică pînă în decembrie. Nu-i, totuși, exclus ca de neseriozitatea așa-zicînd structurală a parlamentarilor să profite – alimentînd-o și sporind-o – acele forțe occulte de sorginte comunisto-securiste. În orice caz regruparea părții vizibile a acestora din urmă este o evidență și recenta reacție auto-deconspirantă a dlui Dan Marțian, președintele Camerei deputaților, o confirmă dincolo de orice speculație. Problema e nu cui folosește probabil amînarea alegerilor – asta o știu și copiii – ci la ce folosește ea și la ce duce. Noi credem că nu folosește și nu duce la nimic bun. Și nu credem asta din fatalism – deși fatalismul e o componentă majoră a spiritului românesc – cît din rațiunea simplă că de aceste alegeri depinde echilibrarea societății civile. Cum orice amînare atrage după sine accentuarea dezechilibrelor există riscul ca atunci cînd vor avea loc, alegerile să nu mai poată echilibra mare lucru. Și s-ar putea să avem, în urma lor, o stabilitate în dezechilibru, ceea ce e mai rău decît instabilitatea. Există și în viața politică, precum în toate cele, un timp pentru fiecare lucru. Politicienii și politologii numesc această adecvare, această căutare a timpului potrivit ,oportunitate. Într-un parlament cu capul pe umeri, prioritățile se armonizează cu oportunitățile în sensul că temelor prioritare li se caută momentul potrivit din mai multe unghiuri de vedere, iar nu dintr-unul singur și acela ținînd de capriciu, cum pare că se întîmplă la noi cu această temă prioritară a alegerilor. Ceea ce nu se înțelege deloc în băncile Parlamentului e tocmai acest lucru : că deși folosește cuiva, amînarea alegerilor nu folosește la nimic. Vrem să spunem că indiferent cui i-ar folosi în plan electoral o atare amînare, ea nu poate ajuta, în plan politic, și mai ales economic, la nimic. Nouă și probabil, majorității comentatorilor politici de la noi o asemenea concluzie ne sună ca un loc comun, la îndemîna chiar a celui mai puțin instruit cetățean. E într-adevăr un loc comun, dar numai pentru cei a căror vedere nu este impăienjenită de capricii, vanități și stupizenie. Pentru ceilalți e aproape o idee nouă și incredibilă. Abia asta e o fatalitate.

„L"

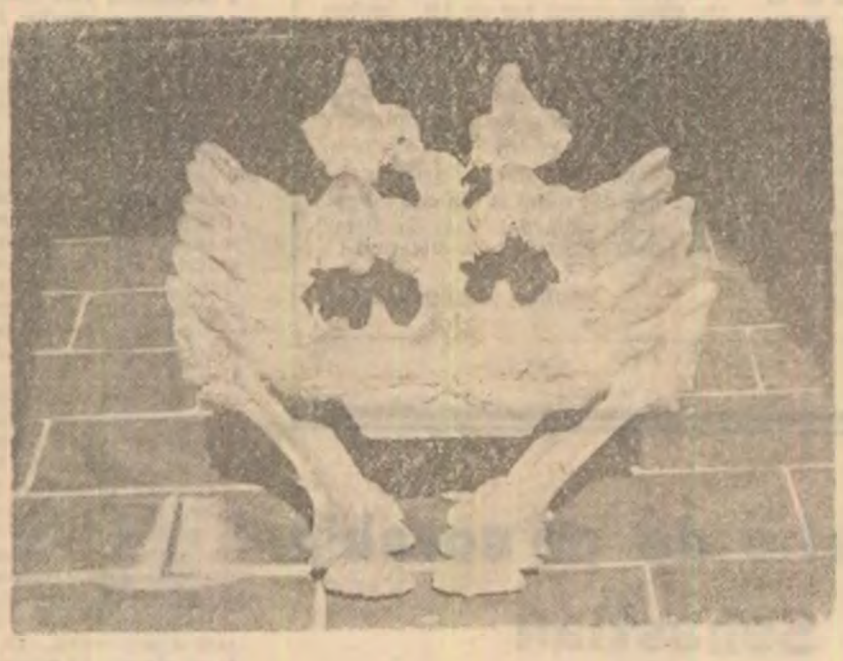

Cronica literară de Florin Manolescu

O COBORÎRE ÎN INFERN

•

Momos de Ștefan Agopian

CINE CONDUCE ROMÂNIA ?

Pe muntele cunoașterii

Am urcat pe
Muntele cunoașterii
Să privesc lumea

Lumea suferă fără speranță

Utopiile se prăbușesc
Pe spinările noastre.

Ion Miloș

FLANNERY O' CONNOR

Bucuriile căminului

Poeme de Vladimir Holan

Ilustrațiile din acest număr sînt reproduse după lucrări ale sculptorului Ioan Bolborea, expuse la Galeria „Simeza". Fotografiile au fost realizate de Emil Berdeli.

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Dictatura, tot dictatură

Fiecare epocă/perioadă istorică are — oricît ar părea de ciudat — în centrul ei un cuvînt, un grup de cuvinte. Oricît ar părea de ciudat, din generație-n generație, sau mult mai rar, limba, aceeași, se schimbă. Probabil însă că nu esențial. Viața noastră, a oamenilor, este tiranizată copios de cuvinte. Chiar faptul că „la început a fost cuvîntul" ne spune limpede că nu sîntem decît niște realități de categoria a doua, dacă nu cumva chiar niște derivate jalnice, nereușite. Să nu se creadă însă că el, cuvîntul, e modelul. Nu, nici vorbă. Căci nu sîntem tiranizați întotdeauna de cuvîntul care exprimă ceea ce am fi înclinați să credem că este esența vieții noastre la un moment dat. Dar dacă stau și mă gîndesc mai bine, există și-n cadrul cuvintelor, exact ca-n viață, tirani mai mari și tirani mai mici, echivalenți celor regionali sau județeni sau locali. Cuvîntul — tiran general, care ne stăpînește pe toți, se-ntîmplă adeseori să fie mai aproape (decît celălalt, micul strop al unei zone) de esența epocii. Dacă aproape cu toții am îmbrățișat și ținem strîns forma sonoră și grafică „democrație", diferitele vîrste își au jelibonurile și rock-urile și pensiile lor. Se observă că, mai ales cu privire la tiranul general, forma este repede golită de conținut, pentru a putea să circule mai ușor din gură-n gură, din pagină-n pagină și nicidecum din minte-n minte. Săvîrșim un fel de crimă rituală cînd, fără să știm sau știind, extragem o vorbă din fondul general al limbii noastre și-l punem în centrul preocupărilor, în templul unde îl bolborosim pe urmă cu toții, fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, clasă și tot ce mai voiți. Nu știu dacă păianjenul venerează mai pe urmă carcasa insectei pe care a golit-o de conținut, dar ea se păstrează mult timp într-un ungher al pînzei sale, căci păianjenului altcineva decît el îi face curat prin casă. Dar și nouă, ucigași de cuvinte prin venerarea lor în temple nevăzute, de aer, tot istoria, adică altcineva, abstract, ne face curat în creiere, din mie în mie de ani, ori și mai rar, ori și mai des. În creierele proprii în care locuim și pe unde trece, numai rar de tot, umbra vreunei vorbe, făcînd să fluture o idee țesută de mult, de altcineva, ca să se prindă în această insectă de preț, cuvîntul. Și căruia ne înclinăm fără să ne dăm seama, ca unui dictator, mult timp după ce l-am ucis, l-am împăiat și l-am prelucrat astfel ca să dea din mîini și din cap numai cum și cît vrem noi. Asta da dictatură ! Sau : dictatura tot dictatură !

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● TIA ȘERBĂNESCU : ...„dl. Brucan pare un profesor și un prezicător bine dresat. Păcat că n-avem atîtea giște pentru cîte sfaturi ucigătoare are domnia sa". **(România liberă)** ● FLORIN DIACONU : „În realitate, ceea ce afirmă dl. **Văcaru** și aliații săi politici este **pură demagogie**, desprinsă **direct** din experiența anterioară a domniilor lor, atunci cînd afirmau recitind cu patos din documentele P.C.R., «vom face totu' pentru...» și nefăcînd în realitate nimic". **(AZI)** ● FLORIN IARU : „Mai există loc de iertare, de ispășire. Pînă și președintele Iliescu, după tot ce a făcut rău acestei țări, mai poate ieși curat din scenă. Dar s-ar putea să nu fiu decît un om cu capul în nori". **(România liberă)** ● ILIE COSTANDACHE : „Înfatuarea, egoismul, lipsa de loialitate, manevrele obscure și interesele personale ale dlui Radu Câmpeanu au dezagregat o forță politică de prim rang și au compromis o idee. Actualmente, ceea ce a mai rămas din «locomotiva» P.N.L. zace la revizie și nu mai există nici o șansă ca ea să intre pe linia Cotroceni. În cel mai bun caz, «mecanicul» ar trebui aruncat peste bord". **(Tineretul liber)** ● OCTAVIAN PALER : „Partidul Național Liberal a intrat într-o furtună de contestații și convulsii interne după ce a părăsit Convenția Democratică. Acuzațiile cele mai drastice vorbesc de oportunism, de trădare, de punerea ambițiilor unor lideri deasupra intereselor naționale". **(România liberă)** ● ANONIM : „Într-un interviu acordat revistei «Opinia studențească», dl. Radu Câmpeanu a declarat, răspunzînd unei întrebări privind autorul (român sau străin) pe care îl citește : «Citesc acum un român care nu e autor, ci general de poliție — dl. Suceavă». Și cînd te gîndești că Lenin îl citea pe Cernișevski". **(Expres magazin)** ● MATAHALA JACKSON și HELENA VON DRACICOVA : „O tînără și simpatică studentă de la Academia de Teatru și Film (secția regie) a sosit pe neașteptate și l-a anunțat pe dl. Vadim Tudor că l-a ales ca subiect pentru un film închinat personalităților politice ale momentului". **(România Mare)** ● LILI TANASOFF : „Nu dură mult și ejaculă, stropind-o pe Carolina pe tot corpul. Mai rămăseseră cîteva picături de spermă care tocmai se scurgeau gata să cadă, dar pe care Carolina nu le lasă să se piardă". **(Constituția)** ● LIGA PENTRU PROMOVAREA OBSCENITĂȚII PRIN PROHIBIȚII : „Scrisoare de mulțumire și încurajare tov. Gh. Funar, primar al municipiului din Cluj. Mult stimate și iubite tov. prim. Prin înțeleptele Dvs. măsuri concrete și dispoziții draconice (bine faceți că nu țineți seama de toleranța excesivă a guvernanților actuali !) v-ați cîștigat, la numai cîteva săptămîni de la alegerea Dvs., merite inestimabile. Țineți-o tot așa ! Deși nu aveți decît patru ani la dispoziție, poate — prin zelul Dvs. exemplar — veți reuși să terminați ceea ce părintele scorniceștean al națiunii n-a apucat să radă într-un sfert de secol". **(Academia Cațavencu)** ● DAN IOAN MIRESCU : „Mai în glumă, mai în serios, noi zicem că este un avertisment pentru cei care ne îndrumă hotarele". **(Politica)** ● EDUARD-VICTOR GUGUI : „În INFRACTORUL a apărut un articol care a trecut neobservat și care dă explicația întregii activități a revistei ROMÂNIA MARE și a partidului său. Este vorba de faptul senzațional că, marele patriot C.V. Tudor nu este român. Gazeta cu pricina îi deconspiră adevăratul nume — Corneliu Vadimski. În acest context sînt explicabile naționalismul și extremismul gazetei și partidului intitulate în același fel, deoarece, după cum se știe, românii nu au fost niciodată extremiști. Extremiști au fost numai cei veniți din afară, care, odată stabiliți în România, și-au pus în aplicare planurile de subminare și anihilare ale poporului român. C.V. Tudor nefiind român — Vadimski nu este un nume de român, dînsul și-a luat alt nume — devine explicabilă atitudinea". **(Barricada)** ● H. PARCEA : „Popa Tatu scoate gîndirea de sub sutană". **(Cuvîntul)**

Petre Stoica

dictatura personală

Adevărul anticonstituțional

„O întoarcere la adevăr este mai necesară ca oricînd", scrie Regele Mihai în Mesajul său către Țară de 10 Mai, anul acesta, anunțînd că speră să nu fie „împiedicat de a reveni în țară pentru a-mi servi poporul și de a-l ajuta să iasă din mizeria morală și materială"... Mesajul în sine avînd să întrețină, între timp, o jalnică furtună antimonarhică oficială...

Nu știu, poate alții o iau în tragic, dar mie mi se pare amuzantă ieșirea din minți prezidențială față de monarhie, delimitările F.S.N.-iste bicefale și delațiunile proferate de la microfoanele cu circuit închis din Parlament, apărătoare ale Constituției — Constituție ce a avut parte de un referendum în 8 decembrie 1991 manipulat, manipulat asemenea alegerilor libere din 20 mai 1990 ! Opinia publică fiind iar prinsă, programată în acest sens, pe picior greșit, în plină confuzie...

Ipoteza restaurării monarhiei nu poate, pur și simplu, să elimine din start, în mintea unei anumite părți a politicienilor noștri, ciocoismul și impostura republicană comunistă ? Bancul cu justificarea spiritului „republican" la români de la 1848, chiar dacă în fruntea statului era propus un **domn** iar Al. I. Cuza avea să fie numit de G. Călinescu, vai, „întîiul nostru președinte de republică", rămîne un semn de alienare a subconștientului nostru colectiv.

Altfel, anticonstituționalismul reînvierii monarhiei, atîta cîtă e, în România de azi este o invenție a noii democrații : a clama, de la cele mai înalte trepte ale piramidei politice, că tot ce mișcă în țara asta, în mass-media sau în particular, este împotriva intereselor națiunii și trebuie interzis dacă vorbește despre monarhie, dînd de gol proba legitimității ei istorice permanent ascunse, deturnate sau falsificate, este o provocare... La mijloc stînd aceleași obsesii de păstrare a puterii postcomuniste cu orice preț, aceleași forțe obscure care-și fac mendrele, ultraperfecționate în diversiune : faptul că, fie și firav, ar putea să fie regăsit, să regenereze în memorie trecutul glorios monarhist, furat la 30 decembrie 1947, să învie prin intuiție, mai degrabă, decît prin documentare (vă puteți închipui o televiziune liberă care să readucă pe tapet faptele necontrafăcute ale Regilor României și guvernanților lor ? În nici jumătate de an întreaga Românie ar exploda, promonarhistă ! N-ați văzut ce nenorocire s-a declanșat în mediile oficiale cînd s-a îndrăznit pe micul ecran să se dea cîteva minute, acolo, de peliculă documentară, de arhivă cu un rege autohton sau altul ? A fost sfîrșitul lumii : nu e clar Groaza „republicanilor" de la Putere că ar putea să-și piardă amăritele lor de poziții sociale îi scot la război (în față !), îi pune permanent în alarmă.

Cu totul premeditat fiind, nu degeaba și faptul că în Constituția F.S.N.-istă au fost prevăzute lucruri care nu se pot schimba, la o adică, nici după ce va fi ales un nou Parlament !. Ghiciți care lucruri, între altele ? Nu se poate schimba „forma de guvernămînt", de exemplu, ați ghicit, adică republica ! **Organizarea unui eventual referendum pentru monarhie fiind deja un fel de lovitură de stat !** Vă dați seama ce politruci neocomuniști clarvăzători, profesioniști, avem, de fapt în fruntea țării : nimic nu le-a scăpat din vedere, ei au ținut mereu cont că oricînd monarhia ar putea să revină, de drept, naturală, în continuitatea istoriei în România...

În sfîrșit, despre „golanii" Pieței Universității (22 aprilie — 13 iunie 1990, zi și noapte) cărora eu le sunt naș religios, făcînd aici atîta caz, căsătoriți civil anume de Ziua Proclamării Regatului, la 10 mai 1991, aflu, tîrziu, că ei sunt — pe cuvînt de onoare — „republicani" convinși, „republicani din Opoziție însă, membri activi ai P.A.C.", interesați să promoveze idealismul platonician în acest sens, te pomenești...

(Va urma)

Liviu Ioan Stoiciu

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1991

În urma ședinței de lucru din 21.V.1992. Juriul constituit din : Mircea Martin (președinte), Ștefan Agopian, Cezar Baltag, Al. Cistelecan, Aurel Covaci, Bedros Horasangian, Florin Manolescu, Mircea Mihăieș, Adrian Popescu, Cristian Teodorescu și Doina Uricariu a hotărît acordarea următoarelor premii pentru literatura editată în 1991 :

POEZIE :

— PETRE STOICA : Piața Tien An Men II, Ed. Albatros

— LIVIU IOAN STOICIU : Poeme aristocrate, Ed. Pontica

PROZĂ :

— PAUL GOMA : Ostinato, Ed. Univers

— DUMITRU ȚEPENEAG : Zadarnică-i arta fugii, Editura Albatros

TEATRU :

— MATEI VIȘNIEC : Omul care vorbește singur, piesă apărută in revista Teatrul azi, nr. 1—2 pe 1991

CRITICĂ LITERARĂ :

— ADRIAN MARINO : Biografia ideii de literatură, Ed. Dacia

— GELU IONESCU : Anatomia unei negații, Ed. Minerva

PUBLICISTICĂ :

— ION IOANID : Închisoarea noastră cea de toate zilele, Ed. Albatros

— MIRCEA CIOBANU : Convorbiri cu Mihai I al României, Ed. Humanitas

LITERATURĂ PENTRU COPII :

— FLORENȚA ALBU : Copilărinde, Editura Ion Creangă

DEBUTURI :

— IUSTIN PANȚA : Obiecte mișcate (versuri), Ed. Eminescu

— MIHAI IOAN CÒCHINESCU : Ambasadorul (roman), Ed. Cartea Românească

— LUCA PIȚU : Naveta esențială (eseuri), Ed. Moldova

LITERATURA MINORITĂȚILOR :

— BALLA ZSOFIA : A páncel nyomai (Urmele armurii) Ed. Kriterion

— DRAGA MIRIANICI : Rastevano detinstvo (Copilărie fericită), Ed. Kriterion

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ :

— C.D. ZELETIN : Baudelaire : Florile răului, Ed. Univers

— JEAN GROSU : Milan Kundera : Iubiri ridicole, Ed. Univers

TRADUCERI DIN LIMBA ROMÂNĂ :

— ANNIE BENTOIU : Gellu Naum : Partea cealaltă (L'autre côte), Ed. Cartea Românească

OPERA OMNIA :

— ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

PREMII ONORIFICE PENTRU ÎNTREAGA ACTIVITATE :

— MONICA LOVINESCU

— VIRGIL IERUNCA

— DORIN TUDORAN

Premiile au fost sponsorizate de : Gazeta de Transilvania, Editura Aldomar, Editura Echinox, Fundația Expres, Editura Moldova, S.R.L. Casa Romană, S.R.L. Vanghelis. Decernarea a avut loc luni, 25 mai 1992, la sediul Uniunii Scriitorilor.

minimax

Bon anniversaire!

Guvernanților de azi ai României, întîi emanați, apoi votați la 20 mai 1990 cu o majoritate zdrobitoare (și-așa, zdrobiți, am rămas), în fine, mai tîrziu primeniți cu ceva ziși liberali, agrarieni și ecologiști, de-aceeași factură. Lor, de bună seamă, li se cuvine urarea din titlu, la împlinirea a doi ani de cînd sufragiul poporului i-a impus, cum se spune, în fruntea Țării. Doi ani în care performanțele F.S.N. (chipurile acesta este partidul de guvernămînt căruia îi datorăm totul) s-au și se vor mai dovedi încă multă vreme, într-adevăr spectaculoase. Depășind cu mult toate așteptările ! Oricum, vindecîndu-ne definitiv de viciul mirării.

Tocmai de aceea, n-a fost cîtuși de puțin surprinzător că, deși impasul politic este acum mai evident ca oricînd, Puterea n-a pregetat să-și aniverseze împlinirea celor doi ani. În două variante, ambele la fel de nonșalante. Adică cinice.

Întîi, s-a protăpit **în fața națiunii** — după cum scrie pe genericul emisiunii tv ce ne-a fericit cu prezența-i — un reprezentant al F.S.N. sau, mă rog, a ceea ce a (mai) rămas (din) F.S.N. Să facă deci bilanțul. Frumos ca o poveste depănată la gura sobei, ori lîngă calorifer, dacă ar fi să dăm crezare b rfelor din smîrcurile „României Mari" despre povestitor. Dl. deputat Constantin Sorescu. Domniei sale i s-a repartizat rolul de a recita CLIPA DE ADEVĂR — așa s-a intitulat basmul. Două la primărie, două la catîndrală ș.a.m.d. F.S.N. și-a implementat peste tot și în toate privințele steagurile victoriei. O victorie cu semnificație și rezonanță nu doar locală — recita sus-pomenitul —, pen' că România reprezintă astăzi o garanție a stabilității în Estul Europei. Citat. Stat de drept ? Economie de piață ? Visuri rozalii la 20 mai '90 dar pe care guvernarea fesenistă le-a transformat în realități. Curat stat de drept. Curat economie de piață. Și de piață și curat curată. (Doar nu degeaba avem și noi ecologiștii noștri cuplați la guvernare, îndeosebi onorabilul și stimabilul compatriot Herr Profesor Doctor Dolphi Drimmer, eventual candidat la șefia mișcării „Greenpeace" și pentru care oamenii din părțile Sibiului strîng acum fondurile necesare înălțării unui bust în mărime naturală, spre veșnică pomenire.) La care a mai adăugat deputatul cu vorbire răspicată : pămîntul. Cel redat țăranilor. Cît și cum, asta e altă poveste. Atenție însă !, ne-a avertizat dl. C. Sorescu. Forțele neocomuniste încearcă o revanșă. Referindu-se domnia sa la toți feseniștii mutanți regrupați din mers într-un alt partid, iliescofil zic răii de gură, partid ce și-a găsit, se pare, lăcaș și într-o fostă clădire ce prisosea S.R.I.-ului. După care, nu peste multă vreme, a urmat în aceeași seară de marți 19 mai varianta 2 a bilanțului aniversar. Varianta prezidențială. Abia întors dintr-o vizită de lucru oficială de peste Prut, dl. Ion Iliescu și-a continuat campania electorală singulară citind telespectatorilor propria-i versiune despre starea actuală și perspectivele României. Întru liniștirea tuturor. Deoarece acum putem fi siguri că alegerile parlamentare și prezidențiale se vor ține cndva pe la toamnă și musai concomitent. Așa, ca să se termine nabbii o dată cu rivna unora ce și-au închipuit că se poate schimba ceva, bunăoară, Constituția, cît privește modalitatea de alegere a președintelui sau forma de guvernămînt. Că aminarea asta ar putea avea urmări catastrofale, nu-i bai. Văzînd și făcînd, iar americanii n-au decît să-și țină clauza și ar face bine să nu ne mai dea lecții de democrație cînd am văzut doar cum se poartă cu negrii. În rest, una peste sau lîngă alta, nimic nou în textul citit de președinte, decît doar un concept ce s-ar putea să facă și carieră și valuri. **„Complex politico-economic"**. Cu referire la cei care, în mod organizat, și-au folosit funcțiile politice ca să se pricopsească. (Chiar zău, ar fi de adăugat, la urma urmelor, e și nedrept !, cînd te gîndești că bătrînilor activiști comuniști le-au trebuit 'jde ani, deloc ușori, să agonisească bob cu bob c t au înșfăcat peste noapte „lupii tineri".) Iar după cel de-al treilea raport al comisiei parlamentare care a purecat guvernarea Roman, ținta loviturii este transparentă. Continuarea urmînd să se vadă.

Neîndoielnic însă, se anunță nu doar o luptă dură între cele două fracțiuni ale Puterii, ci și posibilitatea unei deteriorări accelerate și grave a situației politice, eventual coincizînd cu un război dincolo de Prut. Deși nu mai era nevoie, pentru că oricine a vrut într-adevăr, a putut să se dumirească în privința adevăratelor intenții ale guvernanților, acum, **aminarea sine die a datei alegerilor** prin malversații politice grosolane — cu implicarea nedisimulată a președintelui —, vine să confirme cele mai sumbre aprecieri și bănuieli cu privire la natura reală a actualului regim politic din România. Căci se-adună-ntruna și se corelează semne rele. Greva ceferiștilor și cele anunțate de CNSLR (mai mult de jumătate din salariații economiei de stat) indică depășirea pragului critic al acceptării politicii economice a guvernului. Și, tocmai acum, poliția a terminat întocmirea dosarului lui Miron Cosma, urmînd să-l aresteze ! Prin Parlament bîntuie, s-ar părea, un fel de streche politică dar ceea ce se petrece de fapt este constituirea în pripă a unui partid al președintelui Ion Iliescu prin care se speră contracararea Convenției Democratice. În același timp, apare din ce în ce mai evidentă lehamitea marii majorități a societății față de ceea ce se întîmplă în sfera politică așa cum, previzibil și concludent, a dovedit-o nivelul de participare al ieșenilor la scrutinul electoral local. Și astfel, treptat, se conturează toate caracteristicile definitorii pentru o situație pre-dictatorială : criză economică acută, disperarea și atomizarea societății, generalizarea corupției, instituțiile democratice (Parlament, partide, Justiție) își pierd văzînd cu ochii autoritatea ; prefigurîndu-se dară, ca singură soluție, intervenția unei mîini forte, adică înarmată. Dar există și „creierul" care s-o comande, chipurile pentru salvgardarea ființei naționale. „Români, arma la picior !", ordonă Partidul România Mare. Coincidență (?!?), în aceeași zi cînd a apărut „ordonanța" P.R.M., față de care în mod normal, M.Ap.N., S.R.I. și M.E. trebuie să ia poziție (iar dacă cele conținute în text sînt false, Procuratura nu mai are cum să nu intervină), deci, în aceeași zi cînd ni se anunța iminența intervenției armatei într-un conflict provocat în Ardeal de Ungaria și U.D.M.R., „tribunul" așa-zisei Partide Naționale a apărut la televizor în calitate de lider politic. În fine ! Tot marți, 19 mai, cînd, după doi ani de la alegerile cît de c t libere, societatea românească este mult mai departe de democrație decît atunci. Există într-adevăr acum și legi și instituții cu caracter democratic, există și ceva germeni de economie de piață dar, la fel de evident este că, din ce în ce mai mulți sînt cei ce compun o masă pregătită să-și „recîștige" liniștea și confortul unui alt regim dictatorial, eventual justificat cu o altă mitologie politică.

19 mai 1992

Șerban Lanescu

momos

Cine conduce România ?

Dacă în decembrie '89 România nu era condusă de nimeni și a fost nevoie de o „emanație" care să pună mîna pe putere, o întrebare cel puțin de bun simț se pune astăzi (21 mai 1992) : mai este „Emanația" din decembrie '89 conducătoarea țării ? Chiar și omul simplu își dă seama că nu. Imediat după „emanare", gazele toxice emise de regimul comunist în agonie s-au ales de cele noble. Cooptații de atunci au renunțat imediat (sau aproape imediat) la funcția ignobilă de emanat. Cei care se doreau neapărat și cu orice chip emanați au strecurat însă și ei gazul mirositor și unii ca Iulian Vlad au ajuns la pușcărie, alții ca Verdeț (cred că Ilie) au fost lăsați liberi, dar nu cu vreun drept imediat și major. Cei trei mari „revoluționari", într un fel chiar revoluționari, Dan Iosif, Gelu Voican-Voiculescu și Cazimir Ionescu și-au făcut, fiecare după știința și vicleșia moștenită de la strămoși, mendrele : unul cu un sac de bani verzi și cu trei sau patru diamante „cît oul de gîscă", cum se spune în basme, altul cu familia Ceausescu (tata-mama) și cu armele pe care (refulat fiind?) le găsea pe toate drumurile, ultimul cu măsura negustorului dîmboviițean care știe că în vremuri de zaveră nimeni nu mai controlează dacă vinzi cu ocaua mică dînd-o drept aia mare. Astia trei și-au îndeplinit poftele ce le pofteau. Rămîn însă în discuție și ceilalți doi, adevărații emanați, revoluționari cît negru sub unghie, extrași cu clește securist din anonimatul lor călduț pentru a ne fi puși ca o stea în frunte. Roman, ovrei deștept, întîi a făcut la repezeală cîteva milioane (zeci, sute ?), administrîndu-și semnătura pe hîrtiuțe guvernamentale, Iliescu, mai rus, suflet nobil și incoruptibil, a lăsat milioanele la îndemîna cîtorva consilieri și a privit patern la „cheltuirea" lor. A adus minerii de cîteva ori la București, simțind astfel sufletul revoluționar al maselor care mătură totul în calea lor, a vorbit de omul nou și Paște, în fine, a huzurit după mintea și înțelegerea lui și a alor săi.

Vremurile însă s-au dus pentru Petrică mai repede, pentru Iliescu la fel de repede, numai că El își consumă timpul în lentoarea timpă a celui care crede la nesfîrșit în norocul care a dat peste el.

Acum norocul s-a sfîrșit și țara se zbate fără a ști unde sînt cei care o conduc. Stolojan (ói.), parlamentul, președintele nu mai conduc de fapt nimic. Să sperăm că vidul creat nu ne va pune iar în situația de a emana la repezeală ceva.

Ștefan Agopian

cronica ediţiilor

Istoria ca literatură

Colonelul Grigore Lăcusteanu îi datorează cariera sa literară, postumă, în întregime lui Camil Petrescu ; acesta e cel care, în calitate de redactor al nou apărutei **Reviste a Fundaţiilor Regale**, publica în 1934 textul propus de nepotul îndepărtatului reacţionar de la 1848 şi tot el îi consacră un comentariu entuziast, de unde reiese motivul neobişnuitei admiraţii : amintirile cam agramate şi oricum lipsite de adîncime ale militarului sînt văzute în ordinea autenticităţii, ca o expresie directă a unei personalităţi şi a unui temperament, „unicul document scris, autentic, pentru psihologia individuală românească... din veacul trecut". Romancierul e impresionat adică de consemnarea ca atare a afectelor (colonelul e un impulsiv, un coleric), gîndurilor (puţine dar ferme) şi actelor unui individ destul de naiv şi de suficient pentru a nu încerca să-şi disimuleze propria imagine în faţa hîrtiei albe, căci sinceritatea sa nu decurge din umilinţă, ci din orgoliul celui destul de mărginit pentru a crede că el are întotdeauna dreptate. Datorat, desigur, unor împrejurări speciale cum sînt pasiunea momentului pentru literatura gidiană, a actului, pentru autenticitate, precum şi paralelismului (în cea mai mare parte iluzoriu) cu propriile experimente autenticiste, entuziasmul lui Camil Petrescu nu se explică mai puţin şi prin precaritatea informaţiei lui istorice şi printr-o curioasă autoiluzionare. În primul caz mă refer la numeroasele alte amintiri şi jurnale din secolul trecut, cunoscute sau chiar tipărite la data aceea, care infirmă ideea de „unic document" (Aricescu, Dăscălescu, Kretzulescu, Ionescu de la Brad, Peşacov, Papadopol Callimah, Nestor, Suţu şi cîţi alţii încă), mai toate acestea fiind scrise fără intenţia de a fi publicate ; în al doilea, îndrăznesc să cred că, de fapt, ceea ce a trezit admiraţia romancierului nu a fost propriuzis „autenticitatea" textului, ci forma ei ostentativ vulgară, suficienţa, lipsa de control, mitocănia personajului însuşi, cu alte cuvinte, Camil Petrescu transferînd asupra personajului istoric aura în care vedea un posibil personaj literar. Acesta îl fermeca cu „autenticitatea" lui, brutală şi inimaginativă, care îl aşeza la începutul unui şir de asemenea eroi, de la Moş Teacă la Tănase Scatiu ; cînd va fi obligat să zăbovească mai mult asupra epocii de lucrul la romanul – ratat — care i-a mîncat ultimii ani de viaţă, **Un om între oameni**, îl va vedea pe Lăcusteanu mai aproape de dimensiunile lui reale: „un amestec de aroganţă şi de sentimentalism declamatoriu".

Nu e mai puţin adevărat că, fără să fie „unic" şi chiar fără să fie „unicul izvor în literatura românească" pentru „realizarea concretului vieţii veacului trecut", textul lăsat de Lăcusteanu este foarte interesant din două motive : este o sursă de informaţii istorice — nu numai de date, ci şi despre atmosferă, obiceiuri — şi totodată este una din puţinele confesiuni, nearanjate, a unui reacţionar autentic, lăsîndu-ne astfel să pătrundem în mecanismul curios al unui om care merge împotriva curentului, susţinut numai de imensul său orgoliu şi de un egoism greu de imaginat, cu atît mai mult cu cît memorialistul nu simte deloc nevoia să le mascheze. Militar prin favoarea întîmplării, locotenent la şaptesprezece ani şi căpitan la optsprezece, Lăcusteanu se crede nedreptăţit că la trezeci şi şapte de ani e tot major şi-i forţează mîna lui Ştirbei să-l numească colonel, ceea ce şi obţine. Şi atunci, bravul militar se gîndeşte să se pensioneze „pentru mai multe cuvinte", dar mai ales „că nu aveam nici o perspectivă, căci rangul de general atunci nu era la noi, iar cît pentru leafă, aveam dreptul la pensie să o primesc ca şi în slujbă, atît eu, pe viaţă, cît şi nevasta şi copiii mei..." Şi pentru că demisionarul de 38 de ani nu obţine repede pensia cît salariul întreg, „mă duc la consulul rusesc Halcinski şi îi spui istoria pensiei". Consulul (cel căruia Gr. Alexandrescu îi dedică faimoasa poezie **Adio**, la încheierea misiunii sale la Bucureşti : „Pocit, faimos proconsul, model de tiranie... Adio ! lung adio şi fără revedere ! / Departe, mult departe te du din ţara mea, / Pustiul Siberiii te-aşteaptă cu plăcere, / Pămîntul să te-nghiţă şi dracul să te ia !"), după vechea obişnuinţă a consulilor ruşi, cheamă la el pe un director din minister şi-i dă dispoziţie ca pînă a doua zi „jurnalul" să fie semnat : „A doua zi eram aşezat la pensie" notează satisfăcut petiţionarul, care încheie : „În aceeaşi zi m-am dus de am mulţumit lui Halcinski şi nicidecum patrioţilor mei, Domnului şi miniştrilor, cărora le-am slujit douăzeci de ani... Iată dreptatea !" Într-adevăr...

Expresia lui Lăcusteanu, care îmbină adesea incultura şi tentaţia frazelor radicale, sună caragialeşte pe alocuri : armata, zice el, îl iubea pe Ghica „în consideraţia sublimei sale administraţii ca şeful oştirei" deşi aceasta era de fapt „condusă... de generalul Chiselev", iar la Braşov, trecînd prin vămile repetate, mai cu complicitatea ofiţerului, mai cu cîţiva galbeni strecuraţi vameşului austriac, răsuflă uşurat şi marţial : „Aici se termină suferinţele prin care am trecut cu sacrificul vieţii mele, vrînd să fiu ostaş credincios guvernului legitim..." Omul era însă curajos ; cînd mulţimea îi opreşte trăsura şi vrea să-l dezarmeze, el se opune cu arma în mînă : „m-am aruncat pe capră, pe de o parte apărîndu-mă cu sabia de dînşii, iar pe de altă parte împungeam caii ca să meargă. Unul mai curajos dintr-înşii a sărit în trăsură...", iar cînd o santinelă, „un spînzurat de guardist", intră peste el să-l împuşte, „deodată am sărit asupra-i şi, cu o mînă i-am apucat puşca şi cu cealaltă l-am apucat de gît şi l-am trîntit la pămînt..." Aşa era omul, un amestec de ridicol, de venin şi de tărie de caracter şi meritul amintirilor sale este tocmai că ni-l înfăţişează fără fard ; document psihologic fiind, el nu este însă şi literatură, ci material pentru literatură.

În această calitate, material brut pentru literatură sau pentru istorie, amintirile colonelului — ca oricare altele de acest fel — au nevoie de explicaţii, de note. Recenta ediţie pe care o publică Muzeul Literaturii române la Editura Porto-Franco * reia notele ediţiei din 1935, ale lui Radu Crutzescu, odată cu „comentariul istoric" al lui I. C. Filitti. În jumătate de secol şi mai bine de la data primei ediţii, cunoştinţele de istorie a epocii au mai crescut însă şi se simţea nevoia fie a unor note suplimentare, care să completeze pe cele ale editorului, fie a altor note : problema articolului adiţional din Regulamentul organic e relatată pe dos de colonel, ca şi cum această stipulaţie care răpea în fapt autonomia Principatelor ar fi fost votată de Obştească Adunare (p. 39) şi nici o notă nu explică realitatea, deşi literatura problemei este extrem de vastă, între mişcările revoluţionare de la Brăila şi de la Bucureşti, din 1840, autorul face o legătură care n-a fost niciodată probată şi nici nu pare posibilă (p. 46—47), şi aici lipsind o notă foarte necesară, relatarea ciocnirilor dintre turci şi pompieri, la cazarma din Dealul Spirii (p. 90) de asemenea nu coincide cu alte relatări etc. ** Nici personajele care apar în text nu sînt întotdeauna identificate, directorul vămii din Braşov de pildă, „un slavon anume Vasitz, ultrarevoluţionar şi în relaţii cu cei de la Bucureşti" (p. 86) fiind de fapt doctorul român Pavel Vasici, „unul din cei mai activi prozatori români din Transilvania", după cum apreciază **Dicţionarul literaturii române de la origini pînă în prezent.** Editorul volumului adaugă însă în această ediţie un glosar, foarte necesar într-adevăr, dar insuficient şi cu multe greşeli ; la un rapid sondaj în text găsesc cuvinte rare neexplicate, precum **familia** (p. 4), rusism care înseamnă „nume de familie", **cavalerie** (p. 25), care înseamnă „decoraţie", **obvachta** (p. 27), adică „serviciul de gardă", **bivuac, măglişitor, a obşti** ş.a.m.d., iar în glosar găsesc termeni incorect definiţi precum franţuzismul **parsemată** (explicat ca „îmbrăcăminte pestriţă" deşi contextul de la p. 43 arată clar sensul de **presărat** : „valtrapuri de catifea... parsemate cu bucăţi de aur"), **asiejată** („alcătuită, compusă"), **baş boier** („staroste boieresc") **cernă** („a înnegri" ; de fapt e tot franţuzism, cf. p. 45, „au cernat acele hanuri", adică au înconjurat), **proroga** („a anula"), **trampă** („schimb în natură, troc") etc. Dacă mai adăugăm şi faptul că bibiliografia este incompletă (lipsesc trimiterile la foiletonul lui Perpessicius, în **Opere**, VII, la nota lui Iorga, în **Revista istorică**, 1934, la **Societatea de mîine**, 1937), că istoria familiei poate fi astăzi mult extinsă prin actele publicate în **Arhivele Olteniei** în special, că principiile filologice de transcriere sînt confuze (editorii au încercat să păstreze „particularităţile **grafiei** şi **pronunţiei** autorului, caracteristice graiului muntenesc", subl. ns.), avem imaginea unei ediţii foarte interesante dar perfectibile în toate, în afara prefeţei lui Petru Creţia, care este într-adevăr remarcabilă, surprinzînd în două pagini esenţa personajului şi a „literaturii" sale.

Mircea Anghelescu

* **Amintirile colonelului Lăcusteanu**, ediţie, text stabilit, note şi comentarii, bibliografie, glosar şi selecţie critică de Sande Virjoghe, prefaţă de Petru Creţia, comentariu istoric de Ioan C. Filitti, Galaţi Ed. Porto-Franco, f.a., 220 p.

** Nu înţeleg de ce notele lui Radu Crutzescu sînt revendicate, pe pagina de titlu a cărţii, de actualul editor.

povestea vorbei

Feminine

Între efectele ridicole ale feminismului (de prin alte părţi), cu deosebire lipsite de temei sînt prescripţiile lingvistice, încercările de a modifica uzul prin noi practici „nediscriminatorii" : pentru a elimina, de pildă, nedreptatea presupusă de utilizarea unei forme de masculin (deci reluată prin pronume masculin) pentru profesii şi roluri sociale. Instanţa abstractă **autor, cititor, cercetător** etc., gîndită în afara opoziţiilor de sex, e desemnată în mod normal printr-o formă masculină. Nu şi în textele angajate în disputa feministă — care, printr-un artificiu inutil din punct de vedere lingvistic, vor dubla, la fiecare pas — sau chiar vor înlocui — formele masculine prin corespondentele lor feminine. Într-un asemenea text, chiar ştiinţific, se va spune, de exemplu, că cititorul/cititoarea stabileşte... ; el/ea — sau ea/el, sau pur şi simplu ea — decodează..." ş.a.m.d. Observăm acum vreun an că şi în presa noastră se manifestă o asemenea (uneori neizbutită grafic) dublare : în cazul horoscoapelor — unde nu e, desigur, vorba de tendinţe feministe, ci doar de o relaţie specifică cu publicul, textul urmînd să creeze impresia că se adresează fiecărui cititor în parte, diferenţiat, individualizat. În rest, pentru limba română actuală interesant este doar ce se întîmplă cu numele de profesii în relaţie cu purtătoarele lor de sex feminin. Problema e veche şi despre ea s-a scris destul, observîndu-se tendinţe diferite în limbajul standard şi în cel familiar. Neologismele nume de profesii şi funcţii moderne au intrat în limbă, în multe cazuri, cu o unică formă — gramatical masculină : **medic, avocat, ministru.** Româna dispune totuşi de multe sufixe concurente cu care se poate obţine, de la forma masculină, un feminin care să denumească fie soţia unui profesionist, fie (mai frecvent astăzi) femeia care practică respectiva profesie : **-ă, -că, -e, -easă, -esă, -iţă, -oaică, -oaie** etc. Ataşarea acestor sufixe la neologismele masculine generează însă, în multe cazuri, conotaţii familiare şi chiar depreciative. Diferenţa dintre **doamna doctor** şi **doctorita** e reală ; neutralizată în unele situaţii, ea devine evidentă în situaţia de comunicare cea mai caracteristică, în adresarea către persoana în cauză ; în acest context situaţional, e admisă doar prima formă (să ne imaginăm, altminteri, enunţul „Doctoriţă, te caută cineva !"). Stilul îngrijit, varianta literară a limbii actuale preferă deci (ca şi în alte limbi) folosirea formei masculine, într-un context care s-o dezambiguizeze (Ana este medic generalist"). În situaţiile în care nu e posibilă referirea directă la o persoană identificabilă ca feminină, a apărut şi construcţia de tip „medic-femeie" ; destul de multe exemple au fost înregistrate în limbajul rigid al presei din ultimii ani (vezi **Dicţionarul de cuvinte recente** al Floricăi Dimitrescu — **femeie-astronaut, femeie-cineast, femeie-detectiv, femeie-forjor** etc. — şi **Gramatica pentru toţi** de Mioara Avram. În **Tendinţe actuale ale limbii române**, Al. Graur considera că „în general se formează mai puţin feminine de la masculine" şi că, sub influenţă romanică apuseană, ar fi oricum preferat sufixul **-ă : doctoră, pictoră, ingineră.** Dacă ultimul exemplu e perfect normal şi foarte frecvent azi, celelalte două au rămas periferice şi artificiale comparativ cu uzualele **doctoriţă, pictoriţă.** Sufixul **-iţă** pare totuşi să fie unul dintre cele mai productive în limbajul familiar. Şi cum presa actuală preia masiv — şi cu îndreptăţire — forme ale acestui limbaj, găsim atestări pentru mai mult sau mai puţin întîmplătoarele **hard-rocker-i-ţă** („Opinia studenţească", nr. 7, 1992, 6) sau **„punker"-iţă** („Graffiti", nr. 2, 1992, 5). Derivatele şochează prin contrastul dintre baza foarte recentă, neasimilată total — şi sufixul vechi, azi simţit ca popular şi familiar (semne ale situaţiei hibride sînt, de altfel, cratimele şi ghilimelele folosite de autori). Apărute în publicaţii diferite, cuvintele ilustrează actualitatea fenomenului, preferinţa pentru un sufix ca **-iţă** — în anumite condiţii morfologice şi lexicale. **Gangsteriţă** („Flagrant", 26—27 oct. 1991, 2) mi se pare deja banal.

O oscilaţie interesantă se observă la cuvinte pentru care dicţionarele au validat o soluţie — nu se ştie dacă într-adevăr cea mai rezistentă. Pentru **redactor**, DEX-ul şi DOOM-ul înregistrează şi, implicit, recomandă feminin **redactoare.** Uzul furnizează însă şi forma **redactoră** („A fost agresată şi redactora Frontpress, acredidată" — „Azi", nr. 502, 1992, 2) sau, familiar, **redactoriţă.** În stilul „supravegheat" se preferă totuşi forma de masculin : „Domna X, Y., redactor la...". În Dicţionarul de cuvinte recente apare, cules din presa anilor '70, compusul **redactor-femeie** : „Scrise numai de redactori-femei, cele două noi reviste vor da prioritate..." **Reporter**, cu femininul **reporteră** (DEX, DOOM), produce şi derivatele **reporteriţă** sau, cu o marcă depreciativă evidentă, **reportereasă** („Foamea", nr. 22, 1992, 2). Rezerva de sufixe poate fi oricînd folosită pentru obţinerea de derivate ad-hoc, între care se stabileşte o ierarhie de intensitate a valorilor stilistice. Diferenţa dintre **poetă** (derivat) şi **poetesă** (împrumut, dar analizabil) nu mai are nevoie de comentarii.

Dacă adăugăm la cele de mai sus conotaţia depreciativă a femininelor obţinute din numele de familie (**Popeasca, Ioneasca**) şi, dintr-o altă categorie de fenomene lingvistice, ceea ce Jacques Byck a numit „femininul peiorativ" (forme feminine desemnînd — şi — persoane masculine, cu o valoare depreciativă accentuată : **leară, hahaleră** etc. ; articolul său din 1933 se încheia cu cuvintele : „Cred că faptele din limba română pe care le-am semnalat vor înlesni formularea unui principiu general al femininului peiorativ") revenim la realele sau posibilele dispute feministe — şi a vanelor ambiţii de a modifica tendinţe reale ale limbii.

Rodica Zafiu

O coborîre în infern

Liviu Ioan Stoiciu, JURNALUL UNUI MARTOR, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992

La aproape doi ani de la deznodămîntul puţin scontat al unei adevărate epoci sociale şi politice, **Piaţa Universităţii**, Liviu Ioan Stoiciu publică un zguduitor **jurnal de martor**, avînd el însuşi o istorie neobişnuită. Pentru că textul, apărut mai întîi în serial în revista **Contrapunct**, într-un moment în care publicaţia Uniunii Scriitorilor nu depăşea tirajul de 15.000 de exemplare, a fost predat „Editurii Universitas" la 15 ianuarie 1991, dar a dispărut în chip misterios cînd avea „bun de tipar" şi urma să se publice la împlinirea unui an de la consumarea sîngeroaselor evenimente din 13—15 iunie 1990.

Autorul, cunoscut mai ales ca poet prin cele patru volume de versuri apărute în anii '80, este în acelaşi timp unul dintre disidenţii „epocii Ceauşescu", pe care Puterea instalată la conducerea ţării după revolta din decembrie 1989 a încercat să şi-i apropie pentru a-şi justifica legitimitatea. A fost numit (după cum precizează o scurtă fişă biografică, plasată la începutul jurnalului) „în fruntea judeţului Vrancea", ca „preşedinte al CFSN/CPUN — «independent» — şi membru în Parlamentul Provizoriu ; unde va rămîne, necontestat, «să facă revoluţie», pînă la 5 martie 1990 cînd profund dezamăgit de spectrul neocomunismului care se instaura cu paşi repezi în România, se retrage în tăcere; lecuit de «politica postrevoluţionară», şi vine la Bucureşti, redactor şef al revistei Uniunii Scriitorilor, **Contrapunct**, de unde va demisiona la 9 ianuarie 1991...".

Ceea ce s-ar putea observa de la bun început este faptul că prin simpla sa apariţie, **Jurnalul** lui Liviu Ioan Stoiciu confirmă complexitatea extraordinară a unui fenomen în legătură cu care imaginea noastră de ansamblu continuă să rămînă deocamdată tulbure. Desfăşurat pe parcursul a peste cincizeci de zile (între 22 aprilie şi 13 iunie 1990) şi comparat de mulţi, datorită finalului sîngeros pe care l-a programat Puterea, cu momentul Tien An Men, fenomenul **Piaţa Universităţii** a fost, fără discuţie cel mai complicat şi mai spectaculos cîmp de etalare a tuturor speranţelor dar şi a frustrărilor de după decembrie 1989, iar felul în care diferitele instituţii (inclusiv cea prezidenţială) partide sau personalităţi ale ţării au reacţionat în faţa acestui fenomen a dat tuturor o indicaţie clară despre pulsul adevărat al societăţii postcomuniste româneşti.

Despre **Piaţa Universităţii** au fost redactate în ultimii doi ani mai multe rapoarte (al Comitetului Helsinki din România şi al Grupului pentru Dialog Social, al Puterii şi al Opoziţiei reprezentate în Parlament. Gheorghe Dumbrăveanu (mort în împrejurări neelucidate încă) a alcătuit o carte-document, cu ajutorul textelor publicate în aprilie-iunie 1990 în cele mai importante ziare şi reviste din ţară, poetul Petre Stoica a publicat şi el, în 1991, o impresionantă culegere de poeme politice, **Piaţa Tien An Men II**, firma IRIMAG SRL a înregistrat în august 1991 discul **Din cîntecele Golanilor**, de Cristian Paturcă, Laura Botolan şi Dr. Barbi, iar Valeriu Sterian şi „Compania de Sunet" au editat la rîndul lor în toamna anului 1991, discul **Vino, Doamne !**, în ambele fiind vorba de cîntecele lansate de la balconul Facultăţii de Geologie din Bucureşti. Relativ recent, chiar **banda desenată** si-a luat ca subiect de inspiraţie evenimentele din aprilie-iunie 1990 (**Love Story în Piaţa Universităţii**, de Valentin Tănase), oferind însă, din păcate, un exemplu „de paradă" pentru cei care nu văd decît defecte în spaţiul culturii populare scrise („triviale", „paraliterare" sau „de consum").

Cartea lui Liviu Ioan Stoiciu porneşte de la ultimul „act" al Pieţei Universităţii (13—15 iunie 1990), trăit din plin de **poetul** transformat prin forţa lucrurilor în **reporter**, şi completat cu mărturiile altor participanţi la evenimente. Avem de a face, prin urmare, cu o **mărturie** importantă din mai multe puncte de vedere. Pentru că aparţine unui om a cărui probitate e deasupra oricăror bănuieli, pentru că e de cele mai multe ori **directă**, înregistrată adică „la faţa locului" şi mai ales pentru că reuşeşte să acopere cîteva secvenţe în legătură cu care nu există (cel puţin deocamdată) alte mărturii. În plus depoziţiile din **jurnalul** lui Liviu Ioan Stoiciu aparţin totuşi unui poet, care s-a văzut confruntat dintr-o dată cu o realitate pe care nici măcar cea mai înfierbîntată imaginaţie nu e sigur că ar putea-o inventa. I-a fost dat poetului Liviu Ioan Stoiciu să facă şi această experienţă cu totul ieşită din comun, o experienţă care prin datele ei esenţiale, echivalează cu o coborîre în infern.

În rezumat, după ce reconstituie (din auzite) acţiunea poliţiei de „curăţire" a

Pieţei Universităţii, în zorii zilei de 13 iunie 1990, „reporterul" asistă la explozia de violenţă din cursul aceleiaşi zile, pe un traseu care cuprinde Piaţa Universităţii, Poliţia Capitalei, Ministerul de Interne şi sediul SRI. Apoi intervenţia armatei („am văzut apărînd pe şoseaua cheiului Dîmboviţei, de după clădirea Casei de cultură şi a Policlinicii M.I., în viteză nebună, un vehicul de proporţii, pe roţi, de cauciuc, necunoscut mie, o stafie mecanizată, cu un fel de rotor uriaş la vedere în mişcare în reacţie asemănător unei turbine sau asemănător unei autoutilitare pentru înălţarea sondelor, care va trece spre «Izvor», în urma lui rămînînd un fel de praf de sticlă, urît mirositor...") îl blochează în holul unei clădiri de pe Mihai Vodă, unde va rămîne ascuns în timpul nopţii şi de unde va auzi rafalele de arme automate, trase ca în timp de război. Odată cu ivirea zorilor va avea cutezanţa să-şi părăsească adăpostul şi să se îndrepte, din nou, spre Piaţa Universităţii, unde va fi surprins de mineri. Pe acest ultim itinerar, reporterul va trece pe lîngă mai multe bălţi de sînge închegat, în care s-au depus monede şi bancnote, ca pentru mort.

Poate că justiţia nu va lua încă mult timp în seamă depoziţia poetului (Comisia parlamentară care l-a audiat în acest scop n-a făcut-o). În schimb, sensibilitatea noastră şi, în cele din urmă, Istoria vor rămîne mereu impregnate de ţipătul acestor mărturii, care dovedesc că societatea românească poartă încă din plin stigmatul pe care peste patruzeci de ani de dictatură comunistă au reuşit să i-l aplice. Pentru că în centrul mărturiilor lui Liviu Ioan Stoiciu se află, de fapt, violenţa şi grosolănia de neimaginat a celor investiţi cu obligaţia de a garanta, după decembrie 1989, democraţia şi speranţele unei explozii sociale anticomuniste. De aceea, poate că efectul cel mai puternic al mărturiilor lui Liviu Ioan Stoiciu este unul de contrast. Pe de o parte, **Piaţa Universităţii**, pe de alta, provocările şi mai ales ororile comise în ultimele trei zile de existenţă ale ei. Pe scurt, „extraordinara **Ţară a Golaniei**, cu precuvîntări de la Balcon imnuri, «kilometrul zero al libertăţii noastre», pancarte anticomuniste şi antiprezidenţiale, «punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara», «caricaturi politice», apeluri, demascări, pe toate zidurile, antiguvernamentale, filme documentare nedifuzate la televiziune, cîntece, personalităţi la microfon, lideri apolitici şi «oameni de pe stradă care aveau ceva de spus» !", dar şi „aruncări de petarde, din maşini mici care dispăreau în dreptul baricadelor din Piaţa Universităţii. De bulevardul Nicolae Bălcescu/pornirea sirenei de alarmă pe blocurile din jurul Pieţei Universităţii derutante, impresionante /infiltrarea unor foşti securişti, recunoscuţi, cu corturi, între «golani»/atacarea cu bîte (bîte «protocroniste», nemineresu...) a celor din corturi/ apariţia «puştoaicelor», una după alta, «puicuţe» care ţin neapărat să se «culce» în corturi, «că nu au unde să doarmă, fiind fugite, adică de acasă», fără acte. Prostituate ordinare ce vin să scuipe seminţe în faţa greviştilor foamei/. . ./trimitere de mîncare şi băutură otrăvite uşor, care să provoace indispoziţii grave şi intoxicaţii."

Faţă de esenţa „Golaniei" şi chiar faţă de provocările prin care s-a urmărit compromiterea **Pieţei Universităţii**, tot ceea ce s-a întîmplat începînd cu 13 iunie 1990 reprezintă o sfidare a spiritului, a imaginaţiei şi a bunului-simţ. Fără să se piardă în speculaţii pe marginea dedesubturilor acestor întîmplări, Liviu Ioan Stoiciu se rezumă să înregistreze **oroarea** cu convingerea că tocmai imaginea exactă a acestei orori poate trimite în direcţia semnificaţiilor politice ascunse. Avînd la dispoziţie scenele descrise de „reporter", cînd societatea românească se află (pentru a cîta oară ?) la o nouă încrucişare de drumuri, nu mai e nevoie de accesul la scenariile secrete ale istoriei pentru a înţelege tîlcul tragediei care s-a jucat în iunie 1990. Minerii dezlănţuiţi pe străzile Bucureştilor sediile devastate ale partidelor politice aflate în opoziţie, soldăţii abrutizaţi, lovind, pe două coloane, arestaţii încărcaţi în dube sau urinînd somnolent de pe tancuri, anchetatorii care pentru a smulge de la arestaţi depoziţiile dorite, răspîndesc în infernul de la Măgurele zvonul că în Piaţa Universităţii cărţile lui Mircea Dinescu au fost arse şi Marian Munteanu a fost omorît sau pe deasupra tuturor acestor orori, discursul preşedintelui Ion Iliescu („Dragi mineri. Mă adresez dvs. de astă dată mulţumindu-vă pentru răspunsul de solidaritate muncitorească pe care şi de astă dată l-aţi dat la chemarea noastră"), din dimineaţa zilei de 14 iunie indică limpede opţiunea adevărată a Puterii instalate în România la 20 mai 1990.

Aflat în punctul în care **mărturia** se întîlneşte cu **documentul**, cu **reportajul** dar şi cu poezia, **jurnalul** lui Liviu Ioan Stoiciu este de fapt autobiografia unei lumi care ne cuprinde pe toţi şi în centrul căreia s-a aflat, timp de 52 de zile, „Km 0" al „Zonei libere de neocomunism". Depinde în ce parte a acestei „autobiografii" ne plasăm.

Florin Manolescu

Caragiale, Heidegger şi perechea de ghete (I)

Cînd i se cer elemente de biografie pentru a fi adăugate unei „disertaţiuni" asupra artei sale, Caragiale, refuzînd, face într-o binecunoscută scrisoare legătura directă între creaţia artistică şi meşteşugul cizmăriei : „Cînd ai dumneata o pereche de ghete, şi eftine şi potrivite, poartă-le sănătos, şi nu-ţi mai pese de locul naşterii autorului lor şi de-mprejurările vieţii lui, care n-au de loc a face cu ghetele d-tale."

În schiţa „O conferenţă" personajul-auctorial Nenea Iancu n-are ce face şi musai trebuie să ţină în faţa unui auditoriu feminin compus din admiratoare ale frumosului dizertaţia intitulată pompos şi ultimativ „Ce este arta ?". În zilele de dinaintea conferenţei, din cauza puternicei emoţiuni, Nenea Iancu are friguri, umblă de colo, pînă colo fără să ştie încotro, vrea să fugă tocmai la Canada ca să-şi cîştige existenţa într-un mod onorabil, nu mai poate închide ochii, vrea să se sinucidă etc. doar pentru a scăpa de chinuitoarea întrebare la care va trebui să răspundă şi care îi ţipă şi îi sună în urechi ca şi trîmbiţa Apocalipsei : „Ce este arta ?".

Chiar în fatidica zi personajul nostru se duce să-şi ridice o pereche de ghete de lac comandate special pentru eveniment şi, ca prin minune primeşte de la Meşterul Florian, cizmarul, mult căutatul răspuns. Vorbindu-i despre meseria sa, acesta îi explică că într-o pereche de ghete se ascunde, în sinteză, întreaga lume : animale, păduri, mine de fier, de cărbune, petrol, plus priceperea şi talentul omului. Bineînţeles că Nenea Iancu, în faţa damelor, dezvoltă „artistic" parabola ghetelor (o metaforă derizorie pentru arta ca reprezentare şi sinteză a lumii) şi apoi „se dă jos de pe tribună, la rampă, şi, ridicînd unul după altul picioarele, îşi arată ghetele nouă...". După ce susţine astfel în mod strălucit conferenţa, va fi felicitat de una dintre gazde cu vorbele : „Frumos ne-ncălţaşi unchiule.". Iar cînd distinsa doamnă îi va întinde mîna pentru sărutare, Nenea Iancu va răspunde : „Mîna mi-o-ntinzi ? La cizmar altceva se întinde."

Atunci cînd este muncit de aceeaşi întrebare : „Ce este arta ?", Martin Heidegger (vezi **Originea operei de artă**) recurge tot la exemplul edificator al unei perechi de încălţări — nişte saboţi — desenată de Van Gogh. (Aici deschid o paranteză şi spun că, din punctul meu de vedere, eseul combină metaforic, parabolic diferite elemente „cărturăreşti" în acelaşi fel în care poemul combină elemente ale „realităţii". Amîndouă aceste genuri suprapunîndu-se, de fapt, prin intermediul **mărturisirii** biografice şi spirituale. Bineînţeles că într-un asemenea caz nu mai are nici o importanţă dacă în textul caragialean sînt incluse semnificaţiile la care eu, pornind de la acesta, ajung. Poate că la Caragiale nu-i vorba decît de nişte coincidenţe din care încerc să extrag, printr-o logică a metaforei, corespondenţe.) Dar, mai mult decît atît, filosoful german îşi desfăşoară teoriile despre artă folosind ca punct de plecare noţiunea de **ustensil** (produs meşteşugăresc), a cărui natură intimă ar consta în capacitatea de a sluji. Ustensilul, fiindu-ne familiar (avînd capacitatea de a ne inspira încredere, produs de noi pentru folosinţa noastră), poate fi un termen de compensaţie pentru opera de artă. Ustensilul (perechea de încălţări) „ocupă o poziţie intermediară între lucru şi operă". (**Lucrul**, în concepţia lui Heidegger, este, de exemplu, blocul de granit, reitatea simplă, care odihneşte în sine, nealterată.) „...ustensilul se dovedeşte a fi înrudit cu opera de artă în măsura în care el este un produs al activităţii umane. Cu toate acestea, opera de artă, prin prezenţa ei suficientă sieşi, seamănă mai degrabă cu simplul lucru, cu acea ivire a lui din sine şi cu neconstrîngerea lui la nimic (...) Astfel, ustensilul este pe jumătate lucru, dat fiind că e determinat de reitate ; şi totuşi el este mai mult. Dar în acelaşi timp el este pe jumătate operă de artă şi totuşi mai puţin, deoarece îi lipseşte suficienţa de sine propice operei de artă".

Nu voi încerca să refac traseul labirintic al „cercului hermeneutic" din studiul heideggerian. (Noica spunea că unul din defectele filosofului german ar fi acela că nu poate fi povestit.) Voi spune doar că, pînă la capăt, pentru Heidegger natura ustensilului este alta decît natura operei de artă şi că esenţa celei de-a doua nu se poate extrage din caracteristicile primului. Arta nu este, ca în parabola lui Caragiale, identică cu sau măcar simbolizată prin perechea de ghete. Ţinînd cont şi de unele observaţii ale filosofului voi încerca să deosebesc net între cele două: ce înseamnă să înţelegi arta ca pe un scop, „o suficienţă în sine" şi ce înseamnă să concepi arta ca pe un mijloc, ca pe o activitate meşteşugărească.

Prin simplul fapt al credinţei că întreaga lume a fost creată de Dumnezeu şi deci că ea, lumea cu tot ceea ce cuprinde, nu este decît un mijloc, un ustensil de ajungere la propria ei iluminare, la propriul ei sfîrşit-împlinire — voi spune de la început că sînt de partea parabolei lui Caragiale.

Cristian Popescu

paul daian

Stîngăcia în salut a femeii

în casa vieţii din pădurea de mesteceni
stăm unul lîngă celălalt şi bem vin negru
este o formă a abuzului
mai aproape de poezie
chiar discretă
în mobila neagră orgoliul construit
cu voluptate de ceasornicar trăieşte
precum poetul în propriu-i poem.
rafinament pe popor vechi poate.
dar efortul de a-ţi găsi liniştea
întrece timpul
şi cuvintele fac implozie la atingerea de
sîngele prevernal
încet drumul pare nesigur

• • •

peşti exotici se plimbă prin
violenţă cum se plimbă mîna ta
prin părul meu
oare aici în provincia de jos
voi înţelege numele care îmi umple
plămînii sau poate sensul normal
mă dezice.

• • •

cu mîinile în pădurea de var a fiicei mele
cu sexul pe pielea ei învăţ cuvinte
în provincia de jos şi nimic nu întrece
culoarea sîngelui
adînc, poate o părere de animal latin
să înceteze odată cu tatăl meu plimbarea
nocturnă
în jurul izvorului ce iese din piatră.
dar în plină poveste credinţa în tine
îmi umple creierul cu o bucurie întoarsă
spre părul ce iese din pereţi încet, încet
ca o plasă a dorinţei în care sclavul perfect
rînjeşte a crimă. mă aştepţi în aşternutul curat
de fetiţă
iar cu îţi voi săruta coapsele, căci nimic
nu îmi poate opri mîna să atingă pădurea de var

• • •

priveşte cum trec dansatorii
îmbrăcaţi în veşmintele preclasice
ale sîngelui
şi ascultă cîntecul lor
despre cum la malul Nordului
cuvintele îşi pierd sexul
la F. am făcut onanie
privindu-l fix în ochi pe Zguduitor
aşa este la jocul de biliard.

• • •

înscrisă în sînge este tăiere de aproape
a fiicei. păsări abrupte colorează aerul
rîsul ca o oglindă plină de viscere
îmi prelungeşte creierul, cafeaua neagră şi tare,
ţigara specială, vinul roşu şi sec.
respir cu ochii închişi o muzică înceată
şi nimic înafara ta nu mă poate face
să încerc mortarul cu dinţii.
degetele ating sexul, copilul trandafiriu
tatuează munţii adolescenţei
un joc al nopţii printre resturi incandescente
cărţi necitite pe masa apropierii
atîtea şi atîtea întoarceri la Gregor.
prin uşa închisă cu grijă de fetiţă.
şi ultima atingere, ultima.

• • •

în parcul spitalului din F. culcat pe iarbă
la soarele roşu mă gîndesc la tine
cum uneori îţi atingi carnea
cu o voluptate de samariteancă
sunetul ce iese din perete şi mirosul sexului tău
aduc pe fruntea mea o blîndă aşezare
a poeziei în casa pe care am construit-o
cu mîinile mele. ceva simfonic în această noapte
şi ne lăsăm adulmecaţi sub ceruri diferite
ca nişte animale obosite de prea multe cuvinte
umezite de tălpi îndemînatice.
totuşi în parcul spitalului din F.
boala se substituie propriului meu sex.
aşa ca un jazz.

despre...

Reconditionate şi noi

Cam jumătate noi iar restul vechi, dar reconditionate, sonetele Constanţei Buzea din **Ultima Thule** (Ed. Cartea Rom., 1990) sînt dirijate cu toatele spre un golf elegiac. Un golf, altfel, nu prea adînc şi cu ape liniştite, cel puţin la suprafaţă. Zguduirile, dacă sînt, reverberea ă în vers doar sub forma fiorului, interiorizat şi el şi surdinizat, iar valurile mari sînt potolite de o sintaxa ce nu-şi riscă niciodată calmul. Cele reconditionate vin din mai vechea **Sală a nervilor** (1971) sau din **Ape cu p ute** (1975). La unele din ele poeta n-a umblat prea mult, mulţumindu-se să le aplice doar depunctuaţia radicală în uz. La altele însă a mai schimbat cîte ceva, fie la nivelul celular al imaginii, fie inversînd ordinea versurilor ori adăugînd cîte unul acolo unde canonul îi resimţea lipsa. În total însă, bătaia reflexiv-elegiacă rămîne aceeaşi fie că s-au dres sensuri, fie că s-au precizat nuanţe. Nici temperatura suferinţei nu se schimbă şi nici sistemul de laminare a ei. Repartizate într-o altă ordine decît cea din volumele iniţiale şi amestecate cu cele noi, vechile sonete nu se mai disting. Ele suferă în aceeaşi măsură şi respiră în acelaşi ritm controlat. Cu antena sa hipersensibilă, Val Condurache (**România literară**, 36/91) a descifrat, printr-o lectură „în filigran", „o tensiune insuportabilă, dar şi o blazare elegiacă, o resemnare aproape mistică". Toate acestea într-un sonet — **Cînd tai în două părţi egale măru** — din **Ape cu plute**. Această cotă a tensiunii, dacă a fost bine stabilită de critic, nu e nicidodată depăşită de cristalizările mai recente. Constanţa Buzea nici nu e, de fapt o poetă care să-şi consume stările. Ea le drămuieşte, cheltuind doar puţin cîte puţin şi o suferinţă, odată însuşită, face în poezia sa o lungă carieră. Poeta îşi degustă decepţia, savurînd-o pe nuanţe. Ea introduce un tip de intelectualizare a discursului care nu numai că filtrează patetismul, dar îl şi raţionalizează în poţii subtile. Temele sale tind să se eternizeze şi să devină inepuizabile iar trecerea de la una la alta se realizează imperceptibil, după un lung şir de nuanţe istovite. Ele sînt toarse cu meticulo itate şi rezerva lor sentimentală e rareori ameninţată de scurt-circuitul vreunei fulgurante. Cînd acestea se produc, ele semnalizează ca un nucleu de fosfor într-un discurs plat mai curînd din rafinament decît din slăbiciune. Textul, de regulă, învăluie, nu dezvăluie, el economiseşte, nu revelează. Încălzite la foc mic, poemele se deapănă monoton, unind notaţia cu reflecţia şi placînd un registru aforistic peste real şi confesiune. Meditaţia devine un tic şi ca opreşte avîntul discursului trăgînd reveria spre dramatizare. Dacă aceasta nu se produce întotdeauna, mersul voluptuos al reveriei nu e mai puţin întrerupt de oficul raţiocinant, grăbit să ştampileze cu o semnificaţie expresă spectacolul jubilativ: „pe-acoperiş în pomi în tufe tunse/pe brazde cu mărar care răsare/vin vrăbii şi porumbi ciocănitoare/ de unde vin şi unde-au stat ascunse//incepe jocul umbrel să-nfăşoare/piciorul alb al plopului în frunze/ce seamănă cu-un vas înalt cu pinze/mimind apropiere depărtare//viata primăverii e o stare/cu taine noi şi pururi nepătrunse / din cît ne place nu ştim cît ne doare / e cald şi parcă pleoapele ni-s unse/cu miere de noi răspunse". Acest mod de a moraliza peisajul şi de a ameninţa suavitatea triumfătoare cu o semnificaţie dramatică denotă, pe de o parte, reflexe de fabulist şi, pe de alta, o teamă endemică de implicarea în propria stare. Cînd ating miezul de foc al acesteia, poemele se retrag, consolîndu-se cu un ocol. Aceasta e cel puţin, situaţia stărilor pozitive pe care poeta le suspectează de precaritate şi le sabotează, contrariindu-le. Nu altul e avîntul cu care ea se lansează în cele negative, şi acestea domolite şi exorcizate, întoarse spre luminiscenţă. Nostalgii şi dureri murmurate se ordonea ă într-o sută invocatorie a morţii luminoase, a euthanasiei. Poeta îşi vegetalizează drama, îmblînzind-o astfel printr-o imagistică alinătoare, şi face din cîntecul de extinctie o reverie melancolizată : „şi iarăşi văzduhul e plin/de-al frunzelor chin picurat ca frunze ce pururea cad /desprinde-te suflete lin//ocol dînd păduri, de brad/ocol dînd păduri de pin/cu ele tu fă-te vecin/şi-ndură ce e de-ndurat// nu crede sau crede puţin/că fără să fii eşti uitat/ca somnul în sine străin//senin întuneric din brad/şi neagră lumină din pin/dormire în golul vărsat". Moartea se încarcă astfel de narcoză, devenind un proces insinuant şi nu unul vehement. Ea nu produce rupturi sau precipitări ale discursului lăsînd nostalgia să se transforme în ceremonie. Unde şi unde apar nuanţe nu atît mistice cît religioase, ridicînd şi ele cota de luminozitate a unui lirism în fond funebral. Poeta se reculege intelectual în marginea stării, pîndindu-şi reacţiile interioare şi punîndu-le pe un ortativ ce le estompează convulsivitatea. Sonetul ei e şi un apel la protecţia muzicală, un mod de a topi violenţa durerii în melodie şi de a exorciza angoasa. Aceasta iese la suprafaţă mai puţin printr-un discurs manifest cît prin fantele deschise de concizia oximoronului. Din loc în loc aceste trape străluminează profunzimi ce se bănuiesc tensionate. Dar poemul rămîne, prioritar, un discurs îmblînzitor. El face rezonabil cutremurul interior şi suportabilă drama contrasă în adîncuri.

Al. Cistelecan

Sub semnul gustului pentru valorile sigure

„Într-un peisaj stratificat însemnările mele explică direcţiile adevăratelor împliniri, cele care fac posibilă schimbarea formelor, înnoirea tradiţiei. Nu este în pas cu timpul cine crede că putem trece mai departe fără să lămurim cine sîntem", spune criticul şi istoricul literar Henri Zalis în încheierea ultimei sale cărţi, Valori de referinţă în critica şi istoria literară românească, **Editura „Cartea Românească", 1991. Autor a peste douăzeci de volume publicate, fin cunoscător al peisajului literar contemporan, dar şi al reliefului critic românesc de la 1900, exeget al lui Zola, ca şi al lui Eigeldinger, eseist rafinat şi traducător stăpînind toate nuanţele francezei, un adevărat pionier în încercarea de a face cunoscută publicului românesc literatura elveţiană, domnul Henri Zalis pare să-şi fi aşezat întreaga operă sub semnul gustului pentru valorile sigure. În neobosita sa activitate, în pagina gravă a studiilor literare sau în ambianţa austeră a unei săli de conferinţe, eforturile sale — mascate, cel mai adesea, de o exagerată modestie de sine — sînt îndreptate, în general, spre definirea unei viziuni noi asupra unui scriitor sau unei şcoli literare. Războindu-se cu locurile comune ale istoriei literaturii, anti-didactic prin însăşi structura sa, justiţiar atunci cînd e vorba de scriitori al căror destin literar i se pare nedrept — cazul lui Aderca —, domnul Henri Zalis afirmă cu claritatea, contrazice cu ironie, atacă elegant. Clipa de astăzi, cînd implineşte şaizeci de ani de viaţă, nu e decît un scurt respiro din existenţa neobosită a unui scriitor care şi-a făcut din dialog — cu istoria literaturii, cu personalităţile ei — un crez. La mulţi ani, domnule Henri Zalis !**

Florin Sicoie

Concursul naţional de poezie „GRIGORE HAGIU"

Editura „Porto-Franco" din Galaţi organizează ediţia a II-a a Concursului naţional de poezie „Grigore Hagiu". Pot participa la concurs tineri din toată ţara, inclusiv din Basarabia şi Bucovina de Nord, care nu au depăşit vîrsta de 35 de ani şi nu au debutat editorial. Manuscrisele autorilor declaraţi cîştigători vor fi premiate.

Premierea va avea loc în cadrul Festivalului Naţional de Poezie „Grigore Hagiu", ediţia a II-a ce se va desfăşura în zilele de 27–28 septembrie a.c. Manuscrisele nu vor conţine mai mult de 60 de poezii, pot fi depuse personal sau expediate prin poştă (Galaţi, b-dul G. Coşbuc, nr. 223 A) pînă la 1 septembrie 1992. Cu menţiunea obligatorie „Pentru Concursul naţional de poezie „Grigore Hagiu" însoţite de adresă şi o scurtă prezentare a activităţii literare a autorului. Precizăm că manuscrisele nu se restituie.

Replici la foșnet

Întreaga creație poetică a lui Mircea Ciobanu, din care beneficiem de o nouă antologie, numită tot **Patimile** (Editura Eminescu, 1991), este pusă sub semnul condiției ontopoetice al pătimirii genezice a cuvîntului. Acest efort concentrat capătă și o semnificație gnoseologică prin dorința de a da la iveală un Logos ambiguu care încifrează și se încifrează, rostindu-se cu sensul mereu întors spre tăcere. Transmiterea existenței pătimite a Logosului în planul simbolisticii generale se realizează printr-o bine cumpănită intensitate a fluxului vital, ideatic și imaginar. Lucru cu atît mai dificil cu cît limbajul „înalt" caută calea mediană între cuvintele „tribului" și vorbirea revelatorie. „Doar eu sînt iar sărac și gol de vorbe, / doar mie, mi-au mai rămas în palmă / vreo două-trei, și-acelea vechi de-acasă, / din anii cînd și eu eram o vorbă / măruntă printre vorbele mărunte / de care mama și-aducea aminte. / Doar eu le sun ; doar eu le-aud-încolo / nu-i nimeni la ananghie, ca mine, / încît să-mi dea cu inima ușoară / alt preț, în schimbul lor, decît ecoul" (**După risipă**).

Poezia este **foșnet** și **replică** (subtitluri pe care le găsim în secțiunea **Viața lumii**) — foșnet al materiei care se dezagregă în componentele ei fundamentale sub eroziunea temporală și replică a conștiinței apte să coaguleze semnificații din frămîntata anarhie a fortuitului magmatic. Foșnetul este o replică la agresiunea implacabilului, iar replica devine foșnet agasant ; poetul se repliază în spațiul semiotic foșnitor și vibratil dintre lucruri și cuvinte, unde nu există nici lucruri, nici cuvinte, ci doar promisiuni semnificante. „Abia acum, cînd s-ar fi cuvenit / să crape-n pietre inima, de zgomot, / e liniște sub cer — și peste lucruri / cad ploi de ceară verde —, abia acum, / cînd bronzul rînduit pentru năvală / și-alarmă trasă-n surle-ar fi gemut. / Trimite-mi, dintre sterpele nisipuri, în loc de dar, o viperă plăpîndă ; / încercuit, s-aud măcar un foșnet / de solzi răstălmăcit în zvon de scripet — / arcanul ei trimite-mi-l ; căci iarăși / mă tem de pînda care — aruncă-n aer / un zgomot neînceput în alt auz / dar într-al meu crescut ca-ntre coloane" (**E liniște sub cer**). Imaginația obsedată de inform, aluvionează realul cu irealitatea enigmatică într-o stratificare ce nu mai poate fi decantabilă. Totul este o învolburare cauzată de gîndul părăsirii ciclurilor vitale pentru a reveni la doritele „amurguri ale începuturilor" și pentru aflarea, **hic et nunc**, a unei certitudini, măcar iluzorie dar liniștitoare : cuvîntul, prin care sacralitatea poate fi îmblînzită orfic.

Încă din primul ciclu, **Imnuri pentru nesomnul cuvintelor**, este fixată misiunea estetică și ontologică a cuvintelor prin folosirea unui lexic specific : linii și semne rodnice, leneș și gîngav spor de linii, mișcarea și limpezimea preajmei. În ciclul **Vîntul Ahab** întîlnim o lume care reconstituie propria imagine reflectantă prin cuvînt ; spiritul, repudiind hazardul cunoașterii pedestre, este atras de realul „secund", perceput rațional. Coloratura sapiențială a textelor nu se îndatorează livrescului, ci transcenderii sensului inițial de către imaginarul care precede și determină rememorarea afectivă și morfematică. Înlănțuirea demersului ontologic în și prin cuvînt în cadrul unei realități aparte, desprinsă de aceea reală, dă naștere unei viziuni poetice pure. Cîmpul semantic despuiat de podoabe circumscrie axiologic elemente degradate și mate în urma combustiilor : cenușa, sarea, calcarul, varul, oasele, scrumul, leșia, argila, smoala, rugina, zgura, mîlul, ceața, sudoarea. Aceste elemente concrete și supramateriale sînt privite cu un ochi impersonal, dar pîcla ce plutește deasupra textului presurizează și scufundă totul în indistinct. Private de aureola primordială, cuvintele evocă un steril exercițiu orfic peste o nesfîrșită absență iar aceste viziuni dezolante sînt străbătute de un suflu specific, de o vibrație și o ardență strict condiționate de energia potențială a cuvîntului. „Laudă oaselor, varului lor și cenușii, / laudă-nvinșilor, rugului lor și desimii / celor ce cad în capcană cîntînd despre ruguri, / celor ce intră-n armură cum intră-n capcană. / Mîna mai-marelui taie cu torța cuvinte, / scrie-n văzduhuri poruncile fumului roșu, / mîna mai-marelui, arsă, arată spre lanuri — / laudă vîntului, spornicei guri care umple / goarne de lemn pentru vaier și tremur de frunză" (**Laudă**). Elementele materiale sînt absorbite de imuabilitatea tăcerii și a așteptării, alături de progresiva instalare a climatului absenței.

Fascinat de taina rostirii, Mircea Ciobanu acuză cursivitatea inexpresivă, cu accepțiile ei prea largi și banalizate („Cîte s-au zis au lăsat gura în paragină"). Față de cuvinte se nutrește o atitudine paradoxală : de iubire și de resentiment („Miaza de zi părăsind-o sînt unul și palid ; / vorbe aștept, între lucruri le-ntîmpin cu teamă — / mi-e-mpotrivă și singure vin, că a lor e / taina rostirii acum și-n așternerea văii" — **Ținutul pierdut**). Suspiciunea față de fidelitatea limbajului provine și din faptul că lucrurile nu mai sînt așa cum erau odată și trimit acum la un referent neobișnuit. „Cuvîntul e zăbală / de fier amar — și tac în așteptarea / albastrelor dovezi" (**Masca**). Cuvintele sînt neputincioase sau trădătoare, poemul consemnează mai ales imposibilitatea lor de a exprima existența pătimită a universului : „Cu limba umflată strivește / pe cerul gurii cuvinte amare, amare" sau „Limba caută silabe în beznele gurii". Martor al dramei ontologice, autorul renunță, în virtutea antimisticismului, la intervenția miraculosului : „Și prins în furci de-aș fi, și dus pe deal / prin flancuri oarbe, și străpuns ca roata / în miezul ei de spițe ucigașe / (să mă ridic, să aflu cum se-nvîrte / în jurul meu s-al inimii lumina / sub care sînt) — dar nu voi porunci / acestor pietre-n pîine să se schimbe, / nici apelor în dulce untdelemn" (**Trimisule**). Mereu solitar cu imanența, poetul demonstrează încrederea sa în impactul transverbal al lucrurilor : „Cum lucrurile vin și nechemate, / cum vin și cad ucise-ntre cuvinte, / n-am să le pun nici astăzi la-ncercare ; / nici prins în furci de-aș fi, nici dus pe deal, / trimisule prin carcerile nopții" (**ibidem**).

Lirismul lui Mircea Ciobanu este încorporat în sfera tragicului sisific : „Cu vorbe despre umbre fără umbră / călătoream — și, dovedind nevoia / de scrum a vremii, ceața cu vedenii / plutea deasupra văii neumblate : / v-ar devora. Or astăzi, în armură / m-ascund avar și tot mă află sorii, / și sînt ofranda plăcilor încinse / în care gol m-am aruncat, sînt abur / treptat atras la cer prin vizieră" (**Zale**). În poemul **Seara** (din ciclul **Vîntul Ahab**), textul reprezintă o scară care se coboară zadarnic în hăurile întunecate și cuvintele sînt treptele inegale ce duc spre „un gol vuitor". Succesiunea nesfîrșită a scărilor lăsate la întîmplare naște teama de abis și starea de vină predestinată : „știi, așadar, ce înseamnă să stai neclintit pe-ntuneric, / nu știi, în schimb, ce înseamnă s-auzi prin desimile beznei / glasul stăpînului, neîndurător, poruncindu-ți / să scrii de-ntîmplările nașterii tale ceea ce nimeni / n-ar trebui să citească. Deci : scrii pe-ntuneric — / mîna se-mpiedică, mîna alunecă, mîna / oarbă cum este își pierde încrederea-n degete, / nu se mai sprijină-n ele". Autosupliciul lucid este condiția însăși a oscilației între vis și realitate ; rostirea ce asumă în parte durerea abstractă se dovedește a fi doar un paliativ în intenția de eliberare de suferință a spiritului dornic să-și afle salvarea. Secțiunea **Viața lumii** abundă în cuvinte scrise temător și cu nesiguranță, parcă.

Nostalgia după Logosul nepervertit de fenomenal ferește cuvintele de receptarea cotidiană și le păstrează în gama unei accepții speciale, într-o fizică lipsită de transcendent. Întrucît lucrurile se orînduiesc spre o formă indistinctă, se preferă în locul cuvîntului anterioritatea sa ; tăcerea : „Nimic de-nvins, nimic de lepădat / doar strigătul : Ci facă-se tăcere !". În loc să se transmită unui referent precis, experiența textuală folosește cuvîntul ca mediator al dobîndirii tăcerii — singura certitudine pentru întîmpinarea revelației.

Tăcerea asfixiază cuvîntul, care fie că-și trăiește prin rostirea poetică o conștiință a neputinței („Traseul tăcerii strivește / cuvîntul ne-îndeajuns"), fie că simte nevoia protecției („Din marginea atinsă, cu dreptate / cuvîntului — și-l uit"), fie că își descoperă lucid promisiunile nerealizate de a fi deopotrivă preludiu și formă de împlinire a îndoielii — o posibilă inserție a Absolutului („S-a pus la cale pîclă și tăcere / cuvîntul stă-n văzduhuri, nerăsfrînt"). Virtualitatea răsfrîngerii potențează, printr-un exercițiu de asceză și ardere rece, starea de plutire abstractă în tăcere. „Poezia lui Mircea Ciobanu este albă și rece, pentru deplina ei înțelegere îți trebuie o sensibilitate specială, asemănătoare oarecum celei pe care Parmenide o atribuie morților, sensibilă numai la întuneric, la rece, la tăcere" (Ion Negoițescu).

Eul individual cuprinde resorturile instanței impalpabile a eului universal, semnul acestei impersonalizări fiind umbra ; creatorul și cuvîntul devin ființa și umbra ei mărturisitoare. Deși umbra constituie doveditorul existențial, destinul ei este tragic prin lipsa pulsului vital : „Umbra mi-adună cuvintele, ea mi le vinde. / ea se lungește la drum de-nserare și-asudă ; /.../ Roabă din naștere, nu i se-ngăduie fiii, / sînii o ustură, laptele-i udă genunchii ; /.../ tac și n-o apăr, o las ; cu pecetea pe gură / lespedea trec și de lespedea lină mă bucur" (**Lepădarea de umbră**). Poetul are intenții de comunicare cu un interlocutor închipuit, căruia îi transmite mesaje scrise pe cea mai nesigură suprafață de scris : „Am fost poet în vremea lui Ahab / Vîntul trecea pe deasupra . / -mbătrînind tot mai puține cuvinte spuneam. / Stam între dune, scriam pe nisip / doar pentru vînt, pentru limba și raritatea lui / neștiutoare de semne" (**Vîntul Ahab**). Confundîndu-și glasul cu vocea anonimă a umanității damnate, poetul transformă totul în cuvînt („toate s-au dus, cu arcanul s-au prins în robia / neîndurătoarelor, mie viclene cuvinte") și le aureolează („Erau vorbe și plecam / cu ele-n jurul capului"). Însă comunicarea de la nume la nume este iluzorie : „O dată și iarăși / văzut mi-adoarme, dar numele celuilalt n-are / nume să-l chem" (**Plata lucrării**). Pentru așezarea în poem a „cuvîntului lîngă geamănul lui", gura „n-a deschis decît sterpe silabe", „sunet mărunt lîngă sunet".

Universul poetic al lui Mircea Ciobanu nu este unul al tăcerii, ci o oglindire a altuia unde zgomotul domină și bruiază cîntul. Spre a ne convinge, nu avem decît să citim poemul **Vacarmul (varianta)** din ciclul **Vîntul Ahab**. Misiunea poetului constă în a aștepta clipa pentru care s-a pregătit : „Nu cumva chiar atunci un nebun îți va pune sub ochi, cu de-a sila, / poemele sale, rînjind ? / Nu cumva chiar atunci / răcnetul celui ce știe atît : să răcnească- / ți se va sparge-n auz ? ca un nas învîrtit pe o roată de-olar, / bine ars și vîndut pentru ceasul cînd mîna cuiva / îl va da de pămînt, ca să-l vadă cum crapă în țăndări ?" (**Febra**). Însăși lamentația cauzată de insuficiența vitală a cuvintelor se articulează din cuvinte („M-aud și eu, răscumpărînd vocale / din unghiul dur al clinurilor ; una / îmbătrînește-n drum pînă la mine — / cu stratul ei stîrnită, mi se vinde / pe tot atît dar învelită-n geamăt" — **Către Uran**), expresia deplină putînd fi îndeplinită doar de către formă, întrucît ea singură nu cere, în propria evaluare, referiri la un dat exterior, ci își revendică sieși natura și motivarea. Ideile cedează formei care, la rîndul ei, devine generatoare de idei. Presiunea verbului impune emoția rostirii, fără să rupă firul comunicant. Deși coerența sensului pare să sufere în favoarea elocinței, o creștere alegorică și parabolică prestabilite anunță premisa ideatică.

În poemul liminar din secțiunea **Vărsătorul de plumb, Melissos**, găsim heideggeriana imagine a locuinței poetice. Ctitorită sub dicteu zeiesc, ea ființează prin puterea de autogenerare înscrisă în legea numărului de aur. O dată începută, opera sa zămislește în ciuda dezimplicării creatorului, iar despre zei nu se poate vorbi deoarece prilejurile de cunoaștere a lor sînt tabuizate : „Tot așteptîndu-te asta și facem Melissos : / punem de-o parte cuvinte — / multe s-au strîns în ungherele gurii, / puține scăpară pe limbă ; / fălcile noastre-ncleștate / paznice două ne sînt la o singură / scundă strîmtoare". Tăcerea precedă rostirea și, după ce dă naștere cuvintelor, încearcă să le cenzureze („Umflă-se, dar, nerostitele, / piară, cu totul sub limbă, bolnavele, / cele ce trag la taifas, la geamăt în loc de poruncă"), efort zadarnic în fața harului creatorului, care le va înșirui într-o textură ce declanșează jerbe semnificante. Rolul creatorului încetează odată cu începerea construcției, cel care se întoarce în tăcere fiind autorul iar nu opera, așa cum procedează poeții hermetici. „Seară era și lumina-ntomnase pesemne — Melissos ! or, casa / de cînd începuse să crească ! / încă de cînd se afla sub mistrii începuse / cuminte să crească. / Astfel încît, mă întreb : la ce bun să n-adoarmă zidarii ? / Casa-nvățase oricum să lucreze de sine". Patimile meșterului sînt preluate de către construcție din simplul motiv că, dacă la temelia operei nu s-a zidit pe sine, el este eclipsat de creația săvîrșită. Umbra care claustrează copilul este asemenea tăcerii care îl împresoară pe autor la sfîrșitul operei. Semnificației ontologice i se adaugă și una cosmogonică în virtutea faptului că universul însuși este o operă lăsată să se făurească de la sine după părăsirea sa de către **Deus otiosus** : „Astfel de fapte — ale cerului numeri, Melissos, / noaptea și-n frig : / scripeții lucrează perechi pentru propria slavă, / roți înstelate se curăță, noaptea și-n frig, de prinosuri. / Cei ce l-au pus în mișcare / dorm în neștirea acestor dovezi de putere".

Dar se pare că lumea și-a pierdut codul inițial și inițiatic, s-a înstrăinat de matricea divină originară, intrînd într-o agonică descompunere. Meditațiile asupra destinului creatorului aparțin capitolului viziunilor declinante în aceste reiterări ale mitului constructorului care statornicește cu firul de plumb fundamentele casei, ale lumii și ale ființei. Senzația unei primejdii care plutește prin aer apasă continuu și prevestește, printr-o codificare tainică, inevitabilele plănuiri de rău augur ce duc la starea de pătimire a lumii. Întîlnim și simbolul cariului — **marele scrib** — ce insinuează galerii labirintice sub scoarța lemnoasă. Scrierea nu este decît o abrogare, zămislirea conține morbul distrugător iar afirmația implică și gestul negator. Orice pagină nouă care se scrie o neagă pe aceea precedentă. „Sînt la fila a doua, deci întîia nu există" — ni se destăinuie Mircea Ciobanu în ciclul poematic în proză **Armura lui Thomas** (neintrodus în prezenta antologie). Pe firul acelorași înșiruiri paradoxale, rana constituie simultan urma unei traume provocate pentru a prelungi, ca în basm, starea de veghe și de sacrificiu asumat, dar și incizia pe care a aplicat-o în materia tabulară cuvîntul genezic cu scopul de a închide releele comunicării ontice.

Paradoxul se extinde și la nivelul expresiei poetice însăși, unde se instituie simultan cuvîntul și umbra sa desemnificantă. Mircea Ciobanu preferă starea nesimbolică a cuvintelor, pe care le împletește într-o rețea vibratilă cu efecte aluzive. El dă astfel dovadă de o stăpînire sigură a calităților participative ale cuvintelor neîmblînzite și anarhice. Limbajul prozaic este înlăturat prin dezvoltări perifrastice, iar pe spații mici se creează confortul densității reflexive, care revelă și ocultează totodată. Deși din poeme aflăm despre strînsoarea materiilor grele în năruire, despre torturi și putrefacții trupești și despre frămîntări ale spiritului, lipsesc ecoul metafizic și speranța transcendentă a mîntuirii. Sugestia de ton ceremonios și liturgic provin din evitarea problematicii intimiste, erosul nefigurînd, în a doua parte a creației, nici măcar sub veșmîntul iubirii abstracte sau nelămurite. Detașarea emotivă rarefiază patetismul și domolește disperarea de natură etică, iar disciplinarea geometrizată a senzațiilor asigură poemelor o seninătate marmoreană.

Vasile Spiridon

13 ÎNTREBĂRI PENTRU...

AUREL RĂU

1. Stimate domnule Aurel Rău, vrem nu vrem, trebuie să ne referim adeseori — din raţiuni comparatiste — la un trecut nu prea îndepărtat. La vîrsta pe care o avem, ne-am confundat şi noi cu o parte a lui. Dumneavoastră aţi avut un rol mai important decît mine într-o politică, hai să-i zicem, culturală, care l-a dominat. Cu ce principii aţi plecat la drum, chiar de pe atunci, cînd aţi fost numit redactor şef al revistei „Steaua"?

Un om care se naşte pentru scris începe să scrie versuri sau proză prin primele clase de liceu, începe să se lecuiască de mimarea clasicilor, învăţaţi la limba română, prin cursul superior, ci sare terminarea liceului, sare intrarea în facultate e tentat să publice, să-şi vadă încercările confirmate prin litera de tipar. Pentru generaţia mea acest moment evolutiv, al debutului, a fost nevoit să se confrunte, cum se ştie, cu un mediu dintr-o dată diferit, în care autoritatea social-politică instaurată înţelegea să pună condiţii, să impună tipare, oricărei lăstăriri. O poftă acerbă de-a modela, ca determinarea micimii piciorului fetelor în China, ca şi la alinierea crengilor pe spalieri, în horticultura, îşi spunea tot mai răspicat cuvîntul, devenind lege. După modelul autorului moral exterior (sau suprem) al societăţii care se voia construită. **Raportul asupra revistelor Zvezda şi Leningrad**, s-a furnizat grabnic un instrument, între altele, autohton, **Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei**, pe care numai citindu-l şi ţi se făcea părul măciucă, în asemenea grad era scris ca măciuca. Literatura putea fi angajată sau nu putea fi nicicum, în R.P.R. — această formulare a lui Virgil Ierunca definea corect momentul 1950. Deci generaţia mea a intrat într-o asemenea pădure la 18-20 ani. A intrat la tinereţe şi-a ieşit la bătrîneţe, cum spune cîntecul. De aceea, imprecaţia „arză-te-ar focul!". Numai că în pădurea aceasta ai intrat cu o „mîndruţă" lîngă tine. Cu dragostea de cuvînt artistic, de frumos, de idee poetică, prin care sperai să te poţi apăra. Respectiv, ai intrat avertizat. Pentru că reprezentările a ce puteau să însemne „cuvînt" şi „frumos" şi „idee" în poezie ţi le-ai însuşit prin acceptiile combustiilor înalte interbelice. Reforma învăţămîntului se produce în 1948 cînd eşti în ultima clasă de liceu. Cînd Arghezi, Rilke, Blaga, Paul Valery, Ion Barbu, Trakl, Bacovia, **criticile** lui Lovinescu şi **Istoria** lui G. Călinescu şi **Les contemporains** ai lui Jules Lemaître sînt de acum lecturi la care poţi reveni fără riscuri prea mari. Aventura în care intri: de tatonări, de constrîngeri, de eroi, de confruntări, de păcăleli, de flux şi reflux, se va soldа cu izbînzi sau cu eşec, după cum ai pornit sau nu la drum: cu aceste arme din pod ale tatălui lui Harap Alb sau cu simplă dorinţă de ginerire. Selecţia care ar fi fost? Să te întorci din drum, să intri din plecare în definitivă tăcere, cum patetizează după război voci, sau să încerci să fii? După tribulaţii, căderi, redresări, iluzionări, exorcisme, punctări, jubilări, păgubiri — s-a ieşit, cumva, din hăţiş. Dar cu ce preţ? Una din cărări a fost raportarea la interbelici. Evident imperfect, intelectualul, scriitorul de o minimă exigenţă cu sine a putut cunoaşte ce se scrie în literaturile libere ale lumii, a putut fi la curent cu mişcarea de idei, s-a putut cît de cît sincroniza, dar absorbit de înfruntarea specifică ţărilor cenzurii a fost privat de lupta specifică fiecărei noi generaţii: dezvoltarea prin opunere la certitudinile predecesorilor, admirarea prin contestare a contestatarilor, într-un iarăşi şi iarăşi fără sfîrşit. Ceva de ceas oprit la **Nu**, la **Pe culmile disperării**, la **Maytrei** e pedeapsa din Inefabil pe care prin cerurile Mioriţei o deplîng îngeri buni.

Cam acestea, despre „cu ce principii...?" Întrebarea e mult prea vastă; de altfel ea, cum şi grupul de 13 întrebări, acoperă aria unei întregi posibile cărţi. Cît despre detaliul „cînd aţi fost numit", trebuie să precizez că problema era una de continuitate. În Ardeal e mai important acest cuvînt decît în alte părţi. În 1959, cînd mi se trece conducerea **Steiei**, unde lucram de la înfiinţare, revista se afla de vreo 3 ani bănui în-

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

tr-un program literar distinct. Cu A. E. Baconsky şi George Munteanu, cu Victor Felea şi Aurel Surghianu, dar la început şi cu alţii, ca Mircea Zaciu şi Cornel Regman, pe parcurs cu prozatori; critici, poeţi de cele mai felurite facturi, noi ştiam la Cluj că nu ceea ce ni se spune trebuie făcut e de făcut, ci ceea ce ne spune intuiţia şi opţiunea noastră firească, estetică, dar acestea trebuie luate în relativitatea lor, cu deplina conştiinţă a limitelor şi imperfecţiunii omeneşti.

2. Deşi unii sînt tentaţi să nege cam tot ce a apărut în perioada comunistă, totuşi, nu putem scoate din circuitul istoric-literar valori reale, aş îndrăzni să zic chiar capodopere, ce se revelă la orice lectură avizată. Cum vă explicaţi prezenţa lor?

Cine ar înclina să nege tot ce a apărut înainte de 1989, în anii următori instaurării dictaturii comuniste, ar continua partea cea mai rea din spiritul ei. Să le amintim de oftatul capetelor celor mai pătrate, din ades repetata sintagmă „Scriitorii ăştia!"? S-au tipărit, uneori trunchiaţi, şi nu cu toate cărţile lor, clasicii — pe acest făgaş urmîndu-şi curgerea de lavă de aur ediţia de „Opere" Eminescu, pornită, dusă pînă l-a lăsat lumina ochilor, spre împlinire, de Perpessicius. Ion Negoiţescu publică eseul său insolit şi fecund, întîi parţial în paginile „Stelei", acompaniat, contrapunctat de o întreagă colecţie de studii eminesciene asigurate de editura „Junimea" din Iaşi. Reintră, cu opreliştі, cu tributuri, cu puterea întreagă sau diminuaţi de senectute, de urgia vremurilor, în arena, interbelicii, de la Bacovia la Blaga, iar după brutala injustiţie care i se face omului Voiculescu, surpriza de înnoire care-i sînt prozele şi **Sonetele închipuite** e o lumină postumă de un folos general. Manifestarea lor nu e la nivelul posibilităţilor nici pe departe, dar pentru cititori, mai ales pentru tineri, pînă la cei care vor muri la Revoluţie, ei nu mai sînt inexistenţi. Treptat în şcoli, în universităţi pot fi pomeniţi sau predaţi, extinderea unui pustiu ameninţînd cu aneantizarea e treptat stăvilită. Noile şi noile generaţii de scriitori autentici bat cu tălpile, întîi, pentru un zbor, pămîntul oricît de aspru de aici. Generaţia Nichita Stănescu şi Blandiana, şaptezeciştii, optzeciştii, alţii care nu se lasă uşor cuprinşi într-un lot anumit. Cunosc elevaţiile, abilităţile, strategiile cunoscute eseul şi limbajul critic. Şi aici e de citit şi de recitit serios, de ales grîul de neghină, înainte de a contesta. Nu trebuie uitate nici redresările de adînci consecinţe care sînt **Cadavre în vid** de A. E. Baconsky, **Paznic de far** al lui Geo Bogza, **Hanibal** de Eugen Jebeleanu, dar şi alte înfloriri de salcîmi a doua oară. Readucerile acasă ale lui Panait Istrati. Cîteva revelatorii monografii, între care **Creangă şi Creanga de aur**. „Cum vă explicaţi prezenţa lor?" Cum se explică un miracol?

3. Climatul literar a fost adesea viciat de indicaţii, de cozi de topor, de cenzură şi de toate anomaliile pe care le cunoaştem prea bine. Au existat însă oaze de confort spiritual, oameni care nu şi-au trădat vocaţia şi menirea scriitoricească. Care ar fi aceia şi cum îi priviţi azi, sub noua ierarhizare?

Climatul literar a fost mereu viciat, în reveniri ciclice, de asprimi, de născociri, ale Dogmei. Cei care le-au susţinut dintre cei care scriau erau falsii sau simplii profitori, aceştia de foarte multe categorii. Evident toată lumea plăteşte, încă pe pămînt, necinstea. Scriitorii înzestraţi care devin instrumente, o fac din varii pricini. Pentru „nişte bani", pentru un loc în faţă în clasamente, o călătorie în plus în locul altuia, din invidie, pentru a ascunde un impas de condei etc. Oamenii s-au folosit şi se vor folosi de structurile date. Iar structura „socialistă" multe permitea personajelor dure sau numai pitoreşti ale Fabulei. Dar au existat şi „oameni care nu şi-au trădat vocaţia". Între cei care şi-au trădat vocaţia, nu-i pun pe scriitorii care prin aşa-zise „atitudini în actualitate", acte formale, pot fi găsiţi culpabili de către judecători care se situează pe poziţii, să le zicem, metafizice. Respectiv, care n-au fost nevoiţi ca prin minime măsuri tactice să-şi asigure dreptul la cuvînt tipărit, la un dialog cu publicul, la o prezenţă în viaţa literară. Problema este dacă, ei, prin felul de a fi trăit, impur într-o lume impusă, ca oameni deci, nu ca neoameni, vocaţia şi-au urmat-o cu adevărat şi au dovedit că o au cu adevărat. Personal, cred, de pildă, că Arghezi şi-a urmat vocaţia inclusiv scriind **Cîntare omului** şi **1907**, la fel scriind versurile pentru copii din **Zdreanţă**, apoi ale senectuţii, din **Frunze**, şi putindu-şi proiecta singur sumarul la **Scrieri**. Dacă discursul liric s-a carteziănizat ori s-a retoricizat, sau nota plastică, de caricatură, şi-a îngroşat liniile, să constatăm faptul. În cazul acestei naturi de excepţie a unei părţi a verbului liric românesc din secolul XX s-a evoluat astfel. La Blaga, iubirea, menţinerea sub orizontul mirabilului au dat spre senectute rezultate opuse, au păstrat aura de mister. Cu atît mai bine ţării...! În gesturile gazetarului, pamfletarului, omului social sau politic Arghezi au existat şi în tinereţe lucruri contradictorii (probabil), discutabile, dar aceasta n-a împiedecat răsărirea de luceafăr în tăcere a **Cuvintelor potrivite**, sau dimpotrivă explică întrucîtva aportul benefic al **Florilor de mucigai**. Sub aburi de alcool ai nevrozei, Bacovia are impresia că poate spune cu dragă inimă: „Mi-am realizat toate profeţiile politice", trăgînd adînc în piept fumul unei ţigări, cum îl arată o fotografie mizeră de prin anii '50. O clipă crede, ca Panait Istrati înainte de a călători în soviete, că visul socialist, de a i se da la cap „hidosului burghez", a fost tradus în faptă, că „mulţimea anonimă" e chiar avută „în vedere", pe cale de a-şi zidi **cetatea soarelui**. Poemul **cogito** va rămîne în continuare o utopie frumoasă — căci „Nu-i mîini / Nici azi, / Nici ieri, — / Timpul ...", şi poetul va muri în sărăcie, evasiclandestinitate, lumină. El nu legitimează nimic, un regim de opreliştі, crimele de închisori etc. ci proiectează, ca nebunia lui Holderlin, flori de azur în etern, prin enunţurile rotocoale de fum. „Frumos este cerul senin lişti, crimele din închisori etc. ci procoale de fum.

„Frumos
Este cerul
Senin, au mînios.
Un aforism celebru

Te face să trăieşti", esenţialităţi. Aşa cum Ion Negoiţescu în **literară** a sa, recentă, acordă parabil mai mult spaţiu lui decît Văcăreştilor, sau lui Ale decît lui Eminescu, socotind că obţine mai mult perseverînd în mai puţin bătătoritte, cu anumi surse, de impact mai mari asup tului post-modernist — G. Căline coteşte că într-o aplecare mai vistă, cînd altceva nu e lesnici pra vieţii şi operei lui Grigore drescu e o faptă utilă şi le poat contemporanilor (de atunci) ma decît cu o „exegeză", să zicem, lui Păun Pincio. E problema şi sa. Privirea dramei în specificit e profitabilă pentru înţelegerea mai mari, a întregii literaturi ro un moment, de sub vremi, dat. lucru se poate spune şi despre **Ioanide**. În ce mă priveşte an modalitatea cumva, într-un stil lambicat, cu ac de croşetat încifr 1988, să arăt cum tot ce a fost tat în 2 ediţii de opere Ion Vi formă „definitivă" a versurilor, ultima, nu e decît o tristă stri formei din periodice, spontane, te, stricare practicată de autorul din raţiuni de cenzură, în vede tipăriri la îndemnul unor la prop tori de bine şi cu complicitatea fatale reversuri ale unei asidue de traducător, unei — fruct al v „clasicizări". Cei care l-au înde o facă s-au gîndit la o psihoter cesară **atunci**, sufletul era prăb trupul bolnav. Ar fi onest să se într-un asemenea caz cu noţiuni portunism", „laşitate", „confo „capitulare"? Dar, mai cu seam ţific, util, constructiv? O simplă a ediţiilor prime va reaşeza tot făgaşul normal, din perspectiv lismului şi adevărului.

4. Nu-i mai puţin adevărat că s tele de cultură au sprijinit multe de vedere care erau în distona „comandamentele zilei", au încura autentică şi au sporit nedumeririle taţilor. Printre acestea cu cred c serie şi revista „Steaua". Aţi avu caţie specială pentru a capta în ţa cenzorilor?

Dacă **Steaua** se poate numă printre revistele de cultură care jinit puncte de vedere în distona de „comandamentele zilei", e pe pe ansamblu prin istoria ei să se mai mult. Numai un studiu com minuţios, altfel plin de zădărnic viitor, m-ar putea confirma sau În ceea ce priveşte „nedumeririle tatilor", să reamintesc replica amic nă de savoare a unui conaţiona potentat, înaintea începerii unei de supunere la şmotru, cu deleg partea forurilor centrale — C.C. teia", conducerea Uniunii Scri cîndva între 1955 şi 1965: „Stě, i ţape!?" Funcţionarilor lipsiţi de dire proprie li se adăugau înro breaslă, cum odată blîndul Mihu gomir şi altă dată imprudentul ne Theodorescu. La prima din r ram certaţi pentru „intimism" sa zionism" sau „paseism"; la a d -cercînd să ni se plătească o poli tru persiflarea unor hi'aritări, se o apropiere năstrşnică, exterio tre vreo două cuvinte pescuite l plare dintr-un articol publicat şi altele dintr-un număr de z la propriu (cu ce riscuri!) din **ea vremii**. Erau clipe de cumpă apropieri de puncte limită, în ca ştiai cum vei ieşi din „marea c expresie a lui Bacovia, căci lucr petreceau pe aleea Modrogan.

Despre modalităţi de „a capta inţa cenzorilor". Ele sînt o infinit cere zile şi nopţi. În principiu t la drum pentru a obţine cît ma în privinţa deschiderilor, înlătur bu-urilor, iar printre cenzori pereai nu o dată **inimi simţito** frumos, mai închizînd ochii d stabilindu-ţi chiar ei, ele, dozele turile de **praf în ochi**, pentru ca cărcătură de aer regenerator să Am explicat nu de mult în **Poesis**, acest mecanism, cu exce mănunte, cînd am vorbit de rea în cîmpul publicaţiilor, prin a poeziei originale a lui Lucian Dar, mai trebuie subliniat: au oameni bine intenţionaţi, ajunşi în de decizie, şi care din cauza ri pe care şi le-au asumat au avut ferit. În funcţie de cît se va pu tasa în suficientă măsură de propr plicări, şi va putea vedea în ma măsură relativitatea din lucruri, martor dintre cei mai interesanţi că este un serios cercetător şi p literar, rămîne Pavel Ţugui. Şi capitol, încă un aspect. E cunosc ruirea de sine pătimaşă, în limit misc, nu o dată incomodă, cu ca mereu la o fereastră, de la un dat, poetul Tvardovski în frunt vistei **Noului Mir**. Pentru acest rol buia să beneficieze de o minim mitate. A găsit-o într-o anumită propriilor scrieri, într-un anumit echidistanţă, într-un indetermina propriei personalităţi. Printr-o tă, încet cultivată transparenţă a lor el nu a legitimat, ci s-a legiti să nu-i fie pusă la îndoială anea intenţia constructivă. Aceasta era structiva", nu pentru a duce înain hul general economic social al unei alte lumi decît cea cap evident, ci pentru grăbirea

„peste mode și timp", a ceea ce avea dreptul să aspire la așa ceva. Ne aflăm în fața unei „vocații", fără conotații ironice ? Cu dovezi, mereu, că o interesează numai palierul culturii, **Steaua** a reușit să nu plătească cu desființarea obsesia sau predispoziția de a contribui la readucerea în circulație, vii sau morți, pe lîngă cei amintiți, a unor Adrian Maniu și Atanasie Damian, Felix Aderca și poeziilor românești rămase în țară ale lui Tzara, pe Dan Stolnicul și Pimen Constantinescu, Agârbiceanu și Ion Pillat, G. Bacovia și epigramistul Tudor Măinescu, Barbu Slătineanu, ca prozator, Al. Kiriețescu și Constantin Noica, să-i publice cu traduceri pe eleniștii Șt. Bezdechi și T. Naum. Amplu, prin înțelegere asupra subiectelor, cu scop de lărgire a problematicii și terminologiei admise, cu studii de literatură universală i-a publicat pe Henry Jacquier, Tudor Vianu, Eugeniu Speranția, Petru Comarnescu, Ion Marin Sadoveanu, cu un interviu în premieră în Est pe T. S. Eliot. În premieră, cu traduceri abile sînt aduși din condei din cei mai mulți din marii poeți contemporani, mai ales nord-americani, pentru publicații literare surori încă niște „putrezi", niște **terra incognita.** Cu amnezia sa frumoasă, dar cu maturitatea de idee a scrisului său, lăsîndu-și o clipă de-o parte orgoliul care-i stă bine, decide, recomandat de Al. Philippide, să-și repună plugul în brazda publicisticii. A. Marino, tot aici. Și tot la acest țărm trage din valurile unei existențe extraliterare, ingrate, consecință a unei cruzimi începute pe cînd **Steaua** nu era și nu se văzuse, Teohar Mihadas. Evident, la Cenzură, funcționau tehnici diverse. Un exemplu între altele. Nicolae Manolescu ține la noi o rubrică **Teme,** de mai mulți ani, scrisă cu plăcere — pentru că în afara lecturilor obligatorii, cerute de cronica literară săptămînală. Unele abordări, formulări nu convin „îndrumătorilor" (fie că vorbim de funcționari sau de produse publicistice ale funcțiilor cu putere de influentare). Același autor mai ține însă o rubrică, la o revistă din Moldova mi se pare. „Trouver un truc !" — și iată-l : o „indicație", la o ședință a Consiliului culturii, că nimeni nu poate semna număr de număr decît într-o singură publicație. Ni se cere în consecință, la timpul potrivit (ca o jumătate de măsură, mi se explică), să-l convingem pe autor că poate fi prezent cu aceeași rubrică la noi, dar tot la al doilea număr. „Deocamdată". Criticul încărcat de solicitări înțelege, mergem așa un timp și abandonează, „pentru moment". Punct lovit, punct țintit ; însă, ca la biliard, cu mandă.

Dar, a te apleca deasupra a patruzeci de ani dintr-o dată, și a vedea strictul esențial e imposibil. Te lungești, iată. E cum ți-ai afunda capul, cu un personaj al lui Kawabata, în Calea Lactee. Din senzația de amețeală face parte și dreptul de a greși. De a stîrni viespi adormiți, de a supradimensiona nimicuri. Sau mai degrabă, dacă nu uităm că epoca e toată sub întrebare, e cum ți-ai da drumul în iad, cu hîrzobul lui Făt-Frumos, Fiul Iepei.

5. Sigur, mici concesii ați făcut și la reviste din Cluj, nu se putea, știm, altfel, în perioada „socialismului victorios", dar această toleranță apărea și ca urmare a plasării geografice ? Clujul reprezenta un punct strategic, nu numai politic ci și literar ?

„Concesii" s-au făcutt. pretutindeni, nesmintit, ca-ntr-o necontenită, mutuală negociere. Dacă în toate sectoarele vieții — în cultura reală, apoi la reviste de mari exigențe, ele s-au produs la modul cel mai gracil. A prostit fiecare niște pagini cît a crezut, după cît de tare de înger a fost. **România literară,** de pildă, a dat mai din plin pagina-ntîi, mai parțial a treia, adesea cele două pagini din centru, dar la pagina-ntîi, o dată scăpați caii publicării cîte unei fotografii de familie, nu i-a mai putut opri pînă în decembrie '89. **Steaua** cam tot în această perioadă a trebuit să dea prima foaie, apoi două și trei, și șase, desigur în intervalele dintre evenimente congresuale, aniversări etc., inventate de un calendar diabolic de vigilent, tot mai dese, dar pînă la 64 de pagini îi mai rămînea un spațiu cît două reviste lunare întregi, o proporție care nu trebuie subestimată. Faptul a fost observat cît cu îngăduință cît cu invidie. În ultimii vreo zece ani era nelipsit, printre reproșuri, la ședințe periodice, acela că o gîndire „comodă" se menține, ca un minus ideologic, într-o lipsă de organicitate, manifestată prin restrîngerea elementului politic, referiri la actualitate, mecanic, doar la primele pagini, în loc să se practice o diseminare... Eufemismul se purta din ambele părți, dar se și savura. Evident, actualitatea e peste tot, dar în forme specifice, săreau în **grăitul degeaba** sau în **lupta în rîu** replicile, în fond ce sînt „recenziile" decît articole despre cărți abia apărute, ce sînt „confluențele", de nu referiri la mișcarea de idei contemporană în lume, „unghiurile și antinomiile", decît o atitudine declarat disociativă cu privire la evenimente din sfera filosofiei, poeziile și prozele de autori în viață, decît reflectări ale ambianței, traducerile în genere, decît conectări la universal ? Grea răscruce era de-un timp luna ianuarie. Nu chiar pentru oricine. Se aflau mai la adăpost scriitorii care nu lucrau în redacții, la fel universitarii, care te găseau lesne de cîte ori aveau un studiu, adesea din rațiuni didactice pregătit, de bună seamă doct, elevat, și se lăsau greu găsiți, explicabil, cînd ți se cerea să-i inviți și pe ei, la defilarea de pomină. Se vor găsi vreo dată hîrtii prin care „colegii lor de galeră" i-au „turnat" ? Așa că ei rămîn pe liste bune, ale mai-ne-implicaților, cu bani albi pentru zile de **apoi,** care, iată, s-a făcut **azi.** De la o vreme, **activiști** care răspund direct, secție de propagandă la C.C., de la Secțor, de la județ, lectorl pe linie de Stat, odată cu planurile trimestriale, concretizare și completare ale celor anuale, îți cer liste lista de nume anticipat, ale celor care vor semna articolul, ditirambul, telegrama, oda, reportajul, tableta. Întotdeauna, pentru a se trece puntea. Ideea ca redactorul șef să dea el exemplu redactorilor, apoi ca redactorii să dea, într-o masă rotundă, într-un grupaj, exemplu colaboratorilor externi, face epocă. Gesticulări, trișări, expediente, cîteva prefabricate general valabile și un citat, o frazeologie jucată sintactic, barocizată alexandrin, pînă la virtuțile unui foc de artificii, **et que dieux nous protege !** Voioșită, sibilinică, regăsesc o situație de acest gen într-o însemnare din **Zodiacul** meu, din 1987, publicat în 1991, datată 11 ianuarie :

„Un telefon. Și tot ce-al construit,
Treizeci de zile grile — năruit.
În harul-horul **Stelei,** martor ce-l,
„Ai tăi, cu mic cu mare, unde-s»,
Eh, da ! Gîrliciul, bolta să nu cadă,
Zidari și calfe, opt —
pe corzi grămadă !

Și : schimbă, drege, apă, fier, mortar —
Ciufut, al gliei și fantast Ghenar !"

La această scoatere din foc a castanelor se adaugă și una a directorilor de edituri. Cum în toate sistemele ți s-ar face favoare că ți se publică o carte, mai vîrtos în anii „cultului" faptul acesta trebuie să-l plătești nițel : al includerii în plan, al trimiterii la tipar. Abia s-au stins muzicile concediilor, au plecat cocorii, și un telefon al redactorului de carte zbîrnîie : v-am anunțat, sînteți pe listă — ceva personal, un cursiv, dacă nu stih. Pentru volumul omagial care trebuie încheiat, înaintat repede, nl s-a cerut... Aceasta, cînd nu se apelează la un text al tău din altă strîmtoare similară, căruia i se modifică, firește, o frază pentru a fi actualizat, pentru a părea altul, sau i s-a adăugat un final ca adecvare la tonul care se poartă în **acest** an. Iar în lumea liberă, dincolo de cortină, numai cu culesul ostenindu-se **Antologiile rușinii.** Vorba ceea, (altfel) a lui Blaga : „Căci roua, e sudoarea privighetorilor / care s-au ostenit toată noaptea cîntînd". Pe această punte, cine n-a prevăzut anii 80 și a rămas în slujba „creșterii limbii românești / și-a patriei cinstire", la dispoziția cauzei publice a scrisului frumos, din Patrie...

6. Țin să mai insist aici. Izolarea provincială era pe-atunci benefică sau, ca întotdeauna, omul sfințește locul ? Ne puteți da unele detalii cu privire la tratamentul preferențial al revistelor ?

Pe cît puteai, cu prețul pe care ți-l alegeai, tratamentul, dacă a existat unul „preferențial", ți-l decideai pînă la un punct sigur, probabil. În calcul puteai lua, s-a întîmplat adesea, și distanța de Centru. Înainte de declarația desființării cenzurii, un timp reală, dublată de repetări și repetări ale imperativului autocenzurii, apoi formală, reinstaurată tacit, sub forma restrîngerii la două „lecturi" (la Partid și la C.C.E.S.), **Steaua,** trebuie să se știe, **se bucura** de patru lecturi prealabile concomitente : Direcția presei și Secția de propagandă Cluj, Direcția presei și Secția de propagandă București. Deci a se trage cîte 6 spălțuri. În repetatele schimbări de sediu, ultimele două : constrîngeri, s-au pierdut (sau a trebuit să se renunțe la) dosarele cu manuscrise ale numelor tuturor anilor, s-a ratat șansa de a se putea restabili, printr-un studiu comparat, mărunt, cît revista „de aleasă ținută" a născut față de cît a împlinit, confruntată cu grilele din aceste patru puncte cardinale. După cum un scut licărea și în acceptarea unor solicitări de activități obștești. Lecturi pe la sezători literare, cîte un discurs metaforă în gol. Ți se privea astfel, înlăuntru, prin fereastră, mai puțin. Cînd nu ți se privea mai mult. Depinde.

7. Mi-amintesc, trebuie să recunosc, cu plăcere, că o carte comandată de putere și susținută ca atare prin cenzurarea tuturor cronicilor defavorabile acesteia, mă refer la Istoria lui Ion Rotaru, a fost discutată pe larg și, bineînțeles, extrem de obiectiv numai în „Steaua". Cum ați păcălit vigilența cerberilor de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste ?

Izolarea provincială era benefică, mai ales cînd felurite campanii atingeau paroxismul. La fel în urmărirea programului de fond, de peste circumstanțe. Demascarea imposturii, compromisurilor de fond, salutarea actelor de curaj, a înnoirilor, a semnelor de deschidere au putut trece mai ușor așa drept întîmplări. Neaderarea și ea putea trece mai neobservată. După cum provincia comportă enorm dezavantaje. Unele au fost contracarate din plecare, primii redactori șefi sînt foști bucureșteni, M.R.P. și Geo Dumitrescu ; A.E. Baconsky se află într-o relație strînsă cu scriitori dintre cei mai informați sau afirmați, ca P. Dumitriu și Marin Preda, ca Paul Georgescu și Mihail Petroveanu. Nu puțin înseamnă să existe un redactor la (din) București, salariat sau voluntar. Petre Stoica și Geo Șerban rămîn în sufletul meu aceiași „steliști", în ambele sensuri **fos-fori.** Despre un tratament preferențial al revistelor nu poți vorbi fără a intra în detalii, cel puțin fastidioase Mă restrîng la atît : în ce ne privește nu s-a practicat nostima monstruozitate „apărat de critică" abaterea criticii dinspre tine, din anii '50 ; în anii care au urmat n-a plouat cu elogii dinspre „foruri" ; de cîte ori s-a putut ca meritele să nu-ți fie văzute, ocazia nu s-a pierdut.

8. Am fi curioși să știm și despre alte asemenea momente, zicem noi, fericite, cînd „Steaua" a reușit să dețină primatul într-o problemă literară sau alta, sau chiar nefericite care s-au soldat cu sancțiuni și amenințări.

De regulă „mesele rotunde" sau grupajele de tablete de scriitori, la noi, au avut o rațiune tactică. În situațiile ideale, ori spre a fi dejucată o tematică impusă, ori pentru învăluirea unui punct de vedere mai ascuțit. În cazul discuției, așa cum a fost făcută asupra Istoriei lui Ion Rotaru arta a constat în plasarea sub un supratitlu : Literatura română actuală (îl redau din memorie) ; pentru cei care nu mai răsfoiesc, un cliseu oficial. Cu asemenea „soluții" se știa și cenzorul, cînd se potrivea a fi un om cu un respect al valorilor, acoperit. Dictonul „omul sfințește locul" se potrivește uneori și în legătură cu acest gen de **cititori.** Grație unei asemenea închideri a ochilor am putut publica în **Steaua** prin 1987—1988 două articole, unul despre poeziile lui Noica, în care voalat se tratau consecințele Ialtei, altul despre Fabu a lui Urmuz, unde în locul jocului pur, sau lipsei de problematică, din punctul de vedere al criticii literare anterioare, identificam o tratare, în tehnica absurdului, a călătoriei ca imposibilitate. — ambele la tipărirea volumului **efigii,** apărut în 1989 depistate la o mărime a lupei și scoase, după faza de corectură, la „B.T." Dintre multele texte care ne-au fost oprite, sau inițiative, m-as opri la un singur caz. O dezbatere amplă care se vroia de referință : asupra filosofiei românești. Între participanți : Constantin Noica, D.D. Roșca și Nicolae Mărgineanu, alături de mai tinerii ucenici întru Platon sau Aristot, bucureșteni și clujeni. Încă n-am pierdut speranța să regasesc printr-o arhivă haotică acest șpalt, pe care știu că-l păstram. Din trecut de demult, as aminti o asa-zisă fluierare în biserică. Aniversarea a 100 de numere de apariție, numărul conceput festiv, **100,** pe copertă cu un Eminescu desenat special de Ion Vlad. Despre ce reprezintă, pentru atunci, revista din Cluj scriu : Tudor Arghezi, G. Călinescu, Gino Lupi, Al. Dima ș.a. Henry Jacquier semnează o **Laudă limbii române.** Tudor Vianu eseul **Atitudinea stilistică,** Maria Tereza Leon și Rafael Alberti un articol care va deveni prefața la traducerea lor din Eminescu, cel mai important om de cultură al Persici momentului Z. Safa „special pentru Steaua". **Cîteva cuvinte despre Saadi,** proză Ion Agârbiceanu și Petru Dumitriu. Alături de scriitorii din redacție, tineri, sînt prezenți cu creații originale mai tinerii Petre Stoica, Matei Călinescu, Liviu Călin, Mircea Ivănescu, Modest Morariu, Cezar Baltag. Într-un grupaj de traduceri din poeți străini figurează Elisabeta Bagriana, Edmond Vandercamen, Corado Govoni, Irji Wolker, Bertolt Brecht. Ca la noi la nimeni ! Pe deasupra, în acest sens deci, o fotografie - colectivul de redacție al revistei. Vîrste, provincii, caractere, aspirați, la gît cravată sau papioane. Un grup ? De capul lor ? Atitea supărări, la foruri. „Ia declarați în scris ce-ați urmărit și ce n-ați urmărit... !"

9. În „Steaua" au apărut și apar nu numai autori locali ci și alții, plasați în diverse zone ale țării. Știm din experiență proprie și a altora că ați debutat scriitori pe care nu i-ați cunoscut niciodată la față. Nu v-ați temut de unele farse ? Nu v-a interesat, alături de bibliografie, și biografia celor pe care îi publicați ?

E adevărat, de cînd am putut să n-o facem nu ne-am interesat cine sînt cei pe care îi debutam. Biografie, origine socială, trecut. Singură impresia la lectură conta. Nume la întîmplare : Dan Constantinescu, Șt. Cazimir, Haralambie Grămescu, Petre Fati, N. Caratană, Andrei Codrescu, D. Ciurezu. Nu o dată aflam că unii autori nu erau agreați de autoritățile lor locale. Poate aceasta a fost într-o vreme valabil și pentru Gh. Grigurcu, în preajma Porții Sărutului lui Brâncuși. Sau pentru Bucur Țincu, colaborar putea fi considerată prezența lui Șt. Augustin Doinaș sub masca numelui unui student în agronomie, Ion Motoarcă, un vulpoi greoi, parcă anume ales, în derîdere, care a cîștigat în faza **Almanahului literar** un premiu la un concurs tematic, tor cu articole despre Cioran, pentru Grigore Popa, Romulus Ladea, N. Carandino ș.a. Farse au putut exista. Cea mai lată

cu un lung poem despre... electrificare (anul 1951).

„Poeții antici, clasici sau romantici
Cîntau din buze, însoțiți din lură,
Pe mine însă viața mă inspiră..."

se purcedea ritos în Prolog.

10. După „scărmăneala" post decembristă au mai rămas, se pare, puține redute neatinse. Voiculescu și Blaga sînt două exemple. Știu că ați avut privilegiul de a trăi în preajma celui dintîi. Ce v-a impresionat ? Vi l-ați ales ca model ?

Prin nenumăratele confesări al fiului său devotat, care se ocupa în exclusivitate de manuscrisele postume, Ionică, ne-a fost „apropiată" și umbra lui V. Voiculescu. La întoarcerea din detenție, sufletul de sfînt al autorului **Poemelor cu îngeri** găsește majoritatea odăilor din casa lui închirlate, trebuie să-i înghesuie pe tineri, acum restrînși la o singură cameră (Ionică se însurase). Scriitorul medic decide să rezolve singur problema spațiului : se sinucide printr-o reluată greva a foamei. Acum Ionică scotea din manuscris, în dactilo, pe rînd, cîte-o proză și i-o publicam noi la Cluj. Ce mărgăritar se alegea, de fiecare dată, din fîrcălițurile și ștersăturile aruncate pe foi răzlețe, coperte, pîcuri, spații albe sau tipărite de pagini de ziar, petice de hîrtie de ambalaj ! „Mă, să le dai cît mai greu ineditul ăstora ! eu n-am vrut să li-l dau, ca să-l aveți voi". „Ăștia" erau cei care sfîrșiseră prin a-l condamna, în vîrsta senectuții, la cinci ani grei de temniță, în 1958, tîrziu. Nu avea o carte cînd l-au luat, se întorsese fără dinți. Dar cu aceeași integritate morală. Din discuții în discuții, Ionică se lasă convins, acum cînd și el se decide să scrie cîte ceva despre tatăl său, să redacteze un memoriu pentru obținerea reabilitării. Un om de bine, Maxim Berghianu, căruia i-dau, reușește să-l ferească de vămi rele și Ionică, puternic sub emoție, e invitat la o ședință de tribunal, unde procesul e, simbolic, reluat, și V. Voiculescu declarat fără vină. Formal ? Sincer ? i se cer scuze. După noi demersuri nu netede i se restituie ce se poate găsi din probele de la dosar, cîteva dintre ele manuscrise pur literare, celeste. Modestă reparație, operantă în luptele cu cenzura sau reticențe de pe la edituri. Pe Blaga îl îndrăgeam înainte de a-l fi cunoscut. Între alți zei ai versului românesc insuflat, constituia prin altitudine și viziuni și metaforă, de mult, un model. M-a impresionat comunicabilitatea lui, care adesea transforma lungile-i tăceri într-o legendă. Dar, fiindcă ați vorbit de „scărmăneală" post-decembristă. Alegerea grîului de neghină trebuie continuată — să nu fii istoric literar ! Trebuie mult citit, mult recitit însă. Nu doar lucrat, așa, după ureche, aparențe și liste. Blaga nu zîmbiți ! dacă ar funcționa o „consecvență" pusă în slujba cunoașterii obiective, fără tendință, iată ! el ar putea să nu rămînă o „redută neatinsă". Cu Ivașcu s-ar fi făcut un proiect de o călătorie la Bicaz, în vederea unui reportaj. Cîteva articole apărute în **Contemporanul** prin 1960 pot părea ale oricărui **conformat.** Ce ne facem ? Legitimau și aceste texte ? Legitimau, dacă nu vrem să ne amintim că legitimarea lui Cristos se făcuse de către Iuda, prin sărut Dacă, harachi ici uităm că urcarea vast în arena istorică a sovietismului ca sitem economic-social se produce prin darul de țări și popoare anglo-americane, ca în proiecția unor imagini la scară planetară din satelit. Jertfele în munți mutarea vîrfurilor politice de ieri în închisori, de la tăcerea ulterioară prelungită, d nspre Acolo au un zvon nu secundar prin timp. Bineînțeles că Blaga își lua doar niște măsuri de apărare, el care clipă de clipă avea deasupra capului sabia clandestinității romanului de rezistență **Luntrea lui Caron,** în amintire treapta diplomatică de ministru plenipotențiar, în operă paternitatea Marelui Anonim. Asta, pentru o invitație la seriozitate. Căci subiectul este uriaș și aparține umanității și **Posedaților** lui Dostoievski, nu poate fi abordat și epuizat la un șpriț.

11. Vi se pare normală demolarea fără discernămînt a tuturor statuilor ? Credeți că dezavuarea sistematică și violența extremelor naște un nou și periculos extremism ? Vă rog să mă contraziceți de contrariul !

Mi se pare normală din punctul de vedere al unor personalități de plan secund, sau numai unor firi grăbite, altfel valori, care au tot interesul să se lase cît mai liber terenul din fața lor. Și, ciudat, normală și din partea unor conștiințe lucide, integre, care, e drept, în exteriorul izolării noastre trăind, dar prin acest avantaj putînd vedea mai bine, din perspectiva uriașă a viitorului și trecutului, au sancționat strict, prompt, fără menajamente, conformismele unor „mari". Mă gîndesc la volumul **Românește.** Trebuia și în respectivele alternative un curaj enorm. Dar, mi se pare anormală, prin aceeași prismă, a perspectivei : asupra esențialității operei Poate se potrivește, păstrînd proporțiile deplin, să fie evocate o reflecție a lui Ernst Jünger poate nu se potrivește. Era vorba despre **Falezele de marmură,** cartea superbă în care în plin

Continuare în pag. a 10-a

Interviu realizat de Marius Tupan

florin oncescu

INTERMEZZO cu MARIA

Lumina murdară a dimineții de noiembrie pare că izvorăște dintre cele cîteva file răsfirate ale caietului aflat pe masă, sub veioza stinsă acum. Mihai, în pat, cu obrazul afundat în pernă, îl privește. Nu are nici un motiv să se grăbească să se scoale. E ora șapte, zi de duminică. Văzute din pat, filele caietului tranșează felii din aerul camerei.

☆

Boala secolului e singurătatea. Dacă într-o colectivitate izolată un membru o contractează, celorlalți le cresc șansele de a-și primi porția. Amator ar fi el, cel atins, de orice antidot propus dar, ca și melcului care și-a retras coarnele, îi sînt retezate canalele de comunicare cu ceilalți. Ultimii doi o iau concomitent, boala, lucru sigur. Singurătatea e deci molipsitoare. Ca orice epidemie, atacă cu predilecție aglomerările urbane. Nicăieri omul nu e mai singur ca într-un oraș mare. Ulceroșii suferă primăvara, singurătății marelui oraș, duminica după-amiaza. Atunci familiile, în echipaje complete, bat străzile în lung și în lat. Tații, mamele și copiii, în timp ce se boscorodesc între ei, aruncă priviri scormonitoare în jur. Un bărbat singur ori o femeie singură sînt vînaturi grase. Mama își dă cu părerea asupra scopului care l-a-mpins afară din casă pe omul singur acum, cînd e clar că magazinele sînt închise și nici la slujbă nu merge nimeni. Tatăl dă din cap cu un zîmbet parșiv, știe el mai multe adică. Copiii bagă la tărtăcuțe că e ceva putred cu nenea ori cu tanti care se furișează pe lîngă ziduri. Pentru toți este de domeniul evidentului că plimbarea în sine nu poate fi un motiv de ieșit din casă de unul singur. Familia, da, a ieșit pentru plimbarea copiilor, care au atîta nevoie de mișcare. Sau ca să meargă cu toții la film ori la teatru. Oricine știe însă că nu se merge de unul singur la spectacole.

„Barem să plimbe un cîine, dragă !" prezintă o mamă celor ce-o înconjoară rodul meditațiilor ei asupra ingratei soarte a desperecheților. Ele, mamele, în special, îi privesc aspru. Pentru un tată slab de minte, spun ele, un bărbat singur poate fi un exemplu prost, iar o femeie singură, un prilej de visare neroadă.

☆

Este prima după-amiază de duminică de după despărțirea de Cristina în care, aflîndu-se singur în stradă, Mihai nu mai are neplăcuta senzație că este străpuns de priviri răuvoitoare. Așteaptă o femeie și crede sincer că acest lucru este evident pentru trecători. Gîndul, devenit sprinten, îi îngăduie să privească cu detașare angoasele sale din trecutele duminici. Femeia, doar anunțată, l-a trecut de cealaltă parte a baricadei, din judecat în judecător.

Pe Maria o întîlnise o zi mai înainte în timp ce umbla, după slujbă, fără un scop precizat, pe străzile din centru. Aștepta culoarea verde la intersecția de la Scala cînd a devenit deodată conștient că este fixat de o pereche de ochi întunecoși. Ochii Mariei. Recunoscînd-o, a fost profund tulburat, creierul fiindu-i invadat de crîmpeie de aduceri-aminte ale micii lor povești de odinioară. Era însă o altă Marie cea care îl privea acum șăgalnic, odată consumată surpriza revederii. O femeie robustă : pulpe zdravene, care se continuau cu coapse pe măsură, fusta din flanel nedisimulînd această situație ; umeri dolofani, aplecați în față de anii de muncă la birou — Maria e contabilă — ce parcă voiau să mai atenueze din semeția sînilor. Zîmbetul rămăsese, da. Dar nu mai era acel amestec fragil de voioșie și naivitate care-l cucerise pe Mihai șapte ani mai înainte ci părea secreția automată a feței celui ajuns la judecata că în viață obții mai multe simulînd voia bună decît arătîndu-ți adevărata dispoziție. Părea obosită. Oboseală remanentă, acumulată în ani. Ceea ce nu dispare după un somn bun și nici după un concediu la băi.

Au intrat într-o braserie. Au fumat — Maria fumează mult, patimă de fată bătrînă în devenire —, au băut bere și cafea. S-au privit pe îndelete și au discutat șoptit, ea iscodindu-l barbar, el parînd dibaci și întrebînd-o doar strictul necesar. Maria locuiește tot cu părinții ; părinți proaspăt pensionați care așteaptă să li se mărite fata și să scape în sfîrșit de toate Maria citește, vede filme și merge joia la Ateneu. Și mai ales povestește despre toate astea. Micul ei truc utilizat la capturarea bărbaților, are o încredere oarbă în el. Mihai a ascultat-o cu un are resemnat, n-am de ales, își spuse, trebuie lăsată să-și facă numărul. Înainte de a se ridica de la masă, Maria l-a informat asupra avalanșei de capodopere care năpăstuiesc, în actuala stagiune, teatrele orașului. În aer plutea necesitatea pronunțării unei invitații. Mihai s-a grăbit să o facă.

☆

Trec iernile prea reci și verile prea calde și lasă urme pe trupurile și-n sufletele noastre. Patimile reprimate ori cele scăpate din frîu, grijile, ambițiile, orgoliile, eșecurile sau aparentele împliniri își sapă ridurile lor pe frunți, sub ochi, în colțurile gurii.

Vine pe negîndite o zi cînd ești obligat să constați că inima bate prea repede după o cafea, o fugă după tramvai ori o zi prelungită prea mult în noapte ; că stomacul pare a fi atins de-o gheară de pisică după o vodcă ori înaintea unui prînz amînat pînă-n cină ; că plămînii te dor la nici trei țigări fumate. Îmbătrînesc, îți spui, chiar dacă abia ai trecut de treizeci de ani, gîndindu-te la tine ca la un ansamblu de mecanisme independente care își deapănă, în ritmuri imanente, perioadele de valabilitate. Povara

acestei evidențe te face să-ți pese de tot mai puține lucruri, să tinzi spre un mod de a trăi simplificat. Mănînci, lucrezi și dormi acum la orele cuvenite, în fiecare zi aceleași, la aceeași masă, în același birou, respectiv în același pat. Ziua de mîine o cunoști bine, este reluarea celei de ieri, anul ce va veni este totuna cu cel ce a fost. Omul singur ajunge mai repede la acest liman al nepăsării, ferit fiind de dulcea amăgire a utilității pe care o dau rolurile de soț și de părinte. Femei panicate de curgerea totdeauna prea grabnică a timpului se perindă prin viața bărbatului singur, încă tînăr, ca printr-o cameră cu două uși, de intrare și de ieșire, executînd milimetric același menuet, modesta emoție a începutului, placida însoțire și reproșurile finale succedîndu-se obsesiv.

Un chip de fată îndrăgit în prima tinerețe, revăzut acum, tulbură pentru o clipă perfecțiunea mediocrității în care plutești. Dar anii au trecut și peste fată ca și peste tine, iar alămurile înfiorate ale amintirii sînt repede înăbușite de surdinele modului rece, descărnat, în care ochii tăi văd acum totul.

☆

În Piața Rosetti, în fața tarabei unui vînzător de cărți vechi, Mihai o așteaptă pe Maria. Evitase trei seri la rînd ieșirea în oraș pretextînd, în ordine, vizita unei mătuși, o curățenie generală și o teribilă durere de stomac. Acum cedase, speriat de alternativa înființării Mariei în tihnita lui garsonieră și de cele două-trei zile în care n-ar mai fi avut gînd de plecare, cum se mai întîmplase. Îi răvășea atunci lucrurile, susținînd că le aranjează ; îi gătea, să nu-și mai cheltuiască banii prin restaurante cu autoservire ; îl mustra că nu-și duce mai des găleata cu resturi menajere la tomberonul din fața blocului, că bea prea multă cafea și fumează pipă în cameră cu fereastra închisă. Printre cicăleli intercala drăgălășenii grețoase ; făcea botic, țuguindu-și buzele mici dar pline. Înainte și după — mai ales după — momentele tandre din pat, Maria avea chef de vorbă. Nepoței și părinți, colegi de birou, șefi mai mici și mai mari. colege invidioase, bărbați impertinenți defilau fantomatic prin întunericul camerei. Toate poveștile urmăreau să acrediteze imaginea unei Marii cu suflet gingaș, trecînd neîntinată prin jungla vieții. Mihai, ascultător fără voie, se alegea cel mai adesea cu o stare de sălbatică somnolență, căreia însă nu-i putea da curs din cauza veghei Mariei, neobosită pînă la ceasuri mici.

De la un timp Mihai era somat aproape zilnic cu invitații la masă acasă la Maria, fiind îmbiat cu marea dorință a părinților ei de a-l revedea. Fire lucidă, el socoti că a sosit momentul punctului final. Se știe, orice asediu are un sfîrșit, cetatea capitulează sau se retrag invadatorii. Acum, așteptînd-o pe Maria, Mihai își plimbă distrat privirea peste cărțile jerpelite oferite la preț de speculă și respiră adînc.

☆

Ne sprijinim unul de altul, sărmani ologi. Cînd unul mișcă în rînd, cei din jur mîrîie. Dacă ți-ai găsit o casă mai convenabilă în alt colț al orașului, vechea gazdă îți reproșează faptul de a nu-i fi anunțat intenția de a te muta cu o lună ori două înainte. Dacă ți-ai aranjat trecerea într-un loc de muncă mai apropiat de propriile aspirații, vechiul șef se opune mișcării pretextînd că-l lași descoperit, fără om în schimb. Dacă simți cum te cuprinde nebunia în căldura căminului și, hotărît, îți faci bagajul, nevasta,. cu șiroaie de lacrimi pe obraji, te acuză că ai amăgit-o, că fugi ca un scelerat, lăsînd-o lipsită de orice sprijin pe lume. Trăim ca muștele prinse într-o pînză de păianjen. Firele care ne leagă sînt speranțele investite în noi. Părinții, profesorii din anii de școală, prietenii, iubitele, șefii de la locul de muncă se grăbesc să-ți arunce în spate povara speranțelor lor. Încearcă să calci numai un pas în afara drumului care, cu atîta generozitate, ți-a fost hărăzit. Vei cunoaște, atunci, ridicările exasperate din umeri, reproșurile și amenințările, ostilitatea agresivă.

☆

Maria are ochii umezi și o privire cu totul și cu totul nevinovată. A pretins, timid, să fie luată de mînă. Palma ei mică și grăsulie se odihnește acum în cea lată și osoasă a lui Mihai. Se plimbă, tăcuți, pe Dionisie Lupu. Ora este tîrzie iar întunericul, risipit la mari intervale de puținele becuri aprinse. Privind cu sfiiciune în jos, Maria, cu o dicție nazalizată, dezlănțuie atacul.

„Ce ți s-a întîmplat de te porți așa ?"

„Cum așa ?"

„Bizar. Ești nervos, nu ieși din casă, nu răspunzi la telefon, nu primești vizite ..."

„M-am săturat."

„Te-ai săturat de ce ?"

„M-am săturat să mă mai prefac."

„Să te prefaci ? Față de cine ? De mine ?"

„Față de toți. Dar mai ales față de mine."

„Fii mai concret."

Tenta intelectualistă, de „hai să ne așternem la o discuție fină", cu care Maria își rostise îndemnul, pe Mihai îl îngrețoșă. Îi dădu însă plusul de furie necesar ca să continue.

„Fac numai neghiobii. Parcă aș trăi pe-o scenă și m-ar stînjeni privirile din sală."

„Nu înțeleg."

„Ascultă. Aparent am libertatea să-mi aranjez viața după cum mă taie capul, în niște limite largi, firește. Da ? În realitate însă, clipă de clipă, eu unul mă simt prins în strategiile prin care cei din jur caută să-și satisfacă propriile interese."

Maria dădu nedumerită din cap.

„Uite, concret, cum mi-ai cerut să fiu. Cazul nostru. Doi oameni liberi, majori și cu salarii medii. De unde reproșurile tale că nu sînt de acord să ne facem, seară de seară, program împreună ? Invitațiile la ai tăi acasă, ce rost își au ? Nu vreau să-i văd, nu mă interesează. Ce urmărești ?"

Aerul de fetiță naivă dispăru în mod miraculos de pe fața Mariei, dînd la iveală trăsăturile aspre ale femeii calculate, jignite acum. Vorbi, șovăielnic la început, apoi cu însuflețire.

„Credeam că ai un sentiment deosebit pentru mine. Te-ai purtat frumos în primele zile de după duminica în care ne-am reîntîlnit. Acum văd însă că ești ... nebun. Acum îmi explic de ce te-a lăsat Cristina, da." A fost un atac sub centură, pe care însă Mihai l-a primit cu aparentă voioșie. Întrebă amuzat :

„De ce ?"

„Pentru că nu se poate pune bază pe tine, de-asta. Trăiești cu capul în nori. Singur în garsoniera ta, în mijlocul cărților tale pline de praf, cu pipa ta urît mirositoare și cafeaua de la șase dimineața. Nu-ți pasă de altceva, de altcineva. Spune-mi, te-ai întrebat vreodată ce simt eu seara, în casă, gîndindu-mă pe unde umbli de nu răspunzi la telefon ? Dar ai mei, care m-au văzut două luni întorcîndu-mă noaptea din oraș ori lipsind zile întregi de acasă, te-ai întrebat ce gîndesc ei acum, cînd se-mpiedică de mine, plînsă, în fiecare seară ? Nu te-ai întrebat. Pentru că nu-ți pasă decît de tine. Pentru că ești egoist ... un monstru egoist, asta ești, un monstru."

Monstrul, reflectat în privirile lucitoare ale Mariei, arboră o figură senină, retrăgîndu-se abrupt din discuție. Tăcuți au rămas amîndoi pînă cînd, în stația din Piața Cosmonauților, Mariei i-a venit autobuzul.

„Te sun într-una din zilele următoare", o asigură, de jos, chiar înainte de închiderea ușilor, Mihai.

13 ÎNTREBĂRI PENTRU... AUREL RĂU

Urmare din pag. a 9-a

hitlerism este stigmatizată alegoric figura dictatorului. E minunat, e mai mult folositor în mod imediat să-l ataci pe „marele vînător" cît mai deschis, mai imediat cazul lui Thomas Mann. Numai că el și alții ca el o făceau... de peste ocean. Nu cred însă că ne amenință un nou extremism. Fiindcă pentru democrația pe care o dorim mai bună acum, în libertatea de expresie realmente obținută, metodele administrative, avem dreptul s-o sperăm, și-au trăit traiul. Că nu ți se dau premii într-un hol de hotel, la un bal cu miss-uri, picături într-un ocean de sărăcie, e poate chiar stimulativ, pentru scris.

12. Momentele de identificare a unor scriitori(se pare, de preferință, poeți), cu operele confraților au rezultat uneori repere exegetice ce nu pot fi concurate de laboriosul, doctrinarul și metodicul drum al criticilor profesioniști. Blaga despre Meșterul Manole, Ion Barbu despre Poe, Cezar Baltag despre Ion Barbu sau, recent, dvs. despre Vinea. Intenționați să perseverați în concurența neloială cu critica ?

Cum vedeți, mă aflu și acum pe terenul criticii. Într-o zonă marginală, într-o exersare hibridă ; și ca în toate situațiile mele eseistice, fără metodă și fișe în clasoare — vulnerabil.

13. Scrieți poezie, proză, acum critică. Nu știm însă de vreo intenție în genul dramatic. Nu vă inspiră acest univers românesc actual, încărcat de un potențial comic rar întîlnit ? Ce credeți despre toată această comedie la ordinea (era să zicem ordinele) zilei.

Nu m-a preocupat teatrul. Poate și fiindcă trebuie să ai în vedere, cînd scrii, publicul. Factor mental, inhibant. Și poate pentru că acolo semnezi un cec în alb cu eventualul regizor. Dreptul oricui de a fi ți se amestecă în cuvinte, pentru a te diminua sau potența, ceea ce e același lucru. Dar, vorbind mai sincer, poate fiindcă e un gen care mi s-a refuzat singur. E adevărat, azi, comicul, e debordant. Dar deocamdată e ori anexat întreg de geniul caragialean, pe care realitatea pare să-l imite, ori e prada bună a improvizațiilor monologale actoricești de ocazie. Dar cum azi în mai mare măsură decît în epoci obișnuite lumea e un teatru, sîntem pe scenă, de ieri și de mîine, actori, toți.

FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 24

Pavel înaintea procuratorului Felix ; apărarea sa față de învinuirile Iudeilor.

1 Iar după cinci zile s'a coborît arhiereul Anania cu câțiva bătrâni și cu un oarecare retor Tertul și i s'au înfățișat procuratorului împotriva lui Pavel.

2 Iar după ce l-au chemat pe Pavel, Tertul a început să-l învinuiască zicând : Multa pace dobândită de noi prin tine și bunele întocmiri făcute acestui neam prin purtarea ta de grijă,

3 preaputernice [194] Felix, totdeauna și pretutindeni cu toată mulțumirea le primim.

4 Dar, ca să nu te obosesc mai mult, te rog să ne asculți, pe scurt, cu bunătatea ta.

5 Că pe omul acesta noi l-am aflat ca pe o ciumă și ca pe un urzitor de răzvrătiri printre toți Iudeii din lume, fiind el căpetenia eresului Nazarinenilor [195].

6 El a încercat să pângărească și templul ; și noi l-am prins și am vrut să-l judecăm după legea noastră,

7 dar a venit tribunul Lysias și cu multă silnicie l-a smuls din mâinile noastre

8 și pârîșilor lui le-a poruncit să vină la tine. Tu însuți cercetându-l, de la el vei putea să cunoști toate învinuirile pe care i le aducem.

9 Iar Iudeii susțineau laolaltă, zicând că acestea așa sunt.

10 Și când procuratorul i-a făcut semn să vorbească, Pavel a răspuns : Știind eu că tu de mulți ani ești judecător acestui neam, bucuros vorbesc pentru apărarea mea.

11 Tu poți să afli că nu sunt mai mult de douăsprezece zile de când m'am suit la Ierusalim ca să mă închin.

12 Și nici în templu, nici în sinagogi și nici în cetate nu m'au găsit luându-mă la'ntrebări cu cineva sau făcând tulburare în mulțime,

13 nici nu pot să dovedească cele ce spun acum împotriva mea.

14 Dar pe asta ți-o mărturisesc : că potrivît Căii pe care ei o numesc eres, așa mă închin eu Dumnezeului părinților mei, crezând în toate cele scrise în Lege și în proroci,

15 având în Dumnezeu o nădejde pe care și aceștia înșiși o așteaptă, că va să fie o înviere a morților — și a drepților, și a nedrepților [196].

16 Și întru aceasta mă străduiesc și eu, ca înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor să am întotdeauna o conștiință neîntinată.

17 Iar după mulți ani am venit să-i aduc neamului meu milostenii și prinoase,

18 când niște iudei din Asia m'au găsit, curățit [197], în templu, dar nu cu mulțime și nici cu gâlceavă.

19 Ei, aceia, trebuiau să fie de față înaintea ta și să mă învinuiască, dacă aveau ceva împotrivă-mi ;

20 sau măcar aceștia să spună, ce nedreptate mi-au găsit când am stat înaintea sinedriului,

21 dacă nu cumva doar acest singur cuvânt pe care l-am strigat stând între ei, că pentru învierea morților sunt eu astăzi judecat de voi.

22 Dar Felix, cunoscând mai cu de-amănuntul cele despre Cale, i-a amânat zicând : Când se va coborî tribunul Lysias, atunci voi hotărî asupra pricinii voastre.

23 Și i-a poruncit sutașului ca Pavel să fie păzit, dar să aibă tihnă și nimeni dintre ai lui să nu fie oprit să-i slujească,

24 Iar după câteva zile Felix a venit cu Drusila, femeia lui, care era din neamul Iudeilor [198], și a trimis să-l cheme pe Pavel și l-a ascultat despre credința în Hristos Iisus.

25 Și vorbind el despre dreptate și despre înfrânare și despre judecata viitoare, Felix s'a înfricoșat și i-a spus : Deocamdată du-te, și când voi avea prilej te voi chema din nou... ; [199]

26 nădăjduind el totodată că Pavel îi va da bani ca să-l elibereze ; de aceea trimitea după el mai des și sta de vorbă cu el.

27 Dar când s'au împlinit doi ani [200], în locul lui Felix a urmat Porcius Festus [201]. Și vrând Felix să le fie Iudeilor pe plac, l-a lăsat pe Pavel legat [202].

CAPITOLUL 25

Pavel face apel la judecata cezarului. Apostolul în fața procuratorului Festus și a regelui Agrippa.

1 Așadar, la trei zile după ce Festus a intrat în provincie, s'a suit de la Cezareea la Ierusalim.

2 Și arhiereii și fruntașii Iudeilor i s'au rostit împotriva lui Pavel și-l rugau

3 cerându-i să fie trimis la Ierusalim — ca o favoare împotriva lui —, pregătind ei o cursă ca să-l ucidă pe drum [203].

4 Dar Festus le-a răspuns că Pavel e păzit în Cezareea și că el însuși avea să plece curând.

5 Așa că, a zis el, cei dintre voi care au ceva de spus să se coboare cu mine ; și dacă e ceva rău în acest bărbat, să-l învinovățească.

6 Și rămânând la ei nu mai mult de opt sau zece zile, s'a coborît în Cezareea ; iar a doua zi s'a așezat în scaunul de judecată și a poruncit să fie adus Pavel.

7 Și venind acesta, Iudeii coborîți din Ierusalim l-au înconjurat și aduceau împotrivă-i multe și grele învinuiri, pe care nu puteau să le dovedească.

8 Pavel se apăra : N'am greșit cu nimic, nici față de Legea Iudeilor, nici față de templu, nici față de cezar.

9 Iar Festus, voind să facă pe placul Iudeilor, i-a răspuns lui Pavel și a zis : Vrei să mergi la Ierusalim, și'n fața mea să fii judecat acolo pentru acestea ?

10 Iar Pavel a zis : Stau la scaunul de judecată al cezarului, acolo unde trebuie să fiu judecat ! Iudeilor nu le-am făcut nici un rău, așa cum tu o știi mai bine.

11 Dacă am făcut vreo nedreptate și am săvârșit ceva vrednic de moarte, nu mă feresc de moarte ; dar dacă nu este nimic din cele de care mă învinuiesc ei, nimeni nu mă poate da lor plocon [203a] ! Cer să fiu judecat de cezar ! [204]

12 Atunci Festus, după ce a vorbit cu divanul său, a răspuns : Ai cerut să fii judecat de cezar, la cezar te vei duce !

13 Și după ce au trecut câteva zile, regele Agrippa și Berenice [205] au sosit la Cezareea ca să-l salute pe Festus.

14 Și rămânând acolo mai multe zile, Festus i-a vorbit regelui despre Pavel, zicând : Este aici un bărbat pe care Felix l-a lăsat închis,

15 asupra căruia, când am fost eu în Ierusalim, arhiereii și bătrânii Iudeilor mi s'au rostit cerându-i osândirea.

16 Eu le-am răspuns că Romanii nu au obiceiul să-l dea pe vreun om plocon [206], înainte ca învinuitul să-i aibă de față pe pârîșii săi și să aibă putința să se apere de învinuire.

17 Deci, după ce s'au adunat ei, și nefăcând eu nici o amânare, am stat pe scaunul de judecată și am poruncit să fie adus bărbatul.

18 Dar când pârîșii s'au ridicat, nu au adus împotrivă-i nici o vină din cele pe care le bănuiam eu,

19 ci aveau cu el niște întrebări privitoare la propria lor religie și la un oarecare Iisus, mort, despre care Pavel zice că e viu.

20 Și nedumerindu-mă eu cu privire la cercetarea acestor lucruri, l-am întrebat dacă vrea să meargă la Ierusalim și să fie acolo judecat pentru acestea.

21 Dar când Pavel a cerut să fie ținut [207] pentru judecata Augustului [208], am poruncit să fie ținut până ce-l voi trimite la cezar.

22 Iar Agrippa a zis către Festus : Aș vrea să-l aud și eu pe acest om. Iar el a zis : Mâine îl vei auzi.

23 Deci a doua zi, venind Agrippa și Berenice cu mare alai și intrând în sala de judecată împreună cu tribunii și cu bărbații cei mai de frunte ai cetății, la porunca lui Festus a fost adus Pavel.

24 Și Festus a zis : Rege Agrippa, și voi toți bărbații care sunteți cu noi de față, îl vedeți pe acela asupra căruia toată mulțimea Iudeilor a mijlocit la mine, și în Ierusalim, și aici, strigând că trebuie ca el să nu mai trăiască.

25 Eu însă am înțeles că n'a făcut nimic vrednic de moarte ; dar de vreme ce el însuși a cerut să fie judecat de Augustul, am hotărît să-l trimit.

26 Dar ceva limpede să-i scriu Stăpânului despre el, nu am. De aceea l-am adus înaintea voastră, și mai ales în fața ta, rege Agrippa, ca după ce se va face această cercetare să am ce să scriu.

27 Că nepotrivit mi se pare să-l trimit legat fără să arăt învinuirile ce-i stau împotrivă.

---

194 Preaputernice = Excelență ; formulă de politețe, folosită și de evanghelistul Luca în adresarea către Teofil din Roma (Le 1, 3).

195 Nazarineni — adepții lui Iisus Nazarineanul. E singurul loc în care creștinii sunt numiți astfel, dar e cunoscut că adversarii creștinismului — inclusiv primii împărați romani — i-au tratat ca pe o „sectă" evreiască, o partidă disidentă înlăuntrul lumii iudaice.

196 Creștinismul — vrea să demonstreze Pavel — nu e o religie nouă, ci continuarea și desăvîrșirea celei iudaice, a Vechiului Testament.

197 Purificat după ritualul nazireatului.

198 Drusila era fiica cea mai mică a regelui Irod Agrippa ; s'a căsătorit cu Felix după ce divorțase de regele Emesei.

199 Asemenea lui Ioan Botezătorul față'n față cu regele Irod Antipa (Mc 6, 17—18), Pavel răscolește conștiința unui demnitar crud, corupt și defrânat.

200 Doi ani era termenul maxim pentru detenția preventivă, la expirarea căreia învinuitul nejudecat și necondamnat trebuia pus în libertate. Reținîndu-l pe Pavel în continuare, procuratorul Felix săvârșea un abuz de fant și de drept.

201 Procurator al Iudeii din anul 60 până'n 62, când moare.

202 Închis.

203 Transferul trebuia să-i fie prezentat lui Pavel ca un hatâr (ceea ce se va și întâmpla — vezi v. 9), care însă urma să se întoarcă împotriva lui.

203a Pavel a sesizat cursa ce i se întinde și nu numai că o respinge tăios, dar aruncă și o usturătoare ironie la adresa lui Festus.

204 Prin propunerea de a transfera procesul în sinedriu, Festus își declinase, de fapt, competența. Pavel se prevalează de cetățenia sa romană care-i acorda dreptul să apeleze la judecata imperială. Chiar în lanțuri fiind, apostolul își deschide drumul spre Roma.

205 Sora lui Agrippa și a Drusilei.

206 Festus a reținut ironia lui Pavel și o reproduce în contextul conversației sale cu iudeii cu nuanța : să li-l dea pe gratis, numai așa, de dragul lor, să le facă un hatâr.

207 Ținut sub pază, în stare de arest.

208 Majestății Sale Imperiale. Ca și cuvântul „cezar", augustus îl desemna generic pe împăratul în funcțiune (în cazul de față, Neron).

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Stele fixe : Gheorghe Pituț împreună cu un Paznic la armonii : Nicolae Velea

Sub semnul realului : H. Zalis la 60 de ani

Un Stilo de foc al poeziei române din Basarabia : Valeriu Matei

Istoria și critica literară de aceeași parte a... mesei sau, umăr lîngă umăr, Eugen Simion, G. Dimisianu și Z. Ornea

haiku

Brusc trezit din somn
văd copacul lunecînd
încet ca un nor

GLOSSĂ

e dimineață. M-am sculat înainte să sune ceasul. Somnul și timpul — care-i urmăritul și care urmăritorul ? Dacă am dormi tot timpul, visul ar fi viața noastră, și viața ar fi moartea. Dacă printre noi circulă astfel de oameni morți, care-au trăit cîndva în continentul somnului ? Produse ale unei fantezii iernatice. Frigul din cameră, căldura artificială de sub plapumă. Vrei să scrii tot mai mult în acest caiet, să trăiești în contact cît mai strins cu gîndurile neștiute care iată, prin acest vîrf de creion, pot rămîne ale tale. Deplasarea sinuoasă a peșteilor, într-o altă accepție a lumii. Camerele noastre seamănă cu niște peșteri, ori cu rîndul al doilea de haine — te simți bine în el pentru că de mic ai fost dresat așa. Dacă ai fi fost obișnuit să porți pe tine serpentine metalice elastice, aerul, casele, pomii ți-ar fi apărut ca niște **realități lăuntrice neangajante**, le-ai fi perceput fără să te obsedeze. Libertatea ca o alternanță, un reflex adînc fluturător. Sinele se consolidează în prezența **reflexului** celorlalți. Sinele se structurează în prezența **reflexului** lumii. A fi deasupra elementelor nu aduce nici un folos. A fi printre elemente, o stînghie din gardul **à claire-voie** al elementelor. Ceasul se apropie de ora la care va suna. O să consemnez în acest text momentul cînd va suna. Sînt curios ce frază o să întrerupă. Sau poate o va continua ? Gabi mă strigă să mă duc să ridic jaluzelele. M-am dus și le-am ridicat. Frigul alb al unei ierni fără zăpadă a năvălit în casă. Rețeaua de licăriri nate a cerului a coborît în odaie. Caldarimul, trotuarele, casele, gardurile, copacii așteaptă un lustru : matitatea lor le e insuportabilă. Nici soare, nici ploaie, nici zăpadă. Doar un ger mat, paralizant. Matitatea astupă simțurile, vasele liberiene, porii tencuielii, urmele de galvan ale streșinilor. Matul, vecin cu opacul. Dacă nu transparența, măcar o lucire — așa pare să simtă sufletul nostru. Atribuim aceleași simțăminte și lucrurilor. Acest transfer a firesc, dar nu adevărat. El e urmarea unei torpori ; torpoarea **eului** nostru fatalmente egocentric. Copacul, dacă are **un eu, are unul mult mai centrifug.** Oricum, împletirea cu alții nu este evidentă sistematic. În felul acesta copacul poate ajunge mult mai rapid la mișcare decît noi. Nu-i neapărat un paradox. În natură mișcarea permeabilității poate fi mai importantă decît cea mecanică. Elementele care intră în combinație cu cît mai multe alte elemente sînt elementele cele mai răspîndite în spațiu. Nu mai țin în mînă sensul acestor fraze. Nu e nici măcar o beție textualistă. Crimpeie din ceea ce aș vrea să spun (oare vreau să spun ceva ?) răzbat ca niște personaje straniii pe o ușă : pacienți într-un cabinet medical. Deschiderea unei cutii rotunde cu capac înșurubat, în care nu știi ce se află, și dacă ai și poate că n-ai mai deschide-o, sau ai deschide-o mai încet, mai prudent, simbolistică a celor ce tac, a celor care pot muri doar la gîndul că nu au un deget în plus, ori că acesta le-a fost furat. Și ceasul n-a sunat și n-o să mai sune. Ba da, acum mi-adus aminte, a sunat în timp ce scriam și-am gîndit să i opresc soneria ca să n-o deranjeze pe Gabi, dar nu mi-am adus deloc aminte de ce-mi promisesem mai înainte (mie și cîtiorului eventual, oricum potențial, al acestor rînduri), adică de faptul că voi puncta acest text cu sunetul ceasului. Deci, practic, acest text s-a sustras timpului. Dacă el însuși a forat un alt timp — rămîne de văzut.

(Jurnal anticamerconic — 31 oct. 1991).

Constantin Abăluță

luminița gabrea

Cartea

lui George Orwell

ne vom reîntîlni într-o lume
în care nu există întuneric,
îi spusese marele inchizitor.
și veniră zile și ani
fără noapte.
bîiuit de lumină,
cu pleoapele arzînd,
cu ochi ce-i credea morți,
se întoarse
și se căută în oglindă,
spre a nu se mai recunoaște.
nu este adevărat,
strigă.
tu ești acesta, fiule,
umbră scîrbavnică,
umbră scîrbavnică.

încet,
fără vlagă,
încercă să-și sfîșie trupul,
(cum ai sfîșia în durere
paginile mătăsoase ale unei cărți
ale cărei cuvinte nu le mai înțelegi).
încercă să-și prindă în oglindă privirea.

o, această lumină !
această lumină !

„nimic, niciodată nu se va schimba"

ci doar inima
bătea în liniștea
din ce în ce mai fierbine
a clipei ce nu se mișca.

Ca să treci rîul

ca să treci rîul
nu trebuie decît să ocolești
un dulap uriaș plin cu struguri,
șiroaie de must izvorăsc
din sertarele lui
și pașii tăi sînt din ce în ce mai greoi
(încleiate tălpile tale
în dulceața fără egal
a acestui vin-copilandru)
dincolo de rîul
pe care nu-l vei mai trece nicicînd
tremurau în lumina amiezii
dealuri de fum.
închide ochii,
amintește-ți mirosul nucilor verzi,
roagă-te pentru sufletul strugurilor.

Și totuși sîngele

stai întins pe pămînt
(neclintite frunzele în copaci)
nesfîrșită această mirare :
pe sub tine
prin tuneluri fierbinți
se tîrăsc cîrtițele cele nevăzătoare.

„visăm că trăim !
visăm că afară e soare !"

în trenuri îndepărtate,
călătorind către mare,
oameni necunoscuți dorm
așteptînd întîlnirea cu
mirosul algelor, cu mirosul de sare.

„visăm că trăim !
visăm că afară e soare !"

întinzi o mînă în sus :
nimic nu vine în întîmpinare.

„visăm că trăim !
visăm că afară e soare !"

și totuși sîngele curge,
neîncetat curge sîngele
prin toate ungherele
acestei umbre nefolositoare.

„visăm că trăim !
visăm că afară e soare !"

stai întins pe pămînt,
gîndești la clipa ce trece,
la trupul ce moare.

Vara

saturatele culori ale verii
mirosuri de demult
clipe repezi
clipe fragile
un tren mitraliat de lumină
lanuri de grîu.

singurătarea singurătăților :
vara în exil.

Cavaleria de bronz

Pentru **Ion Bolborea** lumea reprezintă o sumă de forme armonice, asupra căreia artistul are căderea de a interveni pentru a-i îmbogăţi sensurile. Gest creativ de o infinită disponibilitate şi forţă, care justifică pe un plan superior cutezanţa prometeică a omului în a-şi egala maestrul divin. Uneori, acest act lunecă în afara legilor firii, introducînd în ordinea universului criteriile aleatorice ale fantasticului. Sculptorul demonstrează, în expoziţia sa ultimă de la galeria „Simeza", temeinicia unui asemenea demers. Sculptura sa se abate de la reguli prestabilite, dar nu le ignoră ! Plămadele sale au logica apariţiilor reale, detaliile anatomice sînt ferm conturate şi articulate după legi de dinamică care există. Singurul drept pe care şi-l arogă artistul este acela al amplificării datelor expresive.

„Miriapozii" lui Bolborea răspund, înainte de toate, unei asemenea cerinţe. Herghelii întregi par să se adune într-un conglomerat viu în stare să bîntuie universul pe pămînt, în apă şi în aer ! Viziune halucinantă de ev atomic, cînd orice dezagregare este cu putinţă, dar şi orice proces aglutinant. Totul devine posibil !

Ion Bolborea îşi asumă această fabuloasă regie într-un cîmp deschis oricăror aventuri ale formei. O face cu frenezia creatorului autoritar, în căutare de soluţii coerente şi credibile. Construieşte la limita derizoriului, fără complexe, cu credinţa că efortul său se încorporează unei geneze necontenite, căreia i se supun toate regnurile. Materia îşi cere în permanenţă drepturile, indiferent de prejudecăţile noastre, pare a ne lămuri artistul. Şi demersul său se circumscrie unei asemenea stări de fapt, guvernată de legile prefacerilor infinite.

Sculptorul merge chiar mai departe : îşi construieşte formele mixînd elemente ale viului, de pildă, în ansambluri ce evocă jocul mecanic al scornelilor inginereşti. Este o formă a gîndirii care caracterizează civilizaţia contemporană, ce evoluează în acest sens fără a fi ameninţată de spectrul saturaţiei. Există, ştim cu toţii, o logică a discursului fantastic, ce scapă regulilor consacrate, dar care operează în interiorul unor coduri proprii şi absolut specifice. Sculptorul ce expune azi la „Simeza" intră în acest joc cu conştiinţa că rezultatul căutărilor sale poate deveni o lume posibilă . Problema ce se poate pune este cît de viabilă este, această lume, cît vor putea dăinui aceşti hibrizi în orizontul nostru de preferinţe, chiar dacă miza lor nu este neapărat una de ordin existenţial. Ion Bolborea purcede la „facerea" acestor creaturi cu metodă şi instinct plămăditor. Extrage din ambianţa reală componente purtătoare de semn, organizează aceste module conform unor scheme îndelung studiate (desenele din expoziţie sînt convingătoare, în acest sens), după care prin intervenţii succesive şi variate, încercînd să atribuie formelor sale o individualitate distinctă, în ciuda omogenităţii de structură şi a unităţii arhitectonice.

Artistul împlineşte acest efort creator în bronz, un material pe care îl stăpîneşte foarte bine şi în care se exprimă cu dezinvoltură. Suprafeţele polisate alternează subtil cu cele patinate sau grosiere, într-o tentativă, voluptuoasă aproape, de conjugare a efectelor menite să definească un raport între expresia naturală şi cea artificială. Mitul faustic este tălmăcit într-o manieră simplă şi eficientă, materia supunîndu-i-se docilă ca sub imperiul unui pact divin. Sculptorul nu insistă asupra finisajului, lăsînd impresia că formele îşi continuă geneza. Ceea ce se reţine contemplînd aceste făpturi este obiectivitatea lor pregnantă, alura magmatică modelată la capătul unor combustii complexe. Este o sculptură senzuală izvorîtă din specularea calităţilor intrinseci ale materialului. Probabil că în evoluţia damersului său creator sculptorul nu se va opri aici, deoarece indicii elaborării în timp a unei opere definitive şi de sine stătătoare sînt vizibili, aceasta fiind doar o etapă a unui discurs plastic ce se prezintă azi ca un ciclu deschis oricăror perfecţionări şi dezvoltări. Este proba unei maturităţi a gîndirii artistice, pe care sculptorul o materializează cu consecvenţă de mai multă vreme.

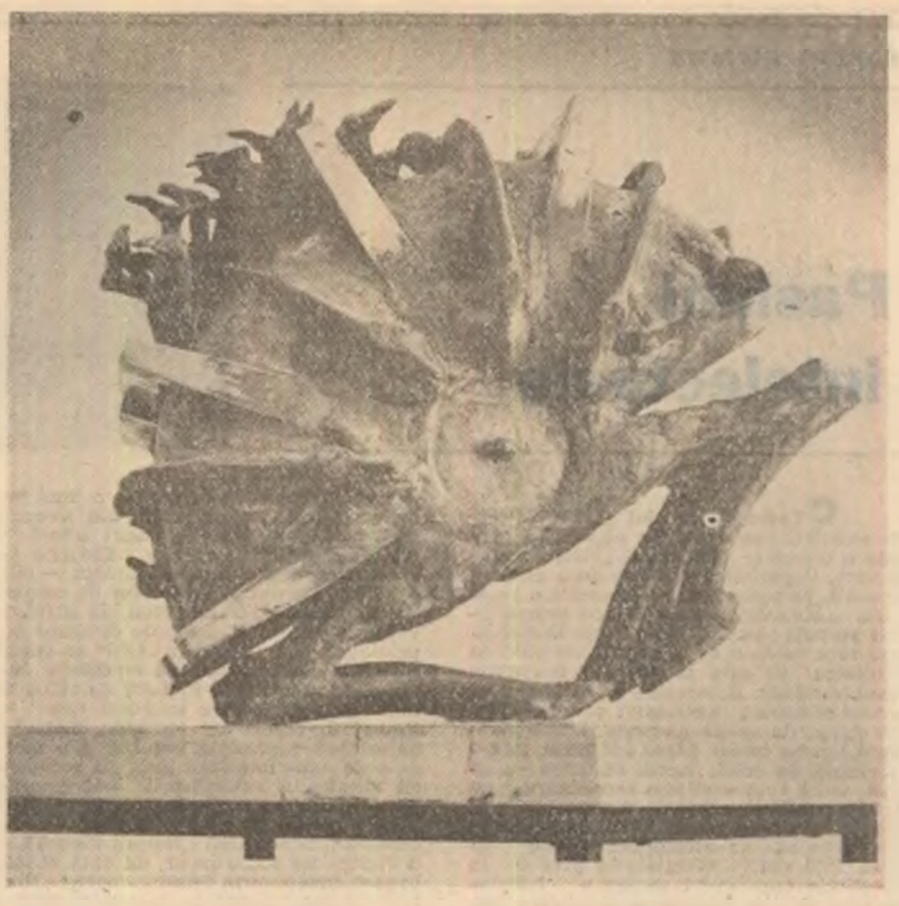

Corneliu Antim

muzica

„Timişoara muzicală"

După Bacău, îşi revendică un loc pe harta manifestărilor culturale de prestigiu internaţional şi oraşul de pe malurile Begăi. Deşi mai modest sponsorizate, cele două festivaluri au mai estompat puţin, pentru mine, imaginea unui alt „internaţional", penibil produs al „culturii de piaţă", cel al muzicii uşoare. Pentru cei ce au ochi să vadă, şi, mai ales, urechi (cît de cît muzicale) să audă, este limpede ce direcţie ar trebui să ia fondurile, chiar dacă modeste, ale instituţiilor interesate. În paranteză fie spus, în afară de muzicologul şi compozitorul Gheorghe Firca, prezent pentru două zile la Bacău, n-am mai văzut pe nimeni din cei ce-ar putea avea un cuvînt de spus în redresarea „fragilei" noastre vieţi spirituale.

A XVII-a ediţie a Festivalului internaţional „Timişoara muzicală", a debutat cu simfonicul Filarmonicii bănăţene, dirijat de Remus Georgescu. În program, o primă audiţie absolută, **„Simfonia giocoso"** de Tiberiu Olah, **Concertul nr. 2 pentru pian şi orchestră** de Prokofiev, în interpretarea lui Jean François Antonioli, şi poemul simfonic **„Aşa grăit-a Zarathustra"** de Richard Strauss.

„Simfonia" lui Olah, deşi reia unele tehnici de limbaj proprii autorului (mă refer în special la folosirea unui material sonor extrem de redus), mi s-a părut că luminează şi o altă faţetă a personalităţii creatorului. Maestrul travaliului robust, al formelor pline, „afirmative", aş zice, îşi plasează recenta piesă în sfera „sugestiei", a căutării dramatice a unui răspuns. În titlu, giocoso e urmat de semnul întrebării. Pot oamenii, într-adevăr, să devină fraţi ? Asta ar vrea să semnifice inserţiile muzicale preluate din Simfonia a IX-a de Beethoven. Şi încă un fapt pe care ni-l dezvăluie compozitorul. „Autorul vrea să arate că muzical, ideile, la prima vedere disparate, fiind încadrate în texte diferite, pot avea un numitor comun din punct de vedere intonaţional. Mai mult, cele opt note ale foarte cunoscutei melodii de Chaplin, sînt absolut identice cu Psalmul 42, mai sus menţionat" (Psalmul francez „Căutarea izvorului pur prin Dumnezeu" — n.n.). Finalul, oarecum abrupt, e reprezentat printr-un interval descendent, dar luminos. Interogaţia rămîne, dar, odată cu ea, şi speranţa.

Remarcabilul pianist elveţian Jean François Antonioli numea abordarea Concertului 2 de Prokofiev — lupta cu „monstrul". Foarte puţini sînt pianiştii care se încumetă să o facă, dar şi mai puţini cei ce izbutesc. Antonioli este, cu siguranţă, unul dintre ei, oferind, alături de orchestra bănăţeană, momentul muzical cel mai relevant al serii.

Uvertura simfonică „Aşa grălt-a Zarathustra", în pofida prestigiului de care se mai bucură încă (prin generoasa ofertă timbrală şi prin teutonică forţă), rămîne totuşi o piesă cu lungimi, hiperretorică şi lipsită, în fapt, de profunzimea textului programatic. La Domul din Piaţa Unirii a concertat duminică apreciatul organist braşovean Eckart Schlandt. În program, lucrări de Bach, Rheinberger, Lassél, Honegger şi Duruflé. A treia zi a festivalului a aparţinut formaţiilor corale. Corul Filarmonicii „Oltenia" din Craiova, dirijat de Alexandru Racu, şi cel al Filarmonicii „Moldova" din Iaşi — dirijor Doru Morariu. Cel dintîi ansamblu a prezentat un concert de muzică religioasă, cel de-al doilea a făcut o incursiune în repertoriul universal şi românesc. Din păcate, acesta din urmă s-a plasat într-o zonă stilistică oarecum datată. Muzicalitatea formaţiei şi seriozitatea tînărului el dirijor sînt bune premise, însă, pentru o viitoare corală de prestigiu, sperăm, internaţional. Mai menţionez din programul festivalului, cîteva din momentele importante în curs de desfăşurare. Trioul „Contraste" din Timişoara (cu Sorin Petrescu, Emil Sein şi Doru Roman), poate cel mai bun „a tré" al nostru axat pe muzică contemporană, cu Pierrot Lunaire de Schoenberg şi o primă audiţie de Miriam Marbe, un recital şi un simfonic cu pianistul rus Rudolf Kehrer şi, în sfîrşit, un moment, cred, foarte aşteptat — „Eumenidele" (Orestia III) de Aurel Stroe, cu solişti de prestigiu bine consolidat în timp, saxofonistul francez Daniel Kientzy, mezzosoprana Steliana Calos, contratenorul Jean Nirouet şi tenorul Vladimir Popescu Deveselu. Iată deci o paletă muzicală generoasă, din care nu lipsesc nici cîteva formaţii de jazz, şi care vor da, cu siguranţă, contur unuia din importantele evenimente muzicale ale anului — Festivalul „Timişoara muzicală".

Valentin Petculescu

parţial color

Apologetul de serviciu

Noi, telespectatorii, purtaţi cu vorbe şi cu imagini de la o emisiune la alta, de pe un pămînt sterp pe altul al făgăduinţei, ne simţeam aşa părăsiţi, fiindcă un înţelept, care ne învăţa cum să mergem, întîrzia să se mai arate la faţă. Dar, iată, cînd a simţit că rătăcirea noastră s-a cronicizat, Den Xiao Ping-Pong-ul românilor s-a îndurat de noi şi a intrat pe undele magnetice. Nu oricum, ci ademenit de îmblînzitorul (dresorul ?) Emanuel Valeriu, cu părul schimbat — un negru bătînd spre roşu — dar cu aceleaşi propensiuni spre meditaţii profunde, mai adînci decît sondele de pe obrajii adolescenţilor. De la început a ţinut să ne avertizeze că absenţa sa de pe micul ecran a ţinut de o strategie, deoarece voia să vadă dacă previziunile sale se certifică în timp. Lăsînd la o parte modestia sa proverbială, putem spune că în această vreme — patru luni — are loc gestaţia la unele mamifere. Firesc, şi ideile sale s-au înmulţit, făcînd pui, ceea ce s-a şi observat de altfel. Noile generaţii de afirmaţii ale lui Silviu Brucan nu puteau să nu exprime vremurile sub care s-au născut. Prin ele am luat la cunoştinţă că sîntem nişte oameni salvaţi, întrucît avem un prim-ministru ieşit din comun, din comună şi din oraş. „Performanţa lui e cu totul excepţională, depăşind pe a lui Roman. Performanţa lui în faţa Parlamentului şi la conferinţa de presă a fost un recital. (...) A reuşit să se stăp nească în mod exemplar, deşi au fost întrebări insinuante şi uneori impertinente. (...) Cred că a ridicat stacheta omului politic român de după Revoluţie la un nivel foarte înalt şi foarte greu le va fi celor care vor urma să-l egaleze în acest fel." Parcă se reîncarnase în apropiere Gheorghiu-Dej sau Nicolae cel Răposat şi profesorul se reînchina la icoanele lui preferate. Amintindu-ne noi şi alte osanale brucaniene, judecînd însă la rece, iată ce putem constata : dacă guvernul lui Roman a fost constituit din unicate, înseamnă că Don Pedro era neapărat un superunicat. Dacă performanţele lui Theodor Stolojan le depăşeşte pe ale superunicatului, trebuie atunci să admitem, după cum ne obligă logica, faptul că actualul nostru premier e un fel de geniu sau ceva pe aproape, potrivit meditaţiilor lui Diogene din Dămăroaia. Se vede, de altfel, cu ochiul liber, cîtă prosperitate e în ţară şi cît de asigurată e cultura română, pentru care Theodor Stolojan are o deosebită stimă, încît, într-un viitor foarte apropiat, multe reviste de cultură îşi vor înceta apariţia. Pentru a ne convinge de toate acestea, înţeleptul s-a folosit de fraze, dar, cînd a adus vorba de producţia de cărbuni din Valea Jiului, a recurs la grafice, cum, odinioară, Răposatul recurgea la machete de principiu. Îl anunţăm pe Silviu Brucan că nu e original. Un fost candidat la fotoliul de primar al Capitalei le-a şi încropit în văzul telespectatorilor dar rezultatele i le-au demonstrat numai alegătorii. Oare, dacă s-ar organiza un referendum pentru a afla opţiunile românilor faţă de prezenţa pe post a lui Brucan, nu cumva ne-am trezi cu un cîştig ca al lui Cazimir Ionescu ? Poate televiziunea română va ţine cont de această sugestie.

Dar, fiindcă ni s-a oferit îmbălsămatul prilej de a mai asculta unele vorbe, să-l urmărim încă pe învăţat. Este evident că domnia sa a ieşit pe platou cînd Radu Câmpeanu a intrat în corzi. Altfel, nu i-ar fi ţinut parte. „Liberalii fac un calcul realist şi lucid." „Liberalii şi-au căpătat un capital politic şi vor să şi-l fructifice." „Liberalii fac un calcul electoral foarte reuşit." Pînă şi Emanuel Valeriu, performer al laudelor deşarte, a simţit ridicolul situaţiei şi nu s-a putut abţine : „Nu cumva e o apologie a liberalilor în ceea ce aţi spus ?". Numai că dămăroaiaologul nu se pierde uşor cu firea, de-a rezistat el atîtor valuri, şi a atacat la drumul mare lozincile care au în conţinutul lor cuvîntul **anticomunism**. Cică acestea nu ar mai avea o putere ca în 1990. Aici, lupul, îmbrăcat în piei de oaie, s-a trădat. Părul vopsit, bătînd în acele clipe şi mai evident spre roşu, ne-a demonstrat că pentru Brucan nu mai există vindecare. Atunci ce mai caută pe micul ecran ? Chiar nu există la Elias nici o rezervă ? Că de politologi de serviciu (poate pentru anumite servicii !), cum îl numea Emanuel Valeriu, mai în glumă, mai în serios, e plină Jilava.

Marius Tupan

cartea străina

Pasiuni intelectuale

Cîndva, în secolul al XVII-lea, în sensibilitatea artistului englez s-a produs o disociere (T.S. Eliot „Poeții metafizici"). Capacitatea mirifică de a gîndi și a simți, în același timp, a suferit o ruptură, echivalînd într-un fel cu drama unui paradis pierdut. Dacă John Donne avea rara calitate de a „simți" un gînd cu acuitatea cu care percepea mireasma unui trandafir, generațiile de artiști ce au urmat se împart în reflexivi sau senzitivi iar starea de grație aurorală, odată pierdută, lumea însăși părea a fi intrat într-o perioadă de criză. Acest fenomen va fi fost, după cum stabilesc cercetătorii, un reflex subtil al sciziunii dintre religie și știință, fenomen ce, în secolul al XIX-lea, avea să se accentueze o dată în plus. Iată datele esențiale ce produc în conștiința creatorului englez o frămîntare în care se insinuează îndoiala și tăgada, dar și nostalgia vîrstei de aur, problematică ce o preocupă în cel mai înalt grad pe distinsa scriitoare engleză A.S. BYATT, constituind, de fapt, imboldul lăuntric ce a generat majoritatea eseurilor literare ce alcătuiesc remarcabilul volum „PASIUNI INTELECTUALE"* („PASSIONS OF THE MIND", CHATTO &WINDUS, LONDON, 1991). Este un demers critic exemplar în care erudiția, îngemănată cu spiritul penetrant și harul artistului, dau farmec unor pagini incitante, rezultat al dorinței regăsirii unui paradis pierdut și al recuperării acelei unități depline specifice începuturilor. „Pasiuni intelectuale", după cum, emblematic, sugerează autoarea, încă din titlu, îmbină armonios efluviile generoase ale inimii cu rigoarea de o mare probitate și forță de pătrundere a intelectului. Este abordarea pasionată a unei problematici ce, fără îndoială, din trecut și pînă astăzi, va fi avut ecouri adînci în conștiința oricărui creator. Eseurile se succed într-o pilduitoare coerență — mărturii ale artistului, profesiuni de credință dar și jurnal de creație cum, de altfel, tot volumul pare a fi. Paginile dedicate propriului roman „STILL LIFE" se constituie într-o confesiune pe marginea modului de abordare a ficțiunii de către un prozator pentru care interesul față de limbaj în raport cu lucrurile, ideile și narațiunea reprezintă implicit și o încercare de experimentare în sfera recuperării mitului, a valorificării universurilor metaforice ale epocii elisabetane (romanul „Fecioara din grădină"), paralel cu încercarea, în romanul „Natură statică", de a realiza un experiment, de data aceasta în sens invers, prin folosirea acelei „florilimbaj" (cu referiri la Milton și Mallarme), acel limbaj eliberat de materie, nud, conceptualizat la maximum sau, poate păstrînd, în viziunea lui Mallarme (...idée meme et suave, l'absente de tous bouquets", „Crise de vers"), acea epură a lucrurilor, detașate de concretețea obiectului și trăind virginal în sugestive arhetipuri poetice. Capitolul dedicat victorienilor se deschide cu un amplu eseu despre ideea de ficțiune, fapt, minciună, incarnație și artă la Robert Browning dar și la alți scriitori și creatori din secolul trecut, care, în opera lor, au reflectat criza pe care pozitivismul și încercările de interpretare istorică, scientistă, a textelor sacre au produs-o în conștiința veacului. Într-o perioadă în care, sub cenzura severă a științei, textele Bibliei încep să se transforme în mituri degradate, ce-și pierd veridicitatea, fiind considerate simple afabulații, episodul resurecției lui Lazăr (miracol al învierii) și însăși încarnația lui Hristos sînt puse tot mai mult sub semnul întrebării ca și capacitatea artei de a exprima adevărul. Și totuși dincolo de noianul de interpretări scientiste, mitul resurecției și al întrupării lui Hristos persistă transfigurat în paginile lui Michelet (pentru care istoricul face operă de „reinviere" a trecutului), în versurile lui Tennyson („In Memoriam"), la care învierea și întruparea — „crez al crezurilor" — este în absolut, mai presus decît orice plăsmuire poetică, dar, mai ales, la Browning pentru care, dacă în privința episodului lui Lazăr mai pot exista dubii, arta își păstrează totuși capacitatea de a sluji și reda adevărul. Amplul său poem „Inelul și Cartea" este el însuși o întruchipare a dilemelor epocii (ce din planul religiei sînt transferate în planul artei), a investigării realului (devenit fapt al ficțiunii) din unghiuri diferite, în dorința de a pătrunde la miezul său de adevăr. Urmărind, în fond, același filon, A.S. BYATT reușește în „Omnipotența Gîndului — Frazer, Freud și proza postmodernistă" o foarte originală analiză a unor importante realizări ale romanului englez contemporan, dar și american (cu referiri la o serie de prozatori cum ar fi, de pildă, Iris Murdoch, Muriel Spark, Anthony Powell, Saul Bellow, Norman Mailer) în încercarea de a sugera (pornind de la afirmația lui Lionel Trilling) că în proza modernă, „Creanga de aur" a lui Frazer a avut o influență enormă, fiind un soi de carte de căpătîi pentru prozatori și aceasta din pricină că, într-o lume haotică și obsedată de zădărnicia existenței, într-o societate în care mitul resurecției și-a pierdut autoritatea primordială, spectacolul morții și reînvierii zeilor, cu implicita sa capacitate de a reda mitului prestigiul inițial, îl fascinează pe creatorul contemporan, fiind, într-un fel, un antidot, o forță ordonatoare, pentru o lume ce riscă să eșueze în aleatoriu. În aceeași succesiune ce asigură volumului nu numai o superbă unitate interioară ci și o stenică alunecare în mit, se așază și fascinantul eseu „Van Gogh — Anotimpul Verii și Moartea". După o amănunțită analiză a creației marelui pictor olandez, subliniind, o dată în plus, eșecul mimesis-ului pur (căci personalitatea umană se insinuează cu o irezistibilă forță oricărei creații), demonstrînd că pictorul „Florii Soarelui" reușește să surprindă în faptele modeste ale realității mitul, A.S. BYATT afirmă că în tabloul „Secerătorul" (opus „Semănătorului", pictat anterior — de văzut notațiile din scrisoarea adresată fratelui Theo), Van Gogh exprimă un sentiment de seninătate în fața morții — o moarte ca un surîs împăcat în plin soare — dovedind că a avut revelația resurecției. Și astfel, prin acest mare și chinuit artist mitul lui Lazăr își găsește în nu mai puțin frămîntatul veac al XIX-lea o patetică recuperare. Este, de fapt, acea notabilă recuperare a mitului pentru care pledează întregul volum. Poate n-ar fi lipsit de interes să menționăm că aproape pe paralel cu scrierea eseului despre Van Gogh, autoarea isprăvea lucrul la romanul „Posedații" („Possession"). A.S. BYATT ne mărturisește, în prefața la „Pasiuni intelectuale", că această carte a constituit rodul încercărilor sale de a găsi forme narative capabile să exploreze elementele de continuitate și discontinuitate din gîndirea și arta secolului al XIX-lea și al XX-lea. Și nu este iarăși lipsit de semnificație că Randolph Henry Ash, poetul imaginar din roman, studia „Știința nouă a lui Vico, preocupat de mitul Proserpinei (al reînvierii Naturii, deci) și scrisese un poem despre Lazăr, că tînărul cercetător Roland Michell redescoperea — reînvia, am putea zice — viața poetului victorian favorit, materializîndu-și (întrupîndu-și) el însuși latențele poetice într-un tulburător proces de resurecție spirituală. Putem conchide, astfel, că recuperarea paradisului pierdut în care miturile își păstrează credibilitatea și mai subzistă încă unitatea începuturilor, se realizează, cel puțin, pentru o clipă în operă. Cu elanul unei conștiințe și sensibilități nedisociate, cu acea forță pe care o poate oferi numai o intensă pasiune intelectuală, A.S. BYATT reușește a ne convinge, o dată în plus, că viața poate juca un rol benefic în împlinirea aspirației noastre eterne spre atingerea integrității și armoniei depline a ființei.

P.S. Nu putem încheia aceste rînduri fără a menționa și alte eseuri ale acestui „lacom lector", cum se autodefinește A.S. BYATT, pentru care citirea și scrisul constituie două activități complementare. Se cuvin astfel menționate paginile dedicate atitudinii față de realism și experiment în proza postbelică engleză, studiul consacrat lui Ford Madox Ford, meditație gravă despre stilul prozei — o proză ce se cuvine a comunica „ideea dură a adevărului" (Iris Murdoch : „Against Dryness"), evitînd solipsismul prozei impresioniste. Interesante sînt, de asemenea, paginile consacrate unor prestigioase „voci feminine" în roman și poezie, precum și eseul despre poetul D.J. Enright (căruia îi este dedicat, de altfel, întregul volum).

* A.S. BYATT : „Passions of the Mind", CHATTO & WINDUS LONDON, 1991.

Virgil Lefter

meridiane

Capriciile Mariei

Viața tumultuoasă, încărcată de amoruri și de neprevăzut a fiicelor celebrului mag al parnasianismului, José Maria de Heredia, a fost, desigur, un subiect gras pentru discuțiile mondene purtate în saloanele Parisului de la sfîrșitul secolului trecut și a rămas să fascineze generații de cititori și de căutători în trecutul hîrtiei pecetluite cu harul literaturii. „Les Yeux Noires — les vies extraordinaires des soeurs Heredia" este ultima apariție în această serie ; are ca autor pe Dominique Bona și a fost tipărită în 1990. Iată o fișă de lectură a acestui volum care aparține lui Claire Paulhan și a fost publicată în „Le Monde".

Erau trei. Trei fiice ale tatălui lor, celebrul José Maria de Heredia (1842 —1905, academician francez), poet de origine cubaneză, a cărui singură culegere **Les Trophes** (1893), puse în genunchi mai multe generații de parnasieni. Trei fete frumoase, care aveau ca singură zestre, faptul că fuseseră crescute în mijlocul unor scriitori ca — Leconte de Lisle, Ferdinand Brunetière, Jules Lemaître, Alphonse Daudet, Sully Prudhomme, François Coppée — și ca singur trusou frecventarea celor mai căutate saloane literare ale Parisului. Trei fete atrăgătoare ai căror prieteni se numeau Marcel Proust, Philippe Berthelot, Léon Daudet, Jacques-Emile Blanche, Pierre Louys, Paul Valery, Henri de Regnier, Anna de Noailles, Catherine Pozzi, Lucie Delarue-Mardrus...

Hélène, prima născută, în 1871, deveni soția burgheză și satisfăcută a romancierului Maurice Maindron. Louise, născută în 1878, îl sili pe Pierre Louys s-o ia în căsătorie — în care ea suferi din toate punctele de vedere, pînă la recăsătorirea cu bogatul și epilepticul tovarăș de călătorii al lui Victor Segalen, Augusto Gilbert de Voisins. Marie, născută în 1875 trebui să ducă o luptă surdă între păienjenișul de nedescurcat al iubirilor sale și ardoarea cu care își legă viața de existența rezonabilă sau nefericită a surorilor sale.

Marie făcea la 20 de ani, versuri apreciate de frații de Goncourt, pe care le publica **Revue de Deux Mondes** ; urma să scrie, în curînd, romane și se întreba cu cine să se căsătorească — cu Pierre Louys sau cu Henri de Regnier ? În iulie 1895 îl alese pe al doilea... și îl luă pe primul ca amant doi ani, chiar imediat după căsătorie !

Dar Louys era un amator de escapade care pleca adesea spre țările calde unde regăsea nesupărat metrese adolescente indigene pe care le împărțea cu Herold, Gide sau Debussy, pe care le fotografia în tot felul, descriindu-le în scrisorile sale. Atunci, Marie, pentru trecerea timpului, se amorezează vreme de două luni, de Jean de Tinan, tînăr autor al lucrării **Penses-tu reussir?** (1897). Copilul care s-a născut la 3 septembrie 1898, nu se știa dacă este al lui Pierre Louys, Jean de Tinan sau al lui Henri de Regnier...

Abia trecuse un an : Louys se întorsese să trăiască puțin cu femeia sa maură Zohra Bent Brahim, se gîndea de asemenea, să se căsătorească cu Germaine Dethomas cînd a primit vizita grea de subînțelesuri a sorei Mariei, Louise care era întărîtată la culme pentru că nu s-a căpătuit. El nu rezistă și o luă, cu binecuvîntarea Mariei, care văzu aci o justificare, în ochii lumii, a prezenței lui Louys alături de ea, dar și o soluție la rezolvarea problemelor acestei surori pe care o iubește duios ... Cîțiva ani mai tîrziu, perversa ecuație se prăbușește căci Louise se topește pur și simplu pentru că nu e iubită, în timp ce Louys, refugiat în cercetările sale erudite, se încăpățînează să nu mai producă succese de librărie. El va scrie, de altfel, fratelui său : **„În mai 1899, am făcut ultima din prostii pentru cineva căruia nu-i voi dedica niciodată doi alexandrini".** Și această mărturisire dezolantă rezumă într-un fel ideea că viața literară și cea sentimentală a acestei „celule" de amanți fatali a fost legată : în adevăr, fiecare din ei afiă, în dorința sa de dragoste și în suferința sa, materia creației. Regnier, în afara poemelor sale, a ținut un jurnal în care calitatea pasiunii sale pentru Marie este exprimată în mod subtil : **„pentru ce a trebuit ca ea să fie legată pentru mine de frumusețea sorilor și de melancoliile toamnei și pentru ce a trebuit ca prin ea eu să particip la lume ?"**

Marie de Regnier scrise mai multe romane criptice, dintre care **L'inconstante** descrie amorurile sale cu Jean de Tinan și Louys (care a fost foarte jignit de această publicare în 1903). Cu Louys, ea făcuse, în 1901, planul unui roman în scrisori care rămase neterminat. Henry Bernstein — care a fost mai tîrziu, amantul Mariei — scrise piesa **Le Secret** (1913) care privește unul din unghiurile acestei povești de dragoste cu mai mulți eroi. Cît despre Pierre Louys cel care a fost de departe cel mai complex și mai interesant, din punct de vedere intelectual membru al acestui grup infernal, e nu se va dezvălui chiar așa de „ușor".

Toate scrisorile sale, aproape zilnice și încă inedite, către fratele său Georges, „directorul său de conștiință", vorbesc, sigur, în mod liber, de viața sa afectivă. Pe un alt plan am putea pune în discuție romanul „spaniol" **La Femme et le Pantin** (1898) — căruia el îi nega totuși orice caracter autobiografic — sau a unuia din romanele sale erotice **Trois filles de leur mere** (publicat postum în 1926). Dar mai ales **Pervigilium Mortis** (publicat în 1945), la care Louys a lucrat optsprezece ani după „nunta sa misterioasă" cu Marie de Regnier. Și mai trebuie pusă la socoteală și nu în ultimul rînd această parte autentică a operei lui Pierre Louys pe care o constituie nenumăratele fotografii pe care le-a făcut ...

Portretul, documentat și viu al Mariei de Regnier, pe care l-a compus Dominique Bona, amplificat cu acela al surorilor sale, a văzut lumina zilei grație unui lot din aceste documente erotice, ieșit din arhivele jalnic risipite ale scriitorului ; Dominique Bona care a găsit aceste fotografii la un anticar, a voit să știe mai multe despre o femeie care mai întîi pozează îmbrăcată pentru ca apoi să scoată acele de la pălărie, șireturile cizmulițelor continuînd cu îndepărtarea cămășii ca pînă la urmă să se arate goală în atitudini îndrăznețe, cu consimțămîntul bucuros pe care îl dă jocul licențios : libraru îi destăinui că această sălbăticiune era în același timp, fiica și soția a doi mari poeți : Heredia și Regnier, dragostea și cumnata unui mare erudit Louys, metresa unui fascinant om de teatru, Bernstein și a unui puternic critic literar, Chaumeix.

Dar Marie de Regnier a fost și scriitor sub pseudonimul Gerard d'Houville și critic literar la **Figaro.** Ea a murit în 1963, arsă, în ultimul grad, de flăcările capotului său și ale iubirilor sale trecute.

În românește de D. Șt. Rădulescu

Bucuriile căminului

Urmare din pag. a 16-a

— DINSU', zise grav șeriful, nu lăsa să-i crească nimic sub picioare. Mai cu seamă nici o buruiană sădită de o femeie.

— Ar putea ucide pe cineva cu pistolul acela, spuse Thomas, cu glas slab, plecîndu-și ochii asupra calotei rotunde a pălăriei texane.

Se așternu o tăcere prelungită.

— De unde l-a luat?, întrebă Farebrother.

— Nu știu. Ea doarme în odaia de musafiri. Trebuie să fie acolo, probabil în valiza ei, zise Thomas.

Farebrother se cufundă iarăsi în tăcere.

— Ai putea veni să percheziționezi odaia de oaspeți, spuse Thomas, cu glas gîtuit de încordare. Pot să mă duc acasă și să las lanțul nepus la ușa din față și dumneata poți intra încetișor ca să te urci să-i percheziționezi camera.

Farebrother întoarse capul, astfel că ochii lui se uitau cutezători la genunchii lui Thomas.

— Pari că știi cum s-ar cuveni să fie făcută treaba, constată el. Vrei să schimbăm slujbele?

Thomas nu spuse nimic, fiindcă nu-i dădea prin cap ce-ar putea să spună, dar așteptă cu îndărătnicie. Farebrother îndepărtă mucul țigării de buze și-l aruncă pe iarbă. În spatele lui, pe veranda tribunalului, un grup de gură-cască, pînă atunci rezemați în stînga ușii, trecu lenevos în dreapta ,unde se statornicise o frîntură de rază de soare. De la una din ferestrele de sus, un petec mototolit de hîrtie zbură și ateriză pe pajiște.

— Am să vin pe la șase, spuse Farebrother. Să nu pui lanțul la ușă și să te ferești din calea mea și dumneata și alea două femei.

Thomas scoase un rîgîit gutural de ușurare, care ar fi vrut să însemne „Mulțumesc", și țîșni de-a lungul întinderii de iarbă ca un ins căruia i s-a dat drumul pe poarta închisorii. Fraza „alea două femei" se lipea ca un plasture în creierul lui — subtilitatea insultei aruncate mamei sale îl durea mai mult decît oricare din referirile lui Farebrother la propria lui incompetență. Cînd urcă în mașină, îi roși tot obrazul, brusc. Nu cumva o dăduse pe maică-sa pe mîna șerifului, ca să fie ca un muc de țigară pentru limba lui? Oare o trăda, ca să se descotorosească de tîrfuliță? Văzu numaidecît că nu așa se înfățișa situația. Făcea tot ce făcea numai pentru binele ei, ca să o scape de o parazită care avea să-i distrugă tihna. Puse în mișcare motorul și merse rapid pînă acasă, dar odată cotit în aleea lor, decise că ar fi mai bine să parcheze la oarecare distanță de casă și să intre binișor pe ușa din spate. Parcă pe iarbă și pași în cerc, tiptil, spre spatele casei. Cerul era pătat de dungi în culoarea mustarului. Cîinele era adormit pe preșul de la ușă din spate. Cînd se apropiară pașii stăpînului, deschise un ochi galben, îl măsură, și-l închise iarăși.

Thomas se strecură în bucătărie. Era pustie și casa era destul de liniștită ca să-și dea seama de ticăitul zgomotos al ceasului din bucătărie. Arăta ora șase fără un sfert. În vîrful picioarelor, străbătu grăbit holul, pînă la ușa din față, și ridică lanțul. Pe urmă rămase o clipă în ascultare. Dindărătul ușii salonului, o auzi pe maică-sa sforăind ușor și presupuse că adormise citind. De partea cealaltă a holului, la mai puțin de trei pași de studioul lui, erau trîntite pe un scaun pardesiul negru al tîrfuliței și poșeta ei roșie. Auzi cum curge apa la etaj și decise că ea făcea baie.

Intră în studioul lui și se așeză la pupitrul său să aștepte, remarcînd cu dezgust că din cinci în cinci secunde, un tremur îl străbătea din creștet pînă-n tălpi. Vreo două-trei minute stătu așa, fără să facă nimic. Pe urmă luă un toc și începu să deseneze pătrate pe spatele unui plic aflat dinaintea lui. Se uită la ceas. Era șase fără unsprezece minute. După o clipă, trase într-o doară sertarul din centru, al biroului. O clipă, se uită pierdut la pistol, fără să-l recunască. Pe urmă scoase un vaiet și sări de pe scaun. Fata pusese arma la loc!

„Idiotule!" îi șuieră în urechi taică-său. „Du-te de-l vîră în poșeta ei. Nu sta așa proțăpit. Du-te de l pune în poșeta ei!".

Thomas stătea și se holba la sertar.

„Nelsprăvitule!" — spumega bătrînul. „Iute, cît mai e vreme! Du-te de-l vîră în poșeta ei."

Thomas nu se mișcă.

„Imbecilule!" — strigă tatăl.

Thomas luă pistolul în mînă.

„Hai, grăbește-te!" — îi ordonă bătrînul.

Thomas făcu un pas înainte, ținînd pistolul într-o parte, cu fereală. Deschise ușa și se uită la scaun. Pardesiul negru și poșeta roșie se aflau aproape, la îndemîna lui.

„Dă-i zor, dă-i zor!" — spuse tatăl.

Dindărătul ușii salonului, sforăiturile aproape inaudibile ale mamei se înălțau și coborau. Păreau că marchează o ordine a timpului, care nu avea nici o legătură cu momentele rămase la dispoziția lui Thomas. Nu se auzea nici un alt sunet.

„Iute, imbecilule, pînă nu se trezește", spuse bătrînul.

Sforăiturile încetară și Thomas auzi cum gem droturile sofalei. Înșfacă poșeta roșie. La pipăit, parcă era o epidermă, și cînd o deschise, îl lovi în nări un miros inconfundabil al fetei. Clipind repede, vîri pistolul înăuntru și se dădu înapoi. Fața îi ardea, acoperită de o nuanță urîtă – un roșu închis.

— Ce pune Tomsili acolo, în poșetuța mea?, strigă fata, și rîsul ei încântat săltă, rostogolindu-se pe trepte. Thomas se răsuci ca o sfîrlează.

Fata era în capul scării, cobora treptele în stilul unui manechin de mode, plasînd ostentativ un picior gol, apoi pe celălalt, în fața chimonoului purtat, într-un ritm bine definit.

— Tomsili e răutăcios, spuse ea, cu glas adînc, din gîtlej. Ajunse pe ultima treaptă și se schimonosi posesiv spre Thomas, a cărui față era acum mai mult cenușie decît roșie. Întinse mîna, deschise cu un deget poșeta și se uită la pistol.

Mama lui Thomas deschise ușa salonului și se uită după ei în odaie.

— Tomsili a pus pistolul lui în poșeta mea!, țipă fata.

— E ridicol, spuse mama, căscînd. Ce ar urmări Thomas, ca să pună pistolul în poșeta ta?

Thomas stătea ușor chircit, cu mîinile atîrnîndu-i moi din încheieturi, de parcă tocmai și le-ar fi tras dintr-o baltă de sînge.

— Nu știu pentru ce, dar cu siguranță l-a pus, stărui fata, și începu să se rotească în jurul lui Thomas, cu mîinile în șolduri, cu gîtul întins înainte și cu un rînjet intim lățit pe obraz, pironindu-l cu o privire aprigă. Dintr-o dată expresia ei păru a se deschide, la fel cum se deschisese poșeta cînd o atinsese Thomas. Stătea cu capul lăsat pe-un umăr, într-o atitudine de neîncredere.

— Ei, drăcie, tipul ăsta zău că-i un caz, rosti ea lent.

În clipa aceea, Thomas blestemă nu numai fata, ci întregul univers care făcea posibilă existența ei.

— Thomas n-ar pune un pistol în poșeta ta, zise mama. Thomas e un gentleman.

Fata pufni înăbușit.

— Poți să-l vezi acolo, zise, arătînd spre poșeta deschisă.

„L-ai găsit în poșeta ei, mă arieratule!", îi șuieră bătrînul.

— L-am găsit în poșeta ei!, zbieră Thomas. Tîrfa asta murdară și criminală mi-a furat pistolul!

Maică-sii i se tăie răsuflarea, auzind altă prezență în glasul fiului. Fața ca de sibilă a bătrînei doamne păli toată.

— L-a găsit, pe naiba!, țipă Sarah Ham, și se repezi spre poșetă, dar Thomas, de parcă brațul i-ar fi fost condus de părintele lui, o apucă înaintea ei și smulse dinăuntru pistolul. Cuprinsă de frenezie, fata făcu un plonjon spre gîtul lui Thomas, și chiar l-ar fi cuprins cu brațele, dacă maică-sa nu s-ar fi aruncat înaintea ei, ca să o ocrotească.

„Foc!" — zbieră bătrînul.

Thomas apăsă pe trăgaci. Detunătura se auzi ca un sunet menit să pună capăt rău ui de pe această lume. Thomas o auzi ca pe un sunet care urma să sfarme în țăndări rîsul tîrfelor, pînă ce toate țipetele vor fi amuțite și nu va rămîne nimic care să tulbure pacea ordinii desăvîrșite.

Ecoul pieri în valuri înainte ca ultimul val să se fi stins. Farebrother deschise ușa și-și vîri capul în hol. Timp de cîteva secunde, expresia lui fu cea a unui om care nu voia să admită o surpriză. Ochii lui, reflectînd întreaga scenă, erau limpezi ca sticla. Bătrîna doamnă zăcea pe podea, între fată și Thomas.

Creierul șerifului lucră instantaneu, ca o mașină de calculat. Văzu faptele de parcă ar fi și fost tipărite: tipul intenționase de la bun început să-și ucidă mama și să arunce fapta pe seama fetei. Dar Farebrother fusese prea iute pentru el. Încă nu observaseră că el băgase capul pe ușă. În vreme ce scruta scena, prin minte îi fulgerau și alte intuiții. Pe deasupra corpului victimei, ucigașul și tîrfa erau gata să cadă unul în brațele celuilalt.

Șeriful putea să recunoască un episod scîrbos, cînd îl vedea cu ochii lui. Era deprins să intre și să surprindă scene care nu erau chiar atît de păcătoase cum sperase el să le găsească, dar cea de față era la înălțimea tuturor așteptărilor sale.

VLADIMIR HOLAN

Deja mai tîrziu

Zi întunecată pe încrețitura ținută în cădere de hăul nevăzut.

— Și ce este soarta din voia noastră? întrebă paznicul care și-a înstrăinat noaptea.

— De ce să trăiești? întrebă sinucigașul.

De ce să mai trăiești? întrebă cel de-abia mort.

Dar mai tîrziu veni femeia întrebînd:

— Cine din voi poate spune: dacă nu te nești, mă nasc singur?

Întrebați

Dorința împlinită pe care disperă bucuria.
Vis zădărnicit de faptă.
Tablou innebunind pînă la explicarea
de ce în natură este fără asemănare.
Locul gol al înțelegerii...

Întrebați lacrimile ce se va nimici.

Vrabie

Vrabia părăsind ramura înzăpezită
o leagănă puțin, astfel ademenind
prin negarea simțirii oarbe.

Puțină zăpadă cade de pe ramură.
Curînd va deveni avalanșă.

Adio

Furtuna trage iarăși din colțul de babă al soartei.
Conștiința, produsă de slăbiciune,
amorțește anapoda de cele trupești.
Cine dansează în haina din aripi de liliac?
Cine a tăcut la zbaterea celui zărit?
Apa din fîntînă ademenește un tînăr
un bărbat privește izvorul.
Totul s a dus. Sînt cuvinte
despre care nu se poate vorbi.
Nicicînd nu-ți vei mai ține promisiunea.
Craniul ți a visat ochii.

În românește de
Sorin Paliga

„LETTRE INTERNATIONALE"

A apărut sub auspiciile Fundației Culturale Române.
— ediția română —
Redactor șef — B. Elvin și Antoniu Liehm.

„LETTRE INTERNATIONALE" este un trimestrial cuprinzînd eseuri, reportaje, povestiri, poezii, mărturisiri ale celor mai importanți scriitori ai lumii.

Prin colaboratorii publicației: Umberto Eco, Vaclav Havel, Carlos Fuentes, Salman Rushdie, George Steiner, Marin Sorescu, Jan Goytisolo, Hans Magnus Enzensberger, Adam Michnik, Gore Vidal, Agnes Heller, Stefan Augustin Doinaș, Milan Kundera, Marina Warner, Octavio Paz, Julia Kristeva...

„LETTRE INTERNATIONALE" apare simultan la Paris, Belgrad, Roma, Budapesta, Berlin, Praga, Zagreb, Sankt Petersburg, Madrid și București.

„LETTRE INTERNATIONALE" — ediția română — (80 pagini, 125 lei), va fi difuzată de Centrul de Librării București și „Euromedia" — Asociație Culturală Franco-Română, prin librăriile din București și din țară.

moda, altfel

„Actualizarea" textelor (I)

Moda **actualizării** textelor, orelor de clasă în școli, **actualizarea** emisiunilor de radio și televiziune, **actualizarea**, pentru cei mici, studenți la grădiniță, a poveștilor nemuritoare, erau impuse de „marele, unicul izbăvitor de toate, unicul gînditor de toate, indestructibilul, invincibilul partid comunist, român sau de orice altă naționalitate". Această modă a fost atît de puternică, s-a inflamat „pînă peste urechi", atît de atotcuprinzătoare încît „unicul... invincibilul p.c." se **actualiza**, el însuși, nesilit de nimeni, cu de la sine putere, mereu și mereu, „again and again", vorba cîntecului. Mai greu a fost, nu cu studenții-aceștia, care în ciuda entuziasmelor, marasmelor sau mirajelor pot fi convertiți pentru **actualizarea** cursului sau a seminarului, ci cu **ascultătorii de povești**, cu „viitorul țării".

Un profesor de matematică, vorbind despre „Cercul lui Euler", încerca să **actualizeze** cu date suplimentare despre acest matematician-astronom. Eulertatăl (Leonard, 1707—1783, Basel-Petersburg) a lăsat o operă științifică: **Tratatul complet despre mecanică** (1741), **Noua teorie despre lumină** (1746), **Introducere în analiza infinitezimală și Instituiri de calcul diferențial și integral** (în aceeași perioadă), **Elemente de algebră** (1768—1771), etc., etc.; dar și fiul Euler (Jean-Albert, 1734—1800, Petersburg) a lăsat o operă științifică, astăzi avînd izul unor scrieri științifico-fantastice. Frățiorul, Charles Euler a fost nu numai medic ci și matematician și astronom. Un „utecist convins" (vă place sintagma ?), elev al clasei în care se încerca **actualizarea** lecției a spus **răspicat**: „Aceasta nu este o **actualizare** a lecției!". Profesorul a găsit soluția, căci avea copii, o familie de întreținut: „Dar oamenii sovietici, poporul sovietic, comuniștii români și cei din toată lumea, vor depăși «Cercul lui Euler», vor face mult mai multe cercuri, cercuri mult mai avansate și mai ales mult mai cercuri!" (Aplauze furtunoase).

În cadrul „învățămîntului de partid", noi, profesorii, noi, colegi de cancelarie, unii chiar colegi de facultate, ne suspectam unii pe alții că nu ne **actualizam** destul. Pînă și Eminescu era **actualizat** nu numai prin **Scrisoarea a III-a**, care din punct de vedere spiritual e un imn național deci trebuie actualizat ci și prin poezia sa despre „beizadele", căci datorită ei, un tov. profesor a folosit unul dintre amfiteatrele Universității, pentru a **proceda la acțiunea de a ne convinge** sau cuceri că Eminescu cunoștea marxismul.

La grădiniță, interlocutorii erau adesea **incorupțibili**, nu acceptau că faimoasa „capră cu trei iezi" nu avea și miei, că lupul era un „dușman al poporului" ce trebuie lichidat și că după ce fusese schingiuit reapărea tot sub numele de „dușman al poporului" în „Scufița roșie", unii nu acceptau să fie cuminți ca iedul cel mic, alții doreau din tot sufletul, încă de mici, să devină lupi sau dușmani ai poporului iar o educatoare foarte iubită de „cursanți", la întrebarea „Ce învățătură tragem din poveștile cu lupul?" a primit răspunsul: „Nici una!". O mai înțeleaptă **actualizare** nici că se putea.

Corina Cristea

FLANNERY O'CONNOR

BUCURIILE CĂMINULUI (II)

Thomas rosti cu glas tare : Cheamă șeriful să se ducă acolo și să o ridice.

— O să venim numaidecît, spunea maică-sa. Venim și o luăm chiar acum. Spune-i să și strîngă toate lucrurile.

— E intr-un hal că nu-i în stare să-și strîngă nimic, țipa vocea. N-ar fi trebuit să-mi arunci în brațe una ca ea ! Casa mea e una respectabilă !

— Spune-i să cheme șeriful, strigă Thomas.

Maică sa puse jos receptorul și se uită lung la el.

— N-aș da pe mîna omului ăluia nici măcar un cîine, rosti.

Thomas rămase în fotoliu, cu brațele încrucișate și se uită fix la perete.

— Gîndește-te la biata fată, Thomas, stărui mama. Care nu are nimic. Absolut nimic. Iar noi avem totul.

Cînd ajunseră la fața locului, Sarah Ham era lungită, cu picioarele desfăcute, rezemată de balustrada scării, pe treptele din față ale pensiunii. Bereta scoțiană îi era trîntită pe frunte, unde o îndesase bătrîna proprietăreasă, iar rochiile aruncate teanc, ieșeau din valiza unde le azvîrlise tot ea. Ducea cu propria sa persoană o conversație de om beat, pe un ton șoptit, foarte intim. O dîră de ruj se întinsese pe o latură a feței. Se lăsă călăuzită pînă la mașină și pusă pe bancheta din spate de către mama lui Thomas, fără a părea să știe cine o salvase. „N-ai pe nimenea să stea de vorbă, toată ziua, decît o pereche de papagali blestemați", îndruga ea, într-o șoaptă furioasă.

Thomas, care nu coborîse din mașină, nici nu se uitase la ea, după prima privire revoltată, spuse :

— Iți spun, o dată pentru totdeauna, locul ei e la închisoare.

Maică-sa, stînd pe bancheta din spate, ținînd o de mînă pe fată, nu-i răspunse.

— Foarte bine, du-o la hotel, urmă el.

— Nu pot duce o fată beată la un hotel, Thomas, spuse mama. Știi și tu asta.

— Atunci du-o la spital.

— Nu are nevoie de o închisoare sau un hotel sau un spital, declară mama, are nevoie de un cămin.

— Nu are nevoie de căminul meu, zise Thomas.

— Numai astă seară, Thomas, suspină bătrîna doamnă. Numai pentru astă seară.

De-atunci trecuseră opt zile. Tîrfulița fusese instalată în odaia de musafiri. În fiecare zi maică-sa pornea să-i caute o slujbă și o pensiune, și se întorcea cu mîna goală, fiindcă bătrîna lansase un avertisment general. Thomas stătea în odaia lui sau în „bîrlog". Căminul său era pentru el cămin, atelier de lucru, biserică, la fel de personal și de necesar ca și carapacea pentru o broască țestoasă. Nu-i venea să creadă că putea fi violat în felul acela. Fața lui înroșită păstra un aer constant de ultragiere uluită.

Dimineața, cum se trezea fata, vocea ei se pornea să zumzăie un blues a cărui melodie se înălța și oscila, apoi plonja jos de tot, insinuînd o patimă pe cale de a fi satisfăcută și Thomas, la pupitrul său, sărea în sus și începea, cu gesturi spasmodice, să-și astupe urechile cu Kleenex. De cîte ori trecea dintr-o odaie într-alta, de la un palier la altul, în mod cert, apărea și fata. De cîte ori se afla la jumătatea scării, urcînd sau coborînd, ori îl întîmpinase și trecea pe lîngă ea, lipindu-se sfios de perete, ori urca și cobora în spatele lui, scoțînd mici suspine tragice, care răspîndeau aromă de gumă de mestecat mentolată. Părea că adoră antipatia arătată de Thomas față de ea și era dispusă să speculeze orice șansă oferită de el, de parcă ar fi adăugat ceva delectabil martiriului său.

Bătrînul, scund, ca o viespe, cu pălăria de panama gălbejită, cu costumul lui de doc, cu cămașa lui trandafirie mînjită cu grijă, cu sforicica lui de cravată, părea a se fi postat permanent în mintea lui Thomas și de acolo, de-obicei stînd turcește, arunca aceeași sugestie făcută cu glas asprit, de cîte ori bălatul se oprea din studiile lui căznite. „Pune piciorul în prag. Du-te de-l vezi pe șerif".

Șeriful era altă ediție a tatălui lui Thomas, cu excepția faptului că purta o cămașă în carouri și o pălărie texană și era cu zece ani mai tînăr. Era de o neciste dezinvoltă și-l admirase din toată inima pe bătrîn. Thomas, ca și maică-sa, ar fi făcut și un ocol mare, numai să se ferească de privirea lui sticloasă, de un albastru pal. Își păstra speranța în găsirea altei soluții, într-un miracol.

Prezența în casă a Sarei Ham făcea să-i fie insuportabile toate mesele.

— Tomsili nu mă place, declară fata, în a treia sau a patra seară, la cină, și-și plimba privirea ei de copil bosumflat peste silueta lată și rigidă a lui Thomas, a cărui față încordată aducea cu cea a unui om prins în capcana unor mirosuri de nesuferit.

— Nu mă vrea aici. Nimeni nu mă vrea în preajma lui, nicăieri.

— Numele lui Tomsili e Thomas, o întrerupse mama. Nu Tomsili.

— L-am dibuit eu pe Tomsili, urmă fata. Cred că e isteț. Mă urăște.

— Thomas nu te urăște, îi spuse mama. Noi nu sîntem oameni capabili de ură, adăugă, ca și cum ar fi pomenit de o imperfecțiune care le fusese înlăturată cu generații în urmă.

— A, lasă, știu eu cînd nu sînt dorită, o ținu morțiș Sarah Ham. Nu m-au vrut nici măcar la închisoare. Dacă m-aș sinucide, mă întreb dacă m-ar vrea și Dumnezeu.

— Încearcă și ai să vezi, mormăi Thomas

Fata izbucni într-un hohot de rîs țipător. Apoi se opri, brusc, fața i se încreți și începu să fie scuturată de convulsii.

— Cel mai bun lucru ce am de făcut, zise ea, clănțănind din dinți, e să mă sinucid. Atunci am să ies din calea tuturor. Am să mă duc în iad și am să ies și din calea Domnului. Și pînă și diavolul n-o să mă vrea. O să mă alunge din iad, nici măcar în iad..., se văicări ea.

Thomas se ridică, își luă farfuria și tacîmul și le duse în cabinetul lui, să-și sfîrșească acolo cina. După episodul acela, nu mai mîncase niciodată la masă cu ele, ci o pusese pe maică-sa să-l servească la pupitrul lui. La mesele acelea solitare, bătrînul căpăta o prezență intensă pentru el. Îi apărea legănîndu-se, lăsat pe spate, în scaunul lui, cu degetele mari vîrîte sub revere, rostind fraze ca : „Pe mine n-a ajuns ea să mă alunge de la masa mea".

Peste alte două-trei seri, Sarah Ham își tăie vinele de la încheietura mîinii cu cuțitul de curățat fructe și avu o criză de isterie.

Din cabinetul unde se retrăsese după cină, Thomas auzi un urlet, apoi o serie de țipete, pe urmă pașii maică-sii, tropăind prin casă. Nu se clinti. Prima speranță, că fata își tăiase gîtul, i se topi cînd își dădu seama că n-ar fi putut face acest lucru, continuînd să țipe așa de tare. Își reluă lectura jurnalului și curînd țipetele se stinseră. Peste cîteva clipe, mama dădu buzna peste el, cu pardesiul îmbrăcat și pălăria pe cap.

— Trebuie s-o ducem la spital, îi spune. A încercat să-și facă seama. I-am strîns brațul într-un garou. O, Doamne, Thomas, urmă ea, închipuie-ți că ai fi atît de deprimat ca să comiți asemenea gest !

Thomas se ridică, lemnos, își puse și el pălăria și pardesiul.

— O s-o ducem la spital și o să lăsăm acolo, zise.

— Ca să o împingem iarăși la disperare ?, strigă bătrîna doamnă, Thomas !

Stînd acum în centrul odăii, dîndu-și seama că ajunsese la punctul cînd acțiunea devenea inevitabilă, gîndindu-se că trebuie să-și împacheteze lucrurile, să plece, Thomas rămînea totuși nemișcat. Furia lui era îndreptată nu împotriva micii tîrfe, ci împotriva mamei sale. Chiar după ce doctorul descoperise că abia se zgîriase nițel și stîrnise mînia fetei rîzînd de garou și punîndu-i doar o urmă de iod pe tăietură, mama nu putuse să treacă peste incidentul acela. Pe umerii ei părea că fusese aruncată o nouă povară de durere, și nu numai Thomas, ci și Sarah Ham era înfuriată de acest lucru, fiindcă părea a fi o mîhnire generală, care și-ar fi găsit imediat alt obiect, indiferent de ce noroace ar fi adus soarta oricăruia din ei. Experiența trăită cu Sarah Ham o cufundase pe bătrîna doamnă în jelirea întregii lumi.

Tom Wasselmann (S.U.A.) : Great American Nude Nr. 10. 1961. Oil on Canvas with Collage, 47 1/2 in diameter.

În dimineața următoare tentativei de sinucidere, colindase întreaga casă și strînsese toate cuțitele și foarfecile, încuindu-le într-un sertar. Golise la chiuvetă o sticlă cu otravă pentru șoareci și ridicase tabletele contra gîndacilor puse pe podeaua bucătăriei. Pe urmă venise în studioul lui Thomas și-l întrebase în șoaptă :

— Unde-i pistolul ăla al lui ? Vreau să-l încui tu.

— Pistolul e în sertarul meu, tunase Thomas, și n-am să-l încui. Dacă se împușcă cu mîna ei, cu-atît mai bine.

— Thomas, susură mama, o să te audă !

— Las-o să mă audă ! urlă Thomas. Nu știi că nici prin gînd nu-i trece să se omoare ? Nu știi că soiul ei nu se sinucide niciodată ? Nu știi...

Mama se strecură pe ușă afară și o închise, ca să-l facă să tacă și rîsul Sarei Ham, apropiat de tot, în hol, răzbătu hîrîit pînă în odaia lui.

— Tomsili o să vadă el. Am să mă sinucid și pe urmă o să-i pară rău că n-a fost drăguț cu mine. O să folosesc chiar pistolașul lui, propriul lui le-vor-ver cu mîner de sidef !, țipă ea, și slobozi un rîs zgomotos, chinuit, imitînd pe vreun monstru din filme.

Thomas scrîșni din dinți. Trase sertarul biroului și pipăi după pistol. Era o moștenire de la bătrîn, care avusese părerea că în orice casă trebuie să existe un revolver încărcat. Într-o noapte trăsese două gloanțe într-un borfaș care dăduse tîrcoale, dar Thomas nu împușcase niciodată. Nu se temea defel că fata va folosi pistolul ca să-și ia viața, așa că închise sertarul. Ființe de soiul ei se agățau cu tenacitate de viață și erau capabile să smulgă fiecărui moment vreun avantaj, prin prefăcătorii cabotine.

*

Îi trecuseră prin cap mai multe idei menite să îl scape de ea, dar fiecare nu fusese decît o sugestie al cărei colorit moral arăta că emana dintr-o minte înrudită cu cea a tatălui său, așa că Thomas le respinsese. Nu putea obține ca fata să fie din nou închisă, pînă ce nu comitea vreo ilegalitate. Bătrînul ar fi fost capabil, fără un pic de remușcare, să o îmbete și să o trimită pe șosea în mașina lui, anunțînd totodată patrula însărcinată cu controlul circulației de prezența ei în mijlocul traficului, dar Thomas considera asemenea manevră mai prejos de piedestalul lui moral. Sugestiile continuau să-i vină în valuri, una mai șocantă decît cealaltă.

Nu nutrea nici cea mai slabă speranță că fata va pune mîna pe pistol și se va împușca, dar în după-amiaza aceea, cînd se uită în sertar, arma dispăruse. Studioul lui se încuia pe dinafară, nu pe dinăuntru. Puțin îi păsa de pistol, dar îl înfuria gîndul că Sarah Ham își vînturase mîinile prin hîrtiile lui.

Acum părea covîrșit de o bulmăcire nouă. Stătu pironit locului cel puțin trei minute, pe urmă se răsuci încet, ca un vas de mare tonaj care își schimbă direcția și se postă cu fața spre ușă. Stătu acolo încă vreo cîteva momente, pe urmă ieși, cu fața încordată, gata să privească pînă la capăt încercarea.

Nu știa unde l-ar putea găsi pe șerif. Omul își făcea propriile sale reguli și avea un orar cu totul personal. Thomas se opri mai întîi la închisoare, unde-ș[i] avea biroul, dar acolo nu era. Se duse pe la tribunal și un funcționar îl informa că șeriful plecase pînă la bărbierul de peste drum. „Colo-i ajutoru'" — rost[i] funcționarul, și își arătă cu degetul, în[]tr-o vitrină, silueta amplă a unui om pur[]tînd o cămașă în carouri, rezemat de la[]tura unei mașini a poliției, privind [...] depărtare.

— Trebuie să vorbesc cu șeriful, zis[e] Thomas, și o luă spre frizerie. Ori[cît] de puțin chef avea să aibă de-a face c[u] șeriful, își dădea seama că omul era ce[l] puțin intelig[ent] [ș]i nu doar un morma[n] de carne transpirîndă.

Bărbierul îi spuse că șeriful tocma[i] plecase. Thomas porni îndărăt spre tri[]bunal și, în clipa cînd pășea pe trotua[r] zări silueta unui om uscățiv, puțin adu[s] de spate, care gesticula mînios în fa[ța] ajutorului de șerif.

Thomas se apropie, plin de o agresiv[i]tate provocată de agitația lui nervoas[ă]. Se opri brusc, la trei pași de șerif și sp[u]se, cu glas mult prea ridicat :

— Pot să schimb două vorbe cu dum[]neata ?, fără a adăuga numele șerifulu[i] care era Farebrother.

Farebrother își întoarse fața cresta[tă] de zbîrcituri, doar atît cît să-l prindă [pe] Thomas în raza sa vizuală, și ajutorul [de] șerif făcu la fel, dar nici unul nu vor[bi]. Șeriful își dezlipi de buză un foarte m[ic] capăt de țigară și-l lăsă să-i cadă la p[i]cioare.

— Ți-am spus ce să faci, îi zise el aj[u]torului. Pe urmă se îndepărtă, schiț[înd] un semn din cap, ca să-i indice lui Th[o]mas că-l poate urma, dacă vrea să-l va[dă] între patru ochi. Ajutorul de șerif c[ăută] prin fața mașinii poliției și intră în v[e]hicul.

Farebrother, cu Thomas după el, o l[uă] înainte, străbătu scuarul din fața trib[u]nalului și se opri sub un copac care u[m]brea un sfert din pajiște. Așteptă, ap[le]cîndu-se ușor înainte, și își aprinse a[] țigară.

Thomas începu să reverse tot ce-i s[tă]tea pe suflet. Cum nu avusese vreme să-i pregătească cuvintele, spusele abia dacă se legau. Repetînd de nu ș[tiu] cîte ori același lucru, în cele din u[rmă] izbuti să închege ce avea de spus. C[înd] isprăvi, șeriful își păstrase aceeași p[ozi]ție, în unghi ascuțit cu el, și privirea nu avea nici o țintă precisă. Rămase fără a vorbi.

Thomas începu povestea de la ca[păt] mai încet și cu glas mai poticnit. Farebrother îl lăsă să continue o b[ună] bucată de vreme înainte de a ro[sti] :

— Am eliberat-o odată pe parolă.

Pe urmă își îngădui un sfert de z[îm]bet, lent, atotștiutor, cu buzele ușor crețite.

— Eu n-am nimic de a face cu tr[eaba] asta, spuse Thomas. De asta s-a oc[upat] mama mea.

Farebrother se așeză turcește.

— Căuta să o ajute pe fata, exp[licã] Thomas. Nu știa că nu poate fi aju[tată].

— Socot că e un os prea tare ca [s-o] poată dînsa mesteca, cugetă glasul d[e la] poalele copacului.

— Ea nu e amestecată în deme[rsul] meu, preciză Thomas. Nici nu știe [că] sînt aici. Fata e primejdioasă, cu p[isto]lul acela.

În românește d[e]
Eugen B. Marla[n]

Continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x

20 LEI